

Esas Sayısı : 2018/105
Karar Sayısı : 2019/71

“...

1. 9.5.2018 Tarihli ve 7141 Sayılı “Yükseköğretim Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 5. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen GEÇİCİ MADDE 77’nin birinci cümlesinin Anayasaya Aykırılığı

İptali istenen madde ile sadece İlahiyat ön lisans programlarından mezun olanlara ilahiyat ve aynı programı uygulayan fakültelerde, lisans tamamlama yaptırılacağı hükme bağlanmıştır. Bu eğitimin usul ve esasları ile ilgili düzenleme yetkisi de Yükseköğretim Kuruluna bırakılmıştır.

Getirilen bu düzenleme sadece ilahiyat önlisans mezunlarına yönelik olması nedeniyle Anayasa ve Kanunlarda tanımlanmış olan eşitlik ve sosyal hukuk devleti ilkelerine aykırıdır.

Anayasa’nın 10. maddesinde, “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.” denilmiştir. Bu maddede yer verilen eşitlik ilkesi ile hukuksal durumları aynı olanlar için ayrı uygulama yapılamayacağını kesin olarak açıklanmaktadır. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, haklı bir nedene dayanmayan ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Ayrımcılık, isteyerek veya istemeyerek, icrai ya da ihmali biçimde, bir hukuk sisteminde eşit durumda olduğu kabul edilen kişilere, bir hak veya yükümlülükle ilgili olarak, aralarında geçerli bir neden olmaksızın eşit davranılmaması olarak tanımlanabilir.

Başka bir anlatımla, kişisel nitelikleri ve durumları özdeş olanlar arasında, kanunlara konulan kurallarla değişik uygulamalar yapılamaz. Kanunlar, eşitlik İlkesine uygun bir şekilde, aynı veya benzer durumda bulunanlar için haklarda ve ödevlerde, yararlarda ve yükümlülüklerde, yetkilerde ve sorumluluklarda, fırsatlarda ve hizmetlerde eşit davranılmasını sağlayacak kurallar içermelidir.

Lisans programları olan, önlisans programlarının tamamı aynı durumda bulunmaktadır. Örneğin, Adalet Meslek Yüksekokulu mezunları Hukuk Fakültesine geçebilmek için Dikey Geçiş Sınavına girmektedirler. Bu sınavda başarılı olanlara Hukuk Fakültesine devam edebilme hakkı tanınmaktadır. Ayrıca, ilahiyat önlisans mezunları dışındaki öğrenciler lisans tamamlamak için sınava girerken, sadece ilahiyat önlisans mezunlarına hiçbir şart aranmaksızın lisans tamamlama hakkı verilmesi tamamen ayrıcalıklı bir sınıf oluşmasına neden olacaktır.

AİHS’nin 14 üncü maddesinde “Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır” denmiştir. Maddede yer alan yasaklar ve taraf Devletlerin yükümlülükleri bu sayılanlarla sınırlı tutulmamıştır. Madde metninde “veya

diğer statüler gibi herhangi bir temelde” ifadesine yer verilmesi ile birlikte ayrımcılığın yasaklandığı temeller madde metninde geçen ifadelerle sınırlı olarak kabul edilmemiştir. Anayasa’nın 10. maddesinin son fıkrasında “Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.” şeklinde bir cümleye yer verilmiştir. Bu ifade sonucunda öncelikle yasama, yürütme ve yargı organları ve idari makamlar açısından bir yükümlülük ortaya çıkmıştır. İptali istenen düzenleme de de doğrudan ayrımcılık yapıldığı görülmektedir.

Bu düzenleme ile hukuksal durumları aynı olan önlisans mezunlarına ayrı uygulama yapılarak Anayasanın 2. ve 10. maddesi çiğnenmiştir.

Ayrıca ilahiyat önlisans mezunlarının, lisans programlarına geçişleri ile ilgili hükümler kanun metninde tam olarak açıklanmamıştır. Belirsizlik içermektedir. Anayasa, TBMM’ye yasama erkini, netice itibariyle, kamu yararını sağlamak üzere vermiştir. Yapılan yasama işlemlerinin, kamu yararı amacına değil, öznel (subjektif) amaçlara yönelik olarak yapılması halinde ise yasama yetkisinin saptırıldığı belirtilmektedir. Madde metninde belirsizlik hakimdir. Halbuki, hukuk devleti olmanın birincil koşulu düzenlemelerin belirli olması anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle, hukuk devletinin temel ilkelerinden biri de “belirlilik ilkesi”dir. Önlisans programından lisans programına geçiş koşullarının şekli net olarak açıklanmamıştır. Bu ilkeye göre, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Belirli ve öngörülebilir kurallara bağlanmaksızın verilen yetkiler hukukî güvenlik sağlayamayacağı için Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra, Kanunlar nihayetinde, devlet etkinliklerinin düzenle sürdürülebilmesi için gerekli olan hukuksal alt yapıyı oluşturmak, kamu yararını gerçekleştirmek ve uygulanmak amacıyla çıkarılır. Devlet etkinliklerinin düzenle sürdürülmesine engel olan, kamu yararına amacı taşımayan, kamu hizmetinin nitelikleriyle bağdaşmayan, hak, hukuk ve adalet anlayışına aykırı, makul olmayan ve uygulanabilirliği bulunmayan bir düzenlemenin, Anayasanın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti ilkesi ile de bağdaştırılması imkansızdır.

Anayasa Mahkemesi, “hukuk devleti” ilkesini; hukuk güvenliği, kamu yararı, yasaların öngörülebilir olmaları ölçütleriyle birlikte açıkladığı kararında şu tespitlerde bulunmuştur: “Anayasa’nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, her eylem ve işlemi hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu güçlendirerek sürdüren, Anayasa’ya aykırı durum ve tutumları benimsemeyen, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, yasaların üstünde Anayasa’nın ve yasa koyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri bulunduğu bilincinde olan devlettir. (Anayasa Mahkemesi Kararı, 2003/86 E., 2004/6 K., 28.1.2004 tarih). Bu açıdan da bakıldığında yapılan düzenlemelerin Anayasa’ya aykırılık içermemesi gereklidir.

İlahiyat önlisans mezunlarına lisans tamamlama hakkı verilmesi Anayasanın eşitlik ilkesine aykırı olduğu gibi, Anayasanın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti ilkesi ile de çelişmektedir. Kanunların kamu yararının sağlanması amacına yönelik olması, genel, objektif, adil kurallar içermesi ve hakkaniyet ölçütlerini gözetmesi hukuk devleti olmanın gereğidir. Düzenleme Anayasanın 2. ve 10. maddelerine açıkça aykırıdır, iptali gerekir.

2. 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 179'un ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "Selçuk Üniversitesine bağlı Mühendislik Fakültesinin adı ve bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesinden, Selçuk Üniversitesine bağlı Mimarlık Fakültesinin adı ve bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Mimarlık ve Tasarım Fakültesi," ibaresi ile (b) bendinin Anayasaya Aykırılığı

İptali talep edilen düzenleme, Selçuk Üniversitesi'nin bölünmesini hedeflemektedir. Bölünme özellikle; Selçuk Üniversitesi'nin Mühendislik Fakültesinin adı ve bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Selçuk Üniversitesine bağlı Mimarlık Fakültesinin adı ve bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Mimarlık ve Tasarım Fakültesi ile Selçuk Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nu kapsamaktadır. Ancak bir üniversitenin bazı bölümlerinin ayrılarak bir başka üniversite oluşturulmasını bütüncül değerlendirmek gerekir.

Kamuoyu nezdinde "üniversitelerin bölünmesini" hedefleyen bu düzenleme, bilim özgürlüğüne doğrudan bir müdahaledir. Bilim özgürlüğü, sanat özgürlüğü ile birlikte Anayasanın 27. maddesinde düzenlenmiştir. Bilim özgürlüğü, üniversiteler dışında ve içinde bilimsel faaliyette bulunan herkesi koruma alanı içine almaktadır. Nitekim maddenin formülasyonunda "herkes" ibaresi kullanılmıştır. Bir başka deyişle Anayasamız herkes için bilim özgürlüğünü güvenceye almıştır.

Bir özgürlük alanı olarak güvenceye alınan bilim; araştırma ve öğreti öğelerinden oluşmaktadır. Bilimin iki ortaya çıkış biçimi olan araştırma ve öğretinin içeriği Devlet tarafından katı kurallara bağlanamaz ve onların Devlet tarafından bilimsel denetimi yapılamaz (Maier W. Staats-und Verfassungsrecht, 3-B md.1, Achim 1993, s.141). Devlet tarafından denetim yapılmaması aslında bilimsel özerkliğe dairdir. Anayasamızda yer alan bilim ve sanat özgürlüğüne ilişkin 27. madde, eğitime ilişkin 42. madde ve üniversitelere dair 130. madde bütüncül değerlendirildiğinde Devlet ile bilim arasındaki bir ilkenin belirgin olarak anayasa koyucu tarafından düzenlendiği ve vurgulandığı kolaylıkla tespit edilmektedir. Bu ilke devletin, personel ve finansal kaynakların sağlanması yoluyla fonksiyon yeteneğine ve bilimsel özerkliğe sahip bir bilim örgütünü güvence altına alma yükümlülüğüdür.

Her ne kadar 1971 değişikliği ile soyut niteliğe bürünmüş olsa da 1982 Anayasasında açıkça herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi dikkate alınarak yapılan sistematik yorum ile 1982 Anayasasının bilimsel özerkliği güvence altına aldığını belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sistematik yorum, normun anlamının araştırılmasında salt o norm metnine değil, normun diğer normlarla birlikte oluşturduğu bağlamdan çıkan anlama odaklanmayı ifade eder (ODER, Bertil Emrah, Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri, Kasım 2010, İstanbul, s. 55).

Hukuksal normların oluşturduğu bağlamla birbirini tamamladığı bir kurgudur ve bu kurgu normatif bir bütünlük oluşturur. Söz konusu normatif bütünlük onların anlamlarını ortaya çıkmasında belirleyicidir. Üniversitelerin bölünmesini bilimsel özerklik ve bilim özgürlüğü bağlamında değerlendirirken de bu normatif bütünlük esas alınmalıdır.

Sistematik yorumun hiyerarşik bakımdan eş düzeydeki normlar esas alınarak yapılması zorunludur. Bu sebeple Anayasa madde 27'de düzenlenen bilim özgürlüğünün eğitim

özgürlüğü ve üniversitelere daire düzenlemeler ile beraber yorumlamak sistematik yorumun doğası gereğidir. Nitekim temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasa normlarını yorumunda sistematik yorum çerçevesinde kanunlara uygun yorum esas alınamaz ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir anayasa normunun yorumunda (a) normun kendi maddesinde güvence altına alınan özgül nitelikleri (b) anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler (c) ilgili normun diğer normlar ile oluşturduğu bağlam ve özellikle normun diğer hak ve özgürlük normları ile ilişkisi dikkate alınmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere bir temel hak ve özgürlük olan bilim özgürlüğünün yorumunda bilim özgürlüğüne getirilecek sınırlamalar maddede güvenceye alınan özgül nitelikler ile anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler de değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Anayasanın bilimsel araştırma ve yayın da bulunma serbestliğine getirdiği tek sınırlamayı 27. maddenin ikinci fıkrasındaki sınırlama oluşturmaktadır. Söz konusu bilim özgürlüğünü, üniversiteler bağlamında değerlendirdiğimizde; üniversitelerin evrenseli aramak ve öğretmek gerekçesi karşısında geçersizleşir. Bu sınırlama düşünceye değil eyleme yöneliktir (GÖREN, Zafer, Anayasa Hukukuna Giriş, İzmir, 1999, s. 464-466).

Bilim özgürlüğü üniversitelerin bilimsel özerkliği birlikte değerlendirilmelidir. Günümüzde bilimsel özerkliği korumak daha fazla özeni gerektirmektedir. Çünkü yükseköğrenim kurumlarının teşkilat ve denetimine ilişkin anayasal düzenlemeler yasal düzenlemelerle birlikte ayrıntılı bir sınırlama korsesi oluşturmaktadır. Bilim özgürlüğü devletin desteğine diğer özgürlüklerden daha çok gereksinim duyar. Nitekim, siyasal etki tehlikesi bilim özgürlüğünü zayıflatır.

Bilimsel özerkliğe müdahale niteliği taşıyabilecek herhangi bir düzenleme bu bağlamda, bilim özgürlüğünün sınırı olarak değerlendirilemez. Nitekim üniversitelerin, üniversite vasfı taşıyabilmesi ancak bilimsel özerkliğe sahip olmaları ile mümkündür. 1961 Anayasası bağlamında Anayasa Mahkemesi üniversitelerin sahip olması gereken ilkeleri şu şekilde belirlemiştir:

Anayasa açısından üniversite kavramını belirleyecek ölçülerden birisinin yasa ile üniversite adı altında kurulmuş bulunma ölçüsü olduğu, yasa ile kurulmuş olsalar bile üniversite adı altında kurulmuş bulunmayan yükseköğretim ve eğitim kurumlarının üniversite sayılamayacağı ileri sürülebilir. Şunu belirtelim ki, yasalarla üniversite adı altında ve Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkeler doğrultusunda kurulan kurumların Anayasa açısından üniversite sayılacakları herkesin tartışmasız kabul edeceği bir gerçektir. Ancak bunun dışında kalan belli nitelikteki bir takım yükseköğretim kurumlarının dahi üniversite sayılıp sayılmayacaklarının belirlenmesi için Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelerin neye dayanılarak konulmuş bulundukları araştırılmalıdır.

a) Çağdaş uygarlığın temeli, insanların davranışlarında, eylemlerinde akli egemen kılmalarıdır. Bunun yolu ise bilimsel çalışma yoludur; bu yolun kılavuzu olan ilke de bilimin insanların yaşamasında gerçek yol gösterici sayılması ilkesidir. Bu ilkenin eylemli olarak uygulanabilmesi için toplumun yapısının kilit yerlerinde bilimsel gerçeği arayıp bulabilecek, uygulayabilecek ve bütün düşünce ve davranışlarında bilimsel gerçeğin isterlerinden ayrılmayacak kişilerin bulunması, bunun sağlanması için de bu nitelikte kişilerin yetiştirilmiş olması zorunludur. Bilimsel çalışma, yalnız aklın ve gözlemin biçimlendirdiği bir çalışma olması dolayısıyla böyle bir çalışmaya ve bilimsel yolda eyleme yönecek kişilerin bilimsel

gerekler dışında bir etki ile karşılaşmaksızın yetiştirilmeleri temel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yalnızca bilimsel ve nesnel ölçülere göre biçimlendirilmiş bir öğretim ve eğitimin gerçekleştirilmesi, toplumsal açıdan büyük önem gösteren alanlardaki yükseköğretim ve eğitimin gerek siyasal çevrelerin ve özellikle siyasal iktidarın, gerekse toplumdaki çeşitli kümelerin etkilerinin dışında tutulmuş bir öğretim ve eğitim düzeni ile olabilir. Bu düzenin gerçekleştirilmesi düşüncesi üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması ve üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerklikle donatılması ilkelerinin ortaklaşa gerekçesidir.

Aşağıdaki b bendinde Devletçe kurulma ilkesine, başka deyimle Devlet tekeli ilkesine, c bendinde özerklik ilkesine temel olan Özel gerekçeler açıklanacaktır.

b) Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yükseköğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eli ile ve yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

Temsilciler Meclisindeki görüşmelerden anlaşıldığı üzere (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt 4, S. 28-45 ve 389-400) üniversite açılmasının Devlet tekeline verilisinin bir gerekçesi de yabancıların Türkiye'de yüksek eğitim yerleri açma yolu ile Türk kültürünün zararına ve kendi kültürleri yararına işleyen bir eğitim ve öğretim sağlamalarını önlemektir.

c) Üniversitelere yönetim ve bilim açısından özerklik tanınmasının gerekçesi ise siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarın üniversite çalışma, öğretim ve eğitimi etkisi altında bulundurma yolunu kapamak ve üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi her türlü dış etkiden uzak bir ortam içinde sürdürmektir. Her siyasal kuruluşun kendisine göre birtakım görüşleri ve anlayışları vardır ve bu kuruluşlar eğitim ve öğretimi kendi görüş ve anlayışları doğrultusunda etkileme eğilimini gösterebilirler. Oysa toplumsal açıdan çok önemli bulunan alanlarda görev alacak yetenekli kimselerin yetiştirilmesi, (Az yukarıda da belirtildiği gibi) bunların yalnızca nesnel ve bilimsel düşüncelere dayanan bir eğitim ve öğretimden geçmiş bulunmalarına bağlıdır. Her ne kadar bilimin ilerlemesi ile bilimsel gerçeklerde de birtakım değişimler olabilmekte ve olmakta ise de bu değişimlerin nedeni siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarların ya da çeşitli kümelerin düşünceleri değildir ve bu türlü değişimler, toplum için zararlı değil, ancak yararlı olabilir.

ç) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması, yönetim ve bilim yönlerinden özerk olması ilkelerinin, bilimsel gerekler dışındaki etkilerden uzak tutulmuş bir çalışmayı öğretimi ve eğitimi sağlamak ereği ile benimsendiği. Anayasa Mahkemesinin bundan önce vermiş olduğu iki kararının gerekçelerinde de açıkça bildirilmiştir. (Esas 65/32, Karar 66/3 sayılı, 4/2/1966 günlü karar - Resmî Gazete sayı 12317, gün 8/6/1966, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 4, S. 33 ve sonra; Esas 67/32, Karar 68/57 sayılı, 3/2/1968 günlü karar Resmî Gazete sayı 13346, gün 8/11/1969, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 7, S. 84 ve sonrası)- Böylece Anayasa Mahkemesinin bu konuda, şimdiki kararda belirtilen görüşü, bundan önce belirtmiş olduğu düşüncelerinin aynıdır.

d) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki Devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce, toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yalnızca bilimsel gereklere uygun biçimde ve bilimsel istekler dışında kalan etkilerden uzak

olarak yetiştirilmesi olunca, toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren ve fakat adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa'nın 120 nci maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir, başka deyimle üniversite diye anılmayan, ancak verdiği yükseköğretim, nitelikçe üniversite öğretimi olan veya bu öğretimin sonuçlarını sağlayan bütün kurumlar, Anayasa'nın 120 nci maddesi açısından üniversite kavramı içinde sayılmak gerekir.

e) Hukuk düzeni bir kurum için kural koyarken bu kurumu tanımlamazsa, koyduğu kurala o kurumun toplumsal alanda geçerlikte bulunan tanımını temel tutmuş ve o kurumun toplum içindeki görevini yapan bütün kurumları o kurala bağlamak istemiş demektir. Gerçekten hukuk kuralları toplumsal ilişkileri düzenleyen ve genellikle yaptırıma bağlayan kurallardır. Öğretim ve eğitim kurumlarının toplumsal görevi ise genellikle nitelikli adam yetiştirmek ve yetişenlere belli yetkiler sağlayan belgeler vermektir. Nitelikli adam yetiştirilmesi, belli dersleri okutmak, belli uygulamaları yaptırmak yoluyla, yetişenlere belge verilmesi ise belli öğretim dönemi içinde ve sonunda öğrencileri belli kuramsal ve uygulamaya ilişkin sınavlardan geçirmek ve sınavların sonucunda başarıyı saptamak yolu ile olur. Eğitim ve öğretim kurumlarının toplumsal görevi belli dersleri okutmak ve belli sınavlardan geçirdikten sonra belli yetkiler sağlayan belgeler vermek olduğuna, Anayasa'nın 120 nci maddesinde üniversitenin her şeyden önce bir öğretim kurumu olarak göz önünde tutulmuş olduğuna ve onun tanımının ancak toplumsal görevine bakılarak yapılmasının zorunlu olmasına göre Anayasa'nın 120 nci maddesince üniversite demek, yalnız üniversite adını taşıyan kurumlar demek değildir; üniversitelerin toplumsal görevini yapan, başka deyimle, hiç olmazsa temel çizgileri bakımından üniversite öğretim ve eğitimi sağlayan, üniversite diplomasına eşit değerinde diploma veren ve ancak adı üniversite olmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumları da bu tanımın kapsamına girmektedir (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1969/31 E., 1971 /3 K., 12/1/1971 tarih).

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının yürürlükte olduğu dönemde oluşturduğu bu çerçeveyi defaten vurgulamıştır.

1982 Anayasasının Yükseköğretim Kurumları başlıklı 130. maddesinin birinci fıkrası “Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur” şeklindedir. 1982 Anayasası'nın “Yükseköğretim Kurumları” başlıklı 130. maddesinin gerekçesi ise şu şekildedir;

“Üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak Devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği ilkesi getirilmiştir.

Üniversitelerin, Devletin gözetim ve denetimi altında, kendi organları eliyle yönetilmesi, öğretim üye ve yardımcılarının göreve alınmaları, yükseltilmeleri ve görevlerine son verilmesinin kendi organları tarafından yürütülmesi de bilimsel özerkliğin bir gereği olarak belirtilmiştir.

Üniversitelerde öğretim ve eğitimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi, yurt düzeyinde yaygınlaşan üniversitelerin öğretim üye ihtiyaçlarının dengeli biçimde, ülke ihtiyaçları ve kalkınma planı gerekleri dikkate alınarak karşılanması konularının ve genel olarak

Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanun koyucuya bırakılmıştır.

Getirilen düzenleme ile üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları, Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Türk Milletinin millî değerleri ile çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun eğitim ve öğretime hizmet eden kurumlar olarak düşünülmekte; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hizmetinde hür, bilimsel düşünme yeteneğine ve geniş dünya görüşüne sahip bir kuşak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.”

Bu bağlamda, Anayasa’nın 130. maddesinin birinci fıkrasında amacı ve işlevi belirtilen üniversitelerin taşınması gereken zorunlu niteliklerin yine bu fıkra da şu şekilde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır;

- a. Değişik birimlerden oluşmak,
- b. Kamu tüzelkişiliğine,
- c. Ve bilimsel özerkliğe sahip olmak,
- d. Devlet tarafından,
- e. Ve yasayla kurulmak,

Bir yapının yasa ile kurulup adına üniversite denilmesi ile o yapı üniversite niteliği taşımaz. Ancak iptali talep edilen düzenlemede oluşu gibi üniversiteleri bölerek bir başka deyişle nitelikleri değiştirilerek sahip oldukları köklü üniversite vasıfları siyasal erk tarafından yok edilmektedir. Yasama organındaki sandalye sayısındaki çoğunluğun oylamasıyla ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunan üniversitelerin yok edilmesi en hafif ifade ile kamu yararının gözetilmemesi anlamına gelmektedir. Nitekim “Üniversiteler, sadece günlük teknik gereksinimleri karşılayan bir yükseköğretim durumunda da değildirler; ülkenin içindeki ve dışındaki bilimsel hareketleri ve gelişmeleri izlemek ve incelemek kurumlar hakkında bilimsel araştırmalar, değerlendirmeler ve eleştiriler yapmak, böylece ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunmak zorundadırlar. Bu günün üstüne çıkamayan, yurttaki hareketleri izleyip eleştirmeyen bilimsel verileri yayınlama gücünden yoksun ve sadece olanı öğretmekle yetinen, yaratıcılık gücü olmayan kuruluşlar, adı ne olursa olsun, gerçek anlamda üniversite sayılamazlar.(Anayasa Mahkemesi Kararı, 1976/1 E., 1976/28 K., 25/5/1976 tarih).

Anayasa Mahkemesi daha yakın tarihli bir kararında üniversiteler ve bilimsel özerkliği şu şekilde yorumlamıştır;

“Anayasa’nın 130. maddesi, üniversitelerin yine bir hukuk devletinin üniversitesine yaraşır biçimde, uygar ve evrensel karakterde öğretim-egitim, araştırma ve yayın konularında bilimsel özerkliğe sahip bir kamu tüzelkişisi biçiminde kurulmasını ve Cumhuriyetin temel organları içinde bu niteliğiyle yer almasını istemiş, üniversitelerin öğretim üyeleri ve yardımcılarını kapsayan kendine özgü önem ve değerinde bir meslek sınıfı düşünmüş ve buna göre düzenlemeler yapmıştır.

Anayasa’nın 130. maddesinde, üniversitelerin, bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca çeşitli baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilmeleri yolunu kapatmak ve bu faaliyetlerin bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka,

herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku yoktur.

... Anayasa üniversitelere bilimsel özerklik tanımıştır. Üniversitelerin, Anayasal ilke ve gereklere bağlı olacaklarından, devrim yasalarına, bu arada özellikle Öğretim Birliği Yasası'na özenle uyacakları kuşkusuzdur. Üniversitelerin bilimsel özerkliği benimsenirken güdülen erkek, üniversite öğretimi niteliğindeki yükseköğretimi siyasal çevrelerin ya da çeşitli çıkar veya düşünce kümelerinin dışında tutmaktır. Her türlü bilimsel görüş ve düşüncelerin öğrenilmesi ve öğretilmesi, bunun yayılması ve özgürlük olarak demokratik düzende yerini bulmuş ve "düşünce özgürlüğü"nin varlığını ortaya koymuştur. Eğitim ve öğretim özgürlüğü düşünce özgürlüğünün bir bölümünü oluşturmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, Devletin sadece eğitim ve öğretim özgürlüğünü kabul etmesi yeterli bulunmayıp, bu özgürlükten bütün kişilerin yararlanabileceği bir düzen kurmakla yükümlü kılınması öngörülmüştür.

.... Anayasa'nın 130. maddesinde açıklanan bu hükümler; maddenin birinci fıkrasında sayılan amaçlar ile yasayla kurulma, kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olma, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasının gözetilmesi kuralları ve üniversite elemanlarının serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilmeleri ve bunun sınırı, üniversite yönetim ve denetim organlarının ve öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu'nun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmayacaklarına ilişkin güvence ile yükseköğretim kurumlarının örgütlenmeleri ve işleyişleriyle ilgili olarak maddenin dokuzuncu fıkrasında sayılan konuların da yasayla düzenlenmesi zorunluluğu olarak gösterilebilir. Bu ilkeler, ister Devlet, isterse vakıflar tarafından kurulsun, tüm yükseköğretim kurumlarına yönelik kurallardır.

Anayasa'nın 130. maddesi, üniversite çalışmalarını, eğitim ve öğretimin her türlü dış etkiden uzak, bilimin gerektirdiği yansız ve baskısız bir ortam içinde yapılmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Anayasa'da, üniversiteler konusunda yasama organını bağlayan ilkeler ve hükümler 130. maddede ö/el olarak belirtilmiştir. Bu ilkelere dayanarak kurulan ve Devlet yapısıyla bilim kuruluşları içinde yer alan üniversiteye, Devletin herhangi bir yönetim kademesinin, bu kurallarla bağdaşmayacak müdahaleler yapmasına ve böyle bir karışmaya olanak verecek yasal düzenlemelerde bulunulmasına yer yoktur. (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1990/2 E., 1990/10 K., 30.5.1990 tarih)

Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca değişik baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilme yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1993/25 E., 1994/2 K., 25.1.1994 tarih). Ancak iptali talep edilen düzenleme tam olarak siyasal iktidarın bilimsel gerekler ve gereksinimleri dikkate almadan bilimsel özerkliği yok sayarak bilim özgürlüğüne müdahaledir. Bilimsel özerklik, kuruluştan işleyişe değin, bilimin gerektirdiği özgürlük ortamının tüm çalışmalarla yönetimde bir yaşam biçimi olarak sağlanmasıdır. Üniversiteler, en üst düzeydeki bilim kuruluşlarıdır. Özgür toplumun bilim alanındaki simgeleridir. Yönetim yapısı ve biçimi, üniversitenin niteliğini açıklar. Bilgi edinme, bilgi üretme ve insan yetiştirme amacının ortaya çıkardığı yapının, araştırma, deneyim ve tüm çabalarla gerçeği bulma ereğine özgün bir kurum

olduğu göz ardı edilemez. Özetlenen bu özellikleriyle üniversite, bilimi yaşama katan, usun öncülüğünü, düşüncenin aydınlığını somutlaştıran kurumlardır. Varlığının temeli kendi toplumu olmakla birlikte, amaç ve işlevinin gerektirdiği atılımlar ve devingenlikle onun önünde yürürler. Kurumlaşmış gelenek ve ilkeleriyle toplumun itici gücüdürler. Anayasa gerekleriyle uyumsuz bir üniversite yapısına geçerlik tanınmaz. Üniversitede devlet yönetimindeki sıralama türünde bir yönetim biçimi, düşünce üretimine, özgür düşünce ve özgür çalışmaya elverişli bir ortama engeldir. Bilimsel çalışmalarının, bilimsel yönetim ve bu özelliğe uyumlu olmak gerekir. Danışmanın, dayanışmanın ve kimi günde yarışmanın yerini akçalı olanaklara dayanan biçimsel üstünlük çabaları alırsa, bilgi ve bilim yerine görüntü egemen olur. Nesnel kurallara uymayıp özne kuralları yeğleyerek özel konumlu üniversite oluşturmak Anayasa'nın öngördüğü üniversite yapısıyla bağdaşmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1991/21 E., 1992/42 K., 29.6.1992 tarih).

Yaygın olarak kabul gören, OECD'nin belirlediği üniversite özerkliği kriterleridir. Buna göre bir üniversitenin özerkliği şu koşullara bağlıdır:

- Gayrimenkul ve diğer donanımların mülkiyetine sahip olabilmek
- Borçlanarak fon yaratabilmek
- Yaratılan kaynakları, kendi amaçları doğrultusunda bağımsız harcayabilmek
- Akademik program ve ders içeriklerini belirleyebilmek
- Akademik personelin işe alınmasına ve işten çıkarılmasına karar verebilmek
- Çalışanların ücretlerini belirleyebilmek
- Öğrenci kontenjanlarını belirleyebilmek
- Öğrenci harçlarını belirleyebilmek
-

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, akademik özgürlük ile üniversite (kurumsal) özerkliğinin birbirinden ayrılmaz unsurlar olduğunu saptamış ve özerkliği şu ilkeler çerçevesinde tanımlamıştır (Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, "Academic Freedom and University Autonomy" Rapor, Doc.10943, 2 Haziran 2006.)

- Araştırma ve eğitimde akademik özgürlük, ifade ve eylem özgürlüğünü, bilgi yayma özgürlüğünün yanında bilgi ve hakikatin peşinde ve dağıtımında sınırsız sorgulama özgürlüğünü garanti etmelidir.

- Üniversitelerin kurumsal özerkliği, üniversitelerin geleneksel ve temel kültürel ve sosyal misyonuna bağlılık demektir. Üniversitelerin entelektüel üretimlerine ilişkin faydalı politika ile iyi ve etkin yönetim de bu bağlılıktan doğan kurumsal bağımsızlıkla bir anlam kazanabilir.

- Tarih, akademik özgürlük ve üniversite özerkliğine yönelik ihlallerinin her zaman entelektüel seviyedeki düşüşe ve bunun sonucu olarak sosyal ve ekonomik durgunluğa neden olduğunu kanıtlamıştır.

Bu noktada üniversite özerkliği kavramı ile kamu yararı kavramı arasındaki ilişkiye değinmek gerekir. Yükseköğretim bağlamında kamu yararı, yükseköğretim çıktılarının (eğitim ve araştırma) daha iyi, entelektüel kapasitesi gelişmiş ve etkin bir şekilde üretilmesi ve bunun

da toplumun tüm kesimleri tarafından ulaşılabilirliğinin sağlanması olarak özetlenebilir. Rapor bu çerçevede kamu yararıyla üniversite özerkliği arasındaki dengeyi şu şekilde incelemektedir:

- Kimi dönemlerde ortaya çıkan zorlayıcı koşullar üniversitelerin kendilerini “fildişi kulelerine” hapsetmelerine ve eğitim ve gelişimine katkı sağlamaları gereken toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılayamamalarına neden olabilmektedir. Bu üniversiteler, temel sorunların çözülmesine katkıda bulunabilecek kadar topluma yakın olmalı ancak daha uzun vadeli bir bakış açısı elde edebilmek ve kritik bir mesafeyi koruyabilmek için de toplumdan bağımsız olmalıdır.

- Akademik misyonun, modern dünyanın ve çağdaş toplumların gereksinimlerini ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesi; üniversiteler ahlaki ve entelektüel anlamda tüm siyasi veya dini otoritelerden ve ekonomik güçlerden bağımsız olursa en iyi şekilde gerçekleştirilebilir.

- Üniversitelerin akademik özgürlük ve özerkliği tarih boyunca gelişimini sürdüren bir kurumun özgüllüğü ve özgünlüğüne duyulan güven ve saygıyla doğrudan alakalıdır. Ancak bu kavram, akademik dünya ile toplum arasında ortaklık ruhuyla sürekli ve açık bir diyalogun konusu olarak kalmalıdır. Üniversitelerin, belli toplumsal ve politik hedefleri karşılayabilmesi ve hatta piyasa ve iş dünyasının belirli taleplerine uyması beklenebilir, fakat bu üniversitelerin her şeyden önce toplumdaki kısa ve uzun vadeli hedeflerini gerçekleştirme yolunda hangi araçların seçileceğine dair karar verme yetkisine de sahip olmaları gerekir.

Rapor üniversitelerin gelenek ve kurumsal hafızalarının da özerkliklerinin ayrılmaz bir parçası olduğunun altını çizmiştir:

- Bir üniversite bünyesinde her nesil, kendinden önce gelenlerin topladığı bilgi birikimini, kendi bakış açısıyla yeniden organize etmek için tekrar gözden geçirir. Yeni anlamlar için yapılan bu arayış genellikle “ilmiye” olarak adlandırılır. Dünya için üniversiteler, somut bilgi ve verilerin yığıldığı arşivler değildir. Aksine, Dünya için bilgiyi bir bütün içinde anlamlandıran belleğidir.

Bu ilkeler de dikkate alındığında üniversitelerin kanunla kurulacağı ilkesinin aynı zamanda yasama organının istediği üniversiteyi istediği zaman kapatabileceği ya da üniversitenin bazı fakülte, bölüm ve enstitülerini tüm öğretim üyesi, personeli ve öğrencisiyle birlikte başka üniversitelere nakledebileceği anlamına gelmez. Bu tür müdahaleler üniversite özerkliğini ortadan kaldırır.

Siyasal iktidarın bu müdahalesi aslında toplumun çağdaş yaşam biçimine müdahaledir. Tüm bu açıklanan sebeplerle iptali talep edilen düzenleme Anayasanın 27. ve 130. maddelerine aykırılık teşkil eder, iptali gerekir.

7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 180’in ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan “Kütahya Dumlupınar Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Diş Hekimliği Fakültesi ile Tıp Fakültesinden, Kütahya Dumlupınar Üniversitesine bağlı Kütahya Sağlık Yüksekokulunun fakülteye dönüştürülmesi ve adı ile bağlantısının değiştirilmesi ile oluşturularak Rektörlüğe bağlanan Sağlık Bilimleri Fakültesinden,” ibaresi ile (b) bendinde yer alan “Kütahya Dumlupınar Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Gediz Sağlık Hizmetleri Meslek

Yüksekokulu ile Simav Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulundan,” ibaresi ile (c) bendinin Anayasaya Aykırılığı

İptali talep edilen düzenleme, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi’nin bölünmesini hedeflemektedir. Bölünme özellikle; Kütahya Dumlupınar Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Dış Hekimliği Fakültesi ile Tıp Fakültesinden, Kütahya Dumlupınar Üniversitesine bağlı Kütahya Sağlık Yüksekokulunun fakülteye dönüştürülmesi ve adı ile bağlantısının değiştirilmesi ile oluşturularak Rektörlüğe bağlanan Sağlık Bilimleri Fakültesi; Kütahya Dumlupınar Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Gediz Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu ile Simav Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu; Kütahya Dumlupınar Üniversitesine bağlı Sağlık Bilimleri Enstitüsünün adı ve bağlantısının değiştirilmesi ile oluşturularak Rektörlüğe bağlanan Lisansüstü Eğitim Enstitüsünü kapsamaktadır. Ancak bir üniversitenin bazı bölümlerinin ayrılarak bir başka üniversite oluşturulmasını bütüncül değerlendirmek gerekir.

Kamuoyu nezdinde “üniversitelerin bölünmesini” hedefleyen bu düzenleme, bilim özgürlüğüne doğrudan bir müdahaledir. Bilim özgürlüğü, sanat özgürlüğü ile birlikte Anayasanın 27. maddesinde düzenlenmiştir. Bilim özgürlüğü, üniversiteler dışında ve içinde bilimsel faaliyette bulunan herkesi koruma alanı içine almaktadır. Nitekim maddenin formülasyonunda “herkes” ibaresi kullanılmıştır. Bir başka deyişle Anayasamız herkes için bilim özgürlüğünü güvenceye almıştır.

Bir özgürlük alanı olarak güvenceye alınan bilim; araştırma ve öğreti öğelerinden oluşmaktadır. Bilimin iki ortaya çıkış biçimi olan araştırma ve öğretinin içeriği Devlet tarafından katı kurallara bağlanamaz ve onların Devlet tarafından bilimsel denetimi yapılamaz (Maier W. Staats-und Verfassungsrecht, 3-B md.1, Achim 1993, s.141). Devlet tarafından denetim yapılmaması aslında bilimsel özerkliğe dairdir. Anayasamızda yer alan bilim ve sanat özgürlüğüne ilişkin 27. madde, eğitime ilişkin 42. madde ve üniversitelere dair 130. madde bütüncül değerlendirildiğinde Devlet ile bilim arasındaki bir ilkenin belirgin olarak anayasa koyucu tarafından düzenlendiği ve vurgulandığı kolaylıkla tespit edilmektedir. Bu ilke devletin, personel ve finansal kaynakların sağlanması yoluyla fonksiyon yeteneğine ve bilimsel özerkliğe sahip bir bilim örgütünü güvence altına alma yükümlülüğüdür.

Her ne kadar 1971 değişikliği ile soyut niteliğe bürünmüş olsa da 1982 Anayasasında açıkça herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi dikkate alınarak yapılan sistematik yorum ile 1982 Anayasasının bilimsel özerkliği güvence altına aldığını belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sistematik yorum, normun anlamının araştırılmasında salt o norm metnine değil, normun diğer normlarla birlikte oluşturduğu bağlamdan çıkan anlama odaklanmayı ifade eder (ODER, Bertil Emrah, Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri, Kasım 2010, İstanbul, s. 55).

Hukuksal normların oluşturduğu bağlamla birbirini tamamladığı bir kurgudur ve bu kurgu normatif bir bütünlük oluşturur. Söz konusu normatif bütünlük onların anlamlarını ortaya çıkmasında belirleyicidir. Üniversitelerin bölünmesini bilimsel özerklik ve bilim özgürlüğü bağlamında değerlendirirken de bu normatif bütünlük esas alınmalıdır.

Sistematik yorumun hiyerarşik bakımdan eş düzeydeki normlar esas alınarak yapılması zorunludur. Bu sebeple Anayasa madde 27’de düzenlenen bilim özgürlüğünün eğitim

özgürlüğü ve üniversitelere daire düzenlemeler ile beraber yorumlamak sistematik yorumun doğası gereğidir. Nitekim temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasa normlarını yorumunda sistematik yorum çerçevesinde kanunlara uygun yorum esas alınamaz ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir anayasa normunun yorumunda (a) normun kendi maddesinde güvence altına alınan özgül nitelikleri (b) anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler (c) ilgili normun diğer normlar ile oluşturduğu bağlam ve özellikle normun diğer hak ve özgürlük normları ile ilişkisi dikkate alınmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere bir temel hak ve özgürlük olan bilim özgürlüğünün yorumunda bilim özgürlüğüne getirilecek sınırlamalar maddede güvenceye alınan özgül nitelikler ile anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler de değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Anayasanın bilimsel araştırma ve yayın da bulunma serbestliğine getirdi tek sınırlamayı 27. maddenin ikinci fıkrasındaki sınırlama oluşturmaktadır. Söz konusu bilim özgürlüğünü, üniversiteler bağlamında değerlendirdiğimizde; üniversitelerin evrenseli aramak ve öğretmek gerekçesi karşısında geçersizleşir. Bu sınırlama düşünceye değil eyleme yöneliktir (GÖREN, Zafer, Anayasa Hukukuna Giriş, İzmir, 1999, s. 464-466).

Bilim özgürlüğü üniversitelerin bilimsel özerkliği birlikte değerlendirilmelidir. Bugün için bilimsel özerklik daha da şüpheli bir yaklaşımda ile alınmaktadır. Çünkü yükseköğretim kurumlarının teşkilat ve denetimine ilişkin anayasal düzenlemeler yasal düzenlemelerle birlikte ayrıntılı bir sınırlama korsesi oluşturmaktadır. Bilim özgürlüğü devletin desteğine diğer özgürlüklerden daha çok gereksinim duyar. Nitekim, siyasal etki tehlikesi bilim özgürlüğünü zayıflatır.

Bilimsel özerkliğe müdahale niteliği taşıyabilecek herhangi bir düzenleme bu bağlamda, bilim özgürlüğünün sınırı olarak değerlendirilemez. Nitekim üniversitelerin, üniversite vasfı taşıyabilmesi ancak bilimsel özerkliğe sahip olmaları ile mümkündür. 1961 Anayasası bağlamında Anayasa Mahkemesi üniversitelerin sahip olması gereken ilkeleri şu şekilde belirlemiştir:

Anayasa açısından üniversite kavramını belirleyecek ölçülerden birisinin yasa ile üniversite adı altında kurulmuş bulunma ölçüsü olduğu, yasa ile kurulmuş olsalar bile üniversite adı altında kurulmuş bulunmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumlarının üniversite sayılamayacağı ileri sürülebilir. Şunu belirtelim ki, yasalarla üniversite adı altında ve Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkeler doğrultusunda kurulan kurumların Anayasa açısından üniversite sayılacakları herkesin tartışmasız kabul edeceği bir gerçektir. Ancak bunun dışında kalan belli nitelikteki bir takım yüksek öğretim kurumlarının dahi üniversite sayılıp sayılmayacaklarının belirlenmesi için Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelerin neye dayanılarak konulmuş bulundukları araştırılmalıdır.

a) Çağdaş uygarlığın temeli, insanların davranışlarında, eylemlerinde akli egemen kılmalarıdır. Bunun yolu ise bilimsel çalışma yoludur; bu yolun kılavuzu olan ilke de bilimin insanların yaşamasında gerçek yol gösterici sayılması ilkesidir. Bu ilkenin eylemli olarak uygulanabilmesi için toplumun yapısının kilit yerlerinde bilimsel gerçeği arayıp bulabilecek, uygulayabilecek ve bütün düşünce ve davranışlarında bilimsel gerçeğin isterlerinden ayrılmayacak kişilerin bulunması, bunun sağlanması için de bu nitelikte kişilerin yetiştirilmiş olması zorunludur. Bilimsel çalışma, yalnız aklın ve gözlemin biçimlendirdiği bir çalışma olması dolayısıyla böyle bir çalışmaya ve bilimsel yolda eyleme yönecek kişilerin bilimsel gerekler dışında bir etki ile karşılaşmaksızın yetiştirilmeleri temel bir sorun olarak ortaya

çıkılmaktadır. Yalnızca bilimsel ve nesnel ölçülere göre biçimlendirilmiş bir öğretim ve eğitimin gerçekleştirilmesi, toplumsal açıdan büyük önem gösteren alanlardaki yüksek öğretim ve eğitimin gerek siyasal çevrelerin ve özellikle siyasal iktidarın, gerekse toplumdaki çeşitli kümelerin etkilerinin dışında tutulmuş bir öğretim ve eğitim düzeni ile olabilir. Bu düzenin gerçekleştirilmesi düşüncesi üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması ve üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerklikle donatılması ilkelerinin ortaklaşa gerekçesidir.

Aşağıdaki b bendinde Devletçe kurulma ilkesine, başka deyimle Devlet tekeli ilkesine, c bendinde özerklik ilkesine temel olan Özel gerekçeler açıklanacaktır.

b) Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yüksek öğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eli ile ve yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

Temsilciler Meclisindeki görüşmelerden anlaşıldığı üzere (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt 4, S. 28-45 ve 389-400) üniversite açılmasının Devlet tekeline verilisinin bir gerekçesi de yabancıların Türkiye'de yüksek eğitim yerleri açma yolu ile Türk kültürünün zararına ve kendi kültürleri yararına işleyen bir eğitim ve öğretim sağlamalarını önlemektir.

c) Üniversitelere yönetim ve bilim açısından özerklik tanınmasının gerekçesi ise siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarın üniversite çalışma, öğretim ve eğitimi etkisi altında bulundurma yolunu kapamak ve üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi her türlü dış etkiden uzak bir ortam içinde sürdürmektir. Her siyasal kuruluşun kendisine göre birtakım görüşleri ve anlayışları vardır ve bu kuruluşlar eğitim ve öğretimi kendi görüş ve anlayışları doğrultusunda etkileme eğilimini gösterebilirler. Oysa toplumsal açıdan çok önemli bulunan alanlarda görev alacak yetenekli kimselerin yetiştirilmesi, (Az yukarıda da belirtildiği gibi) bunların yalnızca nesnel ve bilimsel düşüncelere dayanan bir eğitim ve öğretimden geçmiş bulunmalarına bağlıdır. Her ne kadar bilimin ilerlemesi ile bilimsel gerçeklerde de birtakım değişimler olabilmekte ve olmakta ise de bu değişimlerin nedeni siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarların ya da çeşitli kümelerin düşünceleri değildir ve bu türlü değişimler, toplum için zararlı değil, ancak yararlı olabilir.

ç) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması, yönetim ve bilim yönlerinden özerk olması ilkelerinin, bilimsel gerekler dışındaki etkilerden uzak tutulmuş bir çalışmayı öğretimi ve eğitimi sağlamak ereği ile benimsendiği. Anayasa Mahkemesinin bundan önce vermiş olduğu iki kararının gerekçelerinde de açıkça bildirilmiştir. (Esas 65/32, Karar 66/3 sayılı, 4/2/1966 günlü karar - Resmî Gazete sayı 12317, gün 8/6/1966, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 4, S. 33 ve sonra; Esas 67/32, Karar 68/57 sayılı, 3/2/1968 günlü karar Resmî Gazete sayı 13346, gün 8/11/1969, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 7, S. 84 ve sonrası)- Böylece Anayasa Mahkemesinin bu konuda, şimdiki kararda belirtilen görüşü, bundan önce belirtmiş olduğu düşüncelerinin aynıdır.

d) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki Devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce, toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yalnızca bilimsel gerekçelere uygun biçimde ve bilimsel istekler dışında kalan etkilerden uzak olarak yetiştirilmesi olunca, toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren ve fakat

adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa'nın 120 nci maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir, başka deyimle üniversite diye anılmayan, ancak verdiği yüksek öğretim, nitelikçe üniversite öğretimi olan veya bu öğretimin sonuçlarını sağlayan bütün kurumlar, Anayasa'nın 120 nci maddesi açısından üniversite kavramı içinde sayılmak gerekir.

e) Hukuk düzeni bir kurum için kural koyarken bu kurumu tanımlamazsa, koyduğu kurala o kurumun toplumsal alanda geçerlikte bulunan tanımını temel tutmuş ve o kurumun toplum içindeki görevini yapan bütün kurumları o kurala bağlamak istemiş demektir. Gerçekten hukuk kuralları toplumsal ilişkileri düzenleyen ve genellikle yaptırıma bağlayan kurallardır. Öğretim ve eğitim kurumlarının toplumsal görevi ise genellikle nitelikli adam yetiştirmek ve yetişenlere belli yetkiler sağlayan belgeler vermektir. Nitelikli adam yetiştirilmesi, belli dersleri okutmak, belli uygulamaları yaptırmak yoluyla, yetişenlere belge verilmesi ise belli öğretim dönemi içinde ve sonunda öğrencileri belli kuramsal ve uygulamaya ilişkin sınavlardan geçirmek ve sınavların sonucunda başarıyı saptamak yolu ile olur. Eğitim ve öğretim kurumlarının toplumsal görevi belli dersleri okutmak ve belli sınavlardan geçirdikten sonra belli yetkiler sağlayan belgeler vermek olduğuna, Anayasa'nın 120 nci maddesinde üniversitenin her şeyden önce bir öğretim kurumu olarak göz önünde tutulmuş bulunduğu ve onun tanımının ancak toplumsal görevine bakılarak yapılmasının zorunlu olmasına göre Anayasa'nın 120 nci maddesince üniversite demek, yalnız üniversite adını taşıyan kurumlar demek değildir; üniversitelerin toplumsal görevini yapan, başka deyimle, hiç olmazsa temel çizgileri bakımından üniversite öğretim ve eğitimi sağlayan, üniversite diplomasına eşit değerde diploma veren ve ancak adı üniversite olmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumları da bu tanımın kapsamına girmektedir (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1969/31 E., 1971 /3 K., 12/1/1971 tarih).

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının yürürlükte olduğu dönemde oluşturduğu bu çerçeveyi defaten vurgulamıştır.

1982 Anayasasının Yükseköğretim Kurumları başlıklı 130. maddesinin birinci fıkrası “Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur” şeklindedir. 1982 Anayasası'nın “Yükseköğretim Kurumları” başlıklı 130. maddesinin gerekçesi ise şu şekildedir;

“Üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak Devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği ilkesi getirilmiştir.

Üniversitelerin, Devletin gözetim ve denetimi altında, kendi organları eliyle yönetilmesi, öğretim üye ve yardımcılarının göreve alınmaları, yükseltilmeleri ve görevlerine son verilmesinin kendi organları tarafından yürütülmesi de bilimsel özerkliğin bir gereği olarak belirtilmiştir.

Üniversitelerde öğretim ve eğitimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi, yurt düzeyinde yaygınlaşan üniversitelerin öğretim üye ihtiyaçlarının dengeli biçimde, ülke ihtiyaçları ve kalkınma planı gerekleri dikkate alınarak karşılanması konularının ve genel olarak Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanun koyucuya bırakılmıştır.

Getirilen düzenleme ile üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları, Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Türk Milletinin millî değerleri ile çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun eğitim ve öğretime hizmet eden kurumlar olarak düşünülmekte; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hizmetinde hür, bilimsel düşünme yeteneğine ve geniş dünya görüşüne sahip bir kuşak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.”

Bu bağlamda, Anayasa’nın 130. maddesinin birinci fıkrasında amacı ve işlevi belirtilen üniversitelerin taşınması gereken zorunlu niteliklerin yine bu fıkra da şu şekilde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır;

- a. Değişik birimlerden oluşmak,
- b. Kamu tüzelkişiliğine,
- c. Ve bilimsel özerkliğe sahip olmak,
- d. Devlet tarafından,
- e. Ve yasayla kurulmak,

Bir yapının yasa ile kurulup adına üniversite denilmesi ile o yapı üniversite niteliği taşımaz. Ancak iptali talep edilen düzenlemede oluşu gibi üniversiteleri bölerek bir başka deyişle nitelikleri değiştirilerek sahip oldukları köklü üniversite vasıfları siyasal erk tarafından yok edilmektedir. Yasama organındaki sandalye sayısındaki çoğunluğun oylamasıyla ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunan üniversitelerin yok edilmesi en hafif ifade ile kamu yararının gözetilmemesi anlamına gelmektedir. Nitekim “Üniversiteler, sadece günlük teknik gereksinimleri karşılayan bir yüksek okul durumunda da değildirler; ülkenin içindeki ve dışındaki bilimsel hareketleri ve gelişmeleri izlemek ve incelemek kurumlar hakkında bilimsel araştırmalar, değerlendirmeler ve eleştiriler yapmak, böylece ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunmak zorundadırlar. Bu günün üstüne çıkamayan, yurttaki hareketleri izleyip eleştirmeyen bilimsel verileri yayınlama gücünden yoksun ve sadece olanı öğretmekle yetinen, yaratıcılık gücü olmayan kuruluşlar, adı ne olursa olsun, gerçek anlamda üniversite sayılamazlar.(Anayasa Mahkemesi Kararı, 1976/1 E., 1976/28 K., 25/5/1976 tarih).

Anayasa Mahkemesi daha yakın tarihli bir kararında üniversiteler ve bilimsel özerkliği şu şekilde yorumlamıştır;

“Anayasa’nın 130. maddesi, üniversitelerin yine bir hukuk devletinin üniversitesine yaraşır biçimde, uygar ve evrensel karakterde öğretim-eğitim, araştırma ve yayın konularında bilimsel özerkliğe sahip bir kamu tüzelkişisi biçiminde kurulmasını ve Cumhuriyetin temel organları içinde bu niteliğiyle yer almasını istemiş, üniversitelerin öğretim üyeleri ve yardımcılarını kapsayan kendine özgü önem ve değerinde bir meslek sınıfı düşünmüş ve buna göre düzenlemeler yapmıştır.

Anayasa’nın 130. maddesinde, üniversitelerin, bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca çeşitli baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilmeleri yolunu kapatmak ve bu faaliyetlerin bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku yoktur.

... Anayasa üniversitelere bilimsel özerklik tanımıştır. Üniversitelerin, Anayasal ilke ve gereklere bağlı olacaklarından, devrim yasalarına, bu arada özellikle Öğretim Birliği Yasası'na özenle uyacakları kuşkusuzdur. Üniversitelerin bilimsel özerkliği benimsenirken güdülen erkek, üniversite öğretimi niteliğindeki yükseköğretimi siyasal çevrelerin ya da çeşitli çıkar veya düşünce kümelerinin dışında tutmaktır. Her türlü bilimsel görüş ve düşüncelerin öğrenilmesi ve öğretilmesi, bunun yayılması ve özgürlük olarak demokratik düzende yerini bulmuş ve “düşünce özgürlüğü”nin varlığını ortaya koymuştur. Eğitim ve öğretim özgürlüğü düşünce özgürlüğünün bir bölümünü oluşturmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, Devletin sadece eğitim ve öğretim özgürlüğünü kabul etmesi yeterli bulunmayıp, bu özgürlükten bütün kişilerin yararlanabileceği bir düzen kurmakla yükümlü kılınması öngörülmüştür.

.... Anayasa'nın 130. maddesinde açıklanan bu hükümler; maddenin birinci fıkrasında sayılan amaçlar ile yasayla kurulma, kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olma, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasının gözetilmesi kuralları ve üniversite elemanlarının serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilmeleri ve bunun sınırı, üniversite yönetim ve denetim organlarının ve öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu'nun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmayacaklarına ilişkin güvence ile yükseköğretim kurumlarının örgütlenmeleri ve işleyişleriyle ilgili olarak maddenin dokuzuncu fıkrasında sayılan konuların da yasayla düzenlenmesi zorunluluğu olarak gösterilebilir. Bu ilkeler, ister Devlet, isterse vakıflar tarafından kurulsun, tüm yükseköğretim kurumlarına yönelik kurallardır.

Anayasa'nın 130. maddesi, üniversite çalışmalarını, eğitim ve öğretimin her türlü dış etkiden uzak, bilimin gerektirdiği yansız ve baskısız bir ortam içinde yapılmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Anayasa'da, üniversiteler konusunda yasama organını bağlayan ilkeler ve hükümler 130. maddede ö/el olarak belirtilmiştir. Bu ilkelere dayanarak kurulan ve Devlet yapısıyla bilim kuruluşları içinde yer alan üniversiteye, Devletin herhangi bir yönetim kademesinin, bu kurallarla bağdaşmayacak müdahaleler yapmasına ve böyle bir karışmaya olanak verecek yasal düzenlemelerde bulunulmasına yer yoktur. (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1990/2 E., 1990/10 K., 30.5.1990 tarih)

Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca değişik baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilme yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1993/25 E., 1994/2 K., 25.1.1994 tarih). Ancak iptali talep edilen düzenleme tam olarak siyasal iktidarın bilimsel gerekler ve gereksinimleri dikkate almadan bilimsel özerkliği yok sayarak bilim özgürlüğüne müdahaledir. Bilimsel özerklik, kuruluştan işleyişe değin, bilimin gerektirdiği özgürlük ortamının tüm çalışmalarla yönetimde bir yaşam biçimi olarak sağlanmasıdır. Üniversiteler, en üst düzeydeki bilim kuruluşlarıdır. Özgür toplumun bilim alanındaki simgeleridir. Yönetim yapısı ve biçimi, üniversitenin niteliğini açıklar. Bilgi edinme, bilgi üretme ve insan yetiştirme amacının ortaya çıkardığı yapının, araştırma, deneyim ve tüm çabalarla gerçeği bulma ereğine özgün bir kurum olduğu göz ardı edilemez. Özetlenen bu özellikleriyle üniversite, bilimi yaşama katan, usun öncülüğünü, düşüncenin aydınlığını somutlaştıran kurumlardır. Varlığının temeli kendi

toplumu olmakla birlikte, amaç ve işlevinin gerektirdiği atılımlar ve devingenlikle onun önünde yürürler. Kurumlaşmış gelenek ve ilkeleriyle toplumun itici gücüdürler. Anayasa gerekleriyle uyumsuz bir üniversite yapısına geçerlik tanınmaz. Üniversitede devlet yönetimindeki sıralama türünde bir yönetim biçimi, düşünce üretimine, özgür düşünce ve özgür çalışmaya elverişli bir ortama engeldir. Bilimsel çalışmalarının, bilimsel yönetim ve bu özelliğe uyumlu olmak gerekir. Danışmanın, dayanışmanın ve kimi günde yarışmanın yerini akçalı olanaklara dayanan biçimsel üstünlük çabaları alırsa, bilgi ve bilim yerine görüntü egemen olur. Nesnel kurallara uymayıp öznel kuralları yeğleyerek özel konumlu üniversite oluşturmak Anayasa'nın öngördüğü üniversite yapısıyla bağdaşmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1991/21 E., 1992/42 K., 29.6.1992 tarih). Siyasal iktidarın bu müdahalesi aslında toplumun çağdaş yaşam biçimine müdahaledir. Tüm bu açıklanan sebeplerle iptali talep edilen düzenleme Anayasanın 27. ve 130. maddelerine aykırılık teşkil eder, iptali gerekir.

2. 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 181'in ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "İnönü Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Su Ürünleri Fakültesi ile Ziraat Fakültesinden," ibaresi ile (b) ve (c) bentlerinin Anayasaya Aykırılığı

İptali talep edilen düzenleme, İnönü Üniversitesi'nin bölünmesini hedeflemektedir. Bölünme özellikle; İnönü Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Su Ürünleri Fakültesi ile Ziraat Fakültesinden, İnönü Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Sivil Havacılık Yüksekokulu; İnönü Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Arapgir Meslek Yüksekokulu, Akçadağ Meslek Yüksekokulu, Battalgazi Meslek Yüksekokulu, Darende Bekir Ilıcak Meslek Yüksekokulu, Doğanşehir Vahap Küçük Meslek Yüksekokulu, Kale Turizm ve Otel İşletmeciliği Meslek Yüksekokulu, Hekimhan Mehmet Emin Sungur Meslek Yüksekokulu ile Yeşilyurt Meslek Yüksekokulunu kapsamaktadır. Ancak bir üniversitenin bazı bölümlerinin ayrılarak bir başka üniversite oluşturulmasını bütüncül değerlendirmek gerekir.

Kamuoyu nezdinde "üniversitelerin bölünmesini" hedefleyen bu düzenleme, bilim özgürlüğüne doğrudan bir müdahaledir. Bilim özgürlüğü, sanat özgürlüğü ile birlikte Anayasanın 27. maddesinde düzenlenmiştir. Bilim özgürlüğü, üniversiteler dışında ve içinde bilimsel faaliyette bulunan herkesi koruma alanı içine almaktadır. Nitekim maddenin formülasyonunda "herkes" ibaresi kullanılmıştır. Bir başka deyişle Anayasamız herkes için bilim özgürlüğünü güvenceye almıştır.

Bir özgürlük alanı olarak güvenceye alınan bilim; araştırma ve öğreti öğelerinden oluşmaktadır. Bilimin iki ortaya çıkış biçimi olan araştırma ve öğretinin içeriği Devlet tarafından katı kurallara bağlanamaz ve onların Devlet tarafından bilimsel denetimi yapılamaz (Maier W. Staats-und Verfassungsrecht, 3-B md.1, Achim 1993, s.141). Devlet tarafından denetim yapılmaması aslında bilimsel özerkliğe dairdir. Anayasamızda yer alan bilim ve sanat özgürlüğüne ilişkin 27. madde, eğitime ilişkin 42. madde ve üniversitelere dair 130. madde bütüncül değerlendirildiğinde Devlet ile bilim arasındaki bir ilkenin belirgin olarak anayasa koyucu tarafından düzenlendiği ve vurgulandığı kolaylıkla tespit edilmektedir. Bu ilke devletin, personel ve finansal kaynakların sağlanması yoluyla fonksiyon yeteneğine ve bilimsel özerkliğe sahip bir bilim örgütünü güvence altına alma yükümlülüğüdür.

Her ne kadar 1971 değişikliği ile soyut niteliğe bürünmüş olsa da 1982 Anayasasında açıkça herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda

her türlü araştırma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi dikkate alınarak yapılan sistematik yorum ile 1982 Anayasasının bilimsel özerkliği güvence altına aldığını belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sistematik yorum, normun anlamının araştırılmasında salt o norm metnine değil, normun diğer normlarla birlikte oluşturduğu bağlamdan çıkan anlama odaklanmayı ifade eder (ODER, Bertil Emrah, Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri, Kasım 2010, İstanbul, s. 55).

Hukuksal normların oluşturduğu bağlamla birbirini tamamladığı bir kurgudur ve bu kurgu normatif bir bütünlük oluşturur. Söz konusu normatif bütünlük onların anlamlarını ortaya çıkmasında belirleyicidir. Üniversitelerin bölünmesini bilimsel özerklik ve bilim özgürlüğü bağlamında değerlendirirken de bu normatif bütünlük esas alınmalıdır.

Sistematik yorumun hiyerarşik bakımdan eş düzeydeki normlar esas alınarak yapılması zorunludur. Bu sebeple Anayasa madde 27'de düzenlenen bilim özgürlüğünün eğitim özgürlüğü ve üniversitelere daire düzenlemeler ile beraber yorumlamak sistematik yorumun doğası gereğidir. Nitekim temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasa normlarını yorumunda sistematik yorum çerçevesinde kanunlara uygun yorum esas alınamaz ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir anayasa normunun yorumunda (a) normun kendi maddesinde güvence altına alınan özgül nitelikleri (b) anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler (c) ilgili normun diğer normlar ile oluşturduğu bağlam ve özellikle normun diğer hak ve özgürlük normları ile ilişkisi dikkate alınmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere bir temel hak ve özgürlük olan bilim özgürlüğünün yorumunda bilim özgürlüğüne getirilecek sınırlamalar maddede güvenceye alınan özgül nitelikler ile anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler de değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Anayasanın bilimsel araştırma ve yayın da bulunma serbestliğine getirdi tek sınırlamayı 27. maddenin ikinci fıkrasındaki sınırlama oluşturmaktadır. Söz konusu bilim özgürlüğünü, üniversiteler bağlamında değerlendirdiğimizde; üniversitelerin evrenseli aramak ve öğretmek gerekçesi karşısında geçersizleşir. Bu sınırlama düşünceye değil eyleme yöneliktir (GÖREN, Zafer, Anayasa Hukukuna Giriş, İzmir, 1999, s. 464-466).

Bilim özgürlüğü üniversitelerin bilimsel özerkliği birlikte değerlendirilmelidir. Bugün için bilimsel özerklik daha da şüpheli bir yaklaşım ile alınmaktadır. Çünkü yüksek öğrenim kurumlarının teşkilat ve denetimine ilişkin anayasal düzenlemeler yasal düzenlemelerle birlikte ayrıntılı bir sınırlama korsesi oluşturmaktadır. Bilim özgürlüğü devletin desteğine diğer özgürlüklerden daha çok gereksinim duyar. Nitekim, siyasal etki tehlikesi bilim özgürlüğünü zayıflatır.

Bilimsel özerkliğe müdahale niteliği taşıyabilecek herhangi bir düzenleme bu bağlamda, bilim özgürlüğünün sınırı olarak değerlendirilemez. Nitekim üniversitelerin, üniversite vasfı taşıyabilmesi ancak bilimsel özerkliğe sahip olmaları ile mümkündür. 1961 Anayasası bağlamında Anayasa Mahkemesi üniversitelerin sahip olması gereken ilkeleri şu şekilde belirlemiştir:

Anayasa açısından üniversite kavramını belirleyecek ölçülerden birisinin yasa ile üniversite adı altında kurulmuş bulunma ölçüsü olduğu, yasa ile kurulmuş olsalar bile üniversite adı altında kurulmuş bulunmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumlarının üniversite sayılamayacağı ileri sürülebilir. Şunu belirtelim ki, yasalarla üniversite adı altında ve Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkeler doğrultusunda kurulan kurumların Anayasa açısından

üniversite sayılacakları herkesin tartışmasız kabul edeceği bir gerçektir. Ancak bunun dışında kalan belli nitelikteki bir takım yüksek öğretim kurumlarının dahi üniversite sayılıp sayılmayacaklarının belirlenmesi için Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelerin neye dayanılarak konulmuş bulundukları araştırılmalıdır.

a) Çağdaş uygarlığın temeli, insanların davranışlarında, eylemlerinde akli egemen kılınmasıdır. Bunun yolu ise bilimsel çalışma yoludur; bu yolun kılavuzu olan ilke de bilimin insanların yaşamasında gerçek yol gösterici sayılması ilkesidir. Bu ilkenin eylemli olarak uygulanabilmesi için toplumun yapısının kilit yerlerinde bilimsel gerçeği arayıp bulabilecek, uygulayabilecek ve bütün düşünce ve davranışlarında bilimsel gerçeğin isteklerinden ayrılmayacak kişilerin bulunması, bunun sağlanması için de bu nitelikte kişilerin yetiştirilmiş olması zorunludur. Bilimsel çalışma, yalnız aklın ve gözlemin biçimlendirdiği bir çalışma olması dolayısıyla böyle bir çalışmaya ve bilimsel yolda eyleme yönelecek kişilerin bilimsel gerekler dışında bir etki ile karşılaşmaksızın yetiştirilmeleri temel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yalnızca bilimsel ve nesnel ölçülere göre biçimlendirilmiş bir öğretim ve eğitimin gerçekleştirilmesi, toplumsal açıdan büyük önem gösteren alanlardaki yüksek öğretim ve eğitimin gerek siyasal çevrelerin ve özellikle siyasal iktidarın, gerekse toplumdaki çeşitli kümelerin etkilerinin dışında tutulmuş bir öğretim ve eğitim düzeni ile olabilir. Bu düzenin gerçekleştirilmesi düşüncesi üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması ve üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerklikle donatılması ilkelerinin ortaklaşa gereğidir.

Aşağıdaki b bendinde Devletçe kurulma ilkesine, başka deyimle Devlet tekeli ilkesine, c bendinde özerklik ilkesine temel olan Özel gerekçeler açıklanacaktır.

b) Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yüksek öğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eli ile ve yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

Temsilciler Meclisindeki görüşmelerden anlaşıldığı üzere (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt 4, S. 28-45 ve 389-400) üniversite açılmasının Devlet tekeline verilisinin bir gerekçesi de yabancıların Türkiye'de yüksek eğitim yerleri açma yolu ile Türk kültürünün zararına ve kendi kültürleri yararına işleyen bir eğitim ve öğretim sağlamalarını önlemektir.

c) Üniversitelere yönetim ve bilim açısından özerklik tanınmasının gerekçesi ise siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarın üniversite çalışma, öğretim ve eğitimi etkisi altında bulundurma yolunu kapamak ve üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi her türlü dış etkiden uzak bir ortam içinde sürdürmektir. Her siyasal kuruluşun kendisine göre birtakım görüşleri ve anlayışları vardır ve bu kuruluşlar eğitim ve öğretimi kendi görüş ve anlayışları doğrultusunda etkileme eğilimini gösterebilirler. Oysa toplumsal açıdan çok önemli bulunan alanlarda görev alacak yetenekli kimselerin yetiştirilmesi, (Az yukarıda da belirtildiği gibi) bunların yalnızca nesnel ve bilimsel düşüncelere dayanan bir eğitim ve öğretimden geçmiş bulunmalarına bağlıdır. Her ne kadar bilimin ilerlemesi ile bilimsel gerçeklerde de birtakım değişimler olabilmekte ve olmakta ise de bu değişimlerin nedeni siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarların ya da çeşitli kümelerin düşünceleri değildir ve bu türlü değişimler, toplum için zararlı değil, ancak yararlı olabilir.

ç) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması, yönetim ve bilim yönlerinden özerk olması ilkelerinin, bilimsel gerekler dışındaki etkilerden uzak tutulmuş bir çalışmayı öğretimi ve eğitimi sağlamak ereği ile benimsendiği. Anayasa Mahkemesinin bundan önce vermiş olduğu iki kararının gerekçelerinde de açıkça bildirilmiştir. (Esas 65/32, Karar 66/3 sayılı, 4/2/1966 günlü karar - Resmî Gazete sayı 12317, gün 8/6/1966, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 4, S. 33 ve sonra; Esas 67/32, Karar 68/57 sayılı, 3/2/1968 günlü karar Resmî Gazete sayı 13346, gün 8/11/1969, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 7, S. 84 ve sonrası)- Böylece Anayasa Mahkemesinin bu konuda, şimdiki kararda belirtilen görüşü, bundan önce belirtmiş olduğu düşüncelerinin aynıdır.

d) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki Devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce, toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yalnızca bilimsel gereklere uygun biçimde ve bilimsel isterler dışında kalan etkilerden uzak olarak yetiştirilmesi olunca, toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren ve fakat adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa'nın 120 nci maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir, başka deyimle üniversite diye anılmayan, ancak verdiği yüksek öğretim, nitelikçe üniversite öğretimi olan veya bu öğretimin sonuçlarını sağlayan bütün kurumlar, Anayasa'nın 120 nci maddesi açısından üniversite kavramı içinde sayılmak gerekir.

e) Hukuk düzeni bir kurum için kural koyarken bu kurumu tanımlamazsa, koyduğu kurala o kurumun toplumsal alanda geçerlikte bulunan tanımını temel tutmuş ve o kurumun toplum içindeki görevini yapan bütün kurumları o kurala bağlamak istemiş demektir. Gerçekten hukuk kuralları toplumsal ilişkileri düzenleyen ve genellikle yaptırıma bağlayan kurallardır. Öğretim ve eğitim kurumlarının toplumsal görevi ise genellikle nitelikli adam yetiştirmek ve yetişenlere belli yetkiler sağlayan belgeler vermektir. Nitelikli adam yetiştirilmesi, belli dersleri okutmak, belli uygulamaları yaptırmak yoluyla, yetişenlere belge verilmesi ise belli öğretim dönemi içinde ve sonunda öğrencileri belli kuramsal ve uygulamaya ilişkin sınavlardan geçirmek ve sınavların sonucunda başarıyı saptamak yolu ile olur. Eğitim ve öğretim kurumlarının toplumsal görevi belli dersleri okutmak ve belli sınavlardan geçirdikten sonra belli yetkiler sağlayan belgeler vermek olduğuna, Anayasa'nın 120 nci maddesinde üniversitenin her şeyden önce bir öğretim kurumu olarak göz önünde tutulmuş bulunduğuna ve onun tanımının ancak toplumsal görevine bakılarak yapılmasının zorunlu olmasına göre Anayasa'nın 120 nci maddesince üniversite demek, yalnız üniversite adını taşıyan kurumlar demek değildir; üniversitelerin toplumsal görevini yapan, başka deyimle, hiç olmazsa temel çizgileri bakımından üniversite öğretim ve eğitimi sağlayan, üniversite diplomasına eşit değerde diploma veren ve ancak adı üniversite olmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumları da bu tanımın kapsamına girmektedir (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1969/31 E., 1971 /3 K., 12/1/1971 tarih).

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının yürürlükte olduğu dönemde oluşturduğu bu çerçeveyi defaten vurgulamıştır.

1982 Anayasasının Yükseköğretim Kurumları başlıklı 130. maddesinin birinci fıkrası “Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur” şeklindedir. 1982 Anayasası'nın “Yükseköğretim Kurumları” başlıklı 130. maddesinin gerekçesi ise şu şekildedir;

“Üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak Devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği ilkesi getirilmiştir.

Üniversitelerin, Devletin gözetim ve denetimi altında, kendi organları eliyle yönetilmesi, öğretim üye ve yardımcılarının göreve alınmaları, yükseltilmeleri ve görevlerine son verilmesinin kendi organları tarafından yürütülmesi de bilimsel özerkliğin bir gereği olarak belirtilmiştir.

Üniversitelerde öğretim ve eğitimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi, yurt düzeyinde yaygınlaşan üniversitelerin öğretim üye ihtiyaçlarının dengeli biçimde, ülke ihtiyaçları ve kalkınma planı gerekleri dikkate alınarak karşılanması konularının ve genel olarak Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanun koyucuya bırakılmıştır.

Getirilen düzenleme ile üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları, Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Türk Milletinin millî değerleri ile çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun eğitim ve öğretime hizmet eden kurumlar olarak düşünülmekte; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hizmetinde hür, bilimsel düşünme yeteneğine ve geniş dünya görüşüne sahip bir kuşak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.”

Bu bağlamda, Anayasa’nın 130. maddesinin birinci fıkrasında amacı ve işlevi belirtilen üniversitelerin taşınması gereken zorunlu niteliklerin yine bu fıkra da şu şekilde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır;

- a. Değişik birimlerden oluşmak,
- b. Kamu tüzelkişiliğine,
- c. Ve bilimsel özerkliğe sahip olmak,
- d. Devlet tarafından,
- e. Ve yasayla kurulmak,

Bir yapının yasa ile kurulup adına üniversite denilmesi ile o yapı üniversite niteliği taşımaz. Ancak iptali talep edilen düzenlemede oluşu gibi üniversiteleri bölerek bir başka deyişle nitelikleri değiştirilerek sahip oldukları köklü üniversite vasıfları siyasal erk tarafından yok edilmektedir. Yasama organındaki sandalye sayısındaki çoğunluğun oylamasıyla ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunan üniversitelerin yok edilmesi en hafif ifade ile kamu yararının gözetilmemesi anlamına gelmektedir. Nitekim “Üniversiteler, sadece günlük teknik gereksinimleri karşılayan bir yüksek okul durumunda da değildirler; ülkenin içindeki ve dışındaki bilimsel hareketleri ve gelişmeleri izlemek ve incelemek kurumları hakkında bilimsel araştırmalar, değerlendirmeler ve eleştiriler yapmak, böylece ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunmak zorundadırlar. Bu günün üstüne çıkamayan, yurttaki hareketleri izleyip eleştirmeyen bilimsel verileri yayınlama gücünden yoksun ve sadece olanı öğretmekle yetinen, yaratıcılık gücü olmayan kuruluşlar, adı ne olursa olsun, gerçek anlamda üniversite sayılamazlar.(Anayasa Mahkemesi Kararı, 1976/1 E., 1976/28 K., 25/5/1976 tarih).

Anayasa Mahkemesi daha yakın tarihli bir kararında üniversiteler ve bilimsel özerkliği şu şekilde yorumlamıştır;

“Anayasa’nın 130. maddesi, üniversitelerin yine bir hukuk devletinin üniversitesine yaraşır biçimde, uygar ve evrensel karakterde öğretim-eğitim, araştırma ve yayın konularında bilimsel özerkliğe sahip bir kamu tüzelkişisi biçiminde kurulmasını ve Cumhuriyetin temel organları içinde bu niteliğiyle yer almasını istemiş, üniversitelerin öğretim üyeleri ve yardımcılarını kapsayan kendine özgü önem ve değerinde bir meslek sınıfı düşünmüş ve buna göre düzenlemeler yapmıştır.

Anayasa’nın 130. maddesinde, üniversitelerin, bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca çeşitli baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilmeleri yolunu kapatmak ve bu faaliyetlerin bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku yoktur.

... Anayasa üniversitelere bilimsel özerklik tanımıştır. Üniversitelerin, Anayasal ilke ve gereklere bağlı olacaklarından, devrim yasalarına, bu arada özellikle Öğretim Birliği Yasası’na özenle uyacakları kuşkusuzdur. Üniversitelerin bilimsel özerkliği benimsenirken güdülen erkek, üniversite öğretimi niteliğindeki yükseköğretimi siyasal çevrelerin ya da çeşitli çıkar veya düşünce kümelerinin dışında tutmaktır. Her türlü bilimsel görüş ve düşüncelerin öğrenilmesi ve öğretilmesi, bunun yayılması ve özgürlük olarak demokratik düzende yerini bulmuş ve “düşünce özgürlüğü”nün varlığını ortaya koymuştur. Eğitim ve öğretim özgürlüğü düşünce özgürlüğünün bir bölümünü oluşturmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, Devletin sadece eğitim ve öğretim özgürlüğünü kabul etmesi yeterli bulunmayıp, bu özgürlükten bütün kişilerin yararlanabileceği bir düzen kurmakla yükümlü kılınması öngörülmüştür.

.... Anayasa’nın 130. maddesinde açıklanan bu hükümler; maddenin birinci fıkrasında sayılan amaçlar ile yasayla kurulma, kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olma, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasının gözetilmesi kuralları ve üniversite elemanlarının serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilmeleri ve bunun sınırı, üniversite yönetim ve denetim organlarının ve öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu’nun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmayacaklarına ilişkin güvence ile yükseköğretim kurumlarının örgütlenmeleri ve işleyişleriyle ilgili olarak maddenin dokuzuncu fıkrasında sayılan konuların da yasayla düzenlenmesi zorunluluğu olarak gösterilebilir. Bu ilkeler, ister Devlet, isterse vakıflar tarafından kurulsun, tüm yükseköğretim kurumlarına yönelik kurallardır.

Anayasa’nın 130. maddesi, üniversite çalışmalarını, eğitim ve öğretimin her türlü dış etkiden uzak, bilimin gerektirdiği yansız ve baskısız bir ortam içinde yapılmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Anayasa’da, üniversiteler konusunda yasama organını bağlayan ilkeler ve hükümler 130. maddede ö/el olarak belirtilmiştir. Bu ilkelere dayanarak kurulan ve Devlet yapısıyla bilim kuruluşları içinde yer alan üniversiteye, Devletin herhangi bir yönetim kademesinin, bu kurallarla bağdaşmayacak müdahaleler yapmasına ve böyle bir karışmaya olanak verecek yasal düzenlemelerde bulunulmasına yer yoktur. (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1990/2 E., 1990/10 K., 30.5.1990 tarih)

Anayasa’nın 130. maddesinin birinci fıkrasında, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla

kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca değişik baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilme yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1993/25 E., 1994/2 K., 25.1.1994 tarih). Ancak iptali talep edilen düzenleme tam olarak siyasal iktidarın bilimsel gerekler ve gereksinimleri dikkate almadan bilimsel özerkliği yok sayarak bilim özgürlüğüne müdahaledir. Bilimsel özerklik, kuruluştan işleyişe değin, bilimin gerektirdiği özgürlük ortamının tüm çalışmalarla yönetimde bir yaşam biçimi olarak sağlanmasıdır. Üniversiteler, en üst düzeydeki bilim kuruluşlarıdır. Özgür toplumun bilim alanındaki simgeleridir. Yönetim yapısı ve biçimi, üniversitenin niteliğini açıklar. Bilgi edinme, bilgi üretme ve insan yetiştirme amacının ortaya çıkardığı yapının, araştırma, deneyim ve tüm çabalarla gerçeği bulma ereğine özgün bir kurum olduğu gö zardı edilemez. Özetlenen bu özellikleriyle üniversite, bilimi yaşama katan, usun öncülüğünü, düşüncenin aydınlığını somutlaştıran kurumlardır. Varlığının temeli kendi toplumu olmakla birlikte, amaç ve işlevinin gerektirdiği atılımlar ve devingenlikle onun önünde yürürler. Kurumlaşmış gelenek ve ilkeleriyle toplumun itici gücüdürler. Anayasa gerekleriyle uyumsuz bir üniversite yapısına geçerlik tanınmaz. Üniversitede devlet yönetimindeki sıralama türünde bir yönetim biçimi, düşünce üretimine, özgür düşünce ve özgür çalışmaya elverişli bir ortama engeldir. Bilimsel çalışmalarının, bilimsel yönetim ve bu özelliğe uyumlu olmak gerekir. Danışmanın, dayanışmanın ve kimi günde yarışmanın yerini akçalı olanaklara dayanan biçimsel üstünlük çabaları alırsa, bilgi ve bilim yerine görüntü egemen olur. Nesnel kurallara uymayıp öznel kuralları yeğleyerek özel konumlu üniversite oluşturmak Anayasa'nın öngördüğü üniversite yapısıyla bağdaşmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1991/21 E., 1992/42 K., 29.6.1992 tarih). Siyasal iktidarın bu müdahalesi aslında toplumun çağdaş yaşam biçimine müdahaledir. Tüm bu açıklanan sebeplerle iptali talep edilen düzenleme Anayasanın 27. ve 130. maddelerine aykırılık teşkil eder, iptali gerekir.

3. 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 182'nin ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "İstanbul Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Orman Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Veteriner Fakültesi, Mühendislik Fakültesi" ibaresi; (b) bendinde yer alan "İstanbul Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Ormancılık Meslek Yüksekokulu, Veteriner Fakültesi Meslek Yüksekokulunun adı ve bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Veterinerlik Meslek Yüksekokulu, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu" ibaresi ile (c) bendinde yer alan "İstanbul Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Adli Tıp Enstitüsü, Kardiyoloji Enstitüsü, Nörolojik Bilimler Enstitüsü, Akciğer Hastalıkları ve Tüberküloz Enstitüsü" ibaresinin Anayasaya Aykırılığı

İptali talep edilen düzenleme, İstanbul Üniversitesi'nin bölünmesini hedeflemektedir. Bölünme özellikle; İstanbul Üniversitesi'ne bağlı olan Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Orman Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Veteriner Fakültesi, Mühendislik Fakültesi; Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Ormancılık Meslek Yüksekokulu, Veteriner Fakültesi Meslek Yüksekokulu, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu Adli Tıp Enstitüsü, Kardiyoloji Enstitüsü, Nörolojik Bilimler Enstitüsü, Akciğer Hastalıkları ve Tüberküloz Enstitüsünü kapsamaktadır. Ancak bir üniversitenin bazı bölümlerinin ayrılarak bir başka üniversite oluşturulmasını bütüncül değerlendirmek gerekir.

Kamuoyu nezdinde “üniversitelerin bölünmesini” hedefleyen bu düzenleme, bilim özgürlüğüne doğrudan bir müdahaledir. Bilim özgürlüğü, sanat özgürlüğü ile birlikte Anayasanın 27. maddesinde düzenlenmiştir. Bilim özgürlüğü, üniversiteler dışında ve içinde bilimsel faaliyette bulunan herkesi koruma alanı içine almaktadır. Nitekim maddenin formülasyonunda “herkes” ibaresi kullanılmıştır. Bir başka deyişle Anayasamız herkes için bilim özgürlüğünü güvenceye almıştır.

Bir özgürlük alanı olarak güvenceye alınan bilim; araştırma ve öğreti öğelerinden oluşmaktadır. Bilimin iki ortaya çıkış biçimi olan araştırma ve öğretinin içeriği Devlet tarafından katı kurallara bağlanamaz ve onların Devlet tarafından bilimsel denetimi yapılamaz (Maier W. Staats-und Verfassungsrecht, 3-B md.1, Achim 1993, s.141). Devlet tarafından denetim yapılmaması aslında bilimsel özerkliğe dairdir. Anayasamızda yer alan bilim ve sanat özgürlüğüne ilişkin 27. madde, eğitime ilişkin 42. madde ve üniversitelere dair 130. madde bütüncül değerlendirildiğinde Devlet ile bilim arasındaki bir ilkenin belirgin olarak anayasa koyucu tarafından düzenlendiği ve vurgulandığı kolaylıkla tespit edilmektedir. Bu ilke devletin, personel ve finansal kaynakların sağlanması yoluyla fonksiyon yeteneğine ve bilimsel özerkliğe sahip bir bilim örgütünü güvence altına alma yükümlülüğüdür.

Her ne kadar 1971 değişikliği ile soyut niteliğe bürünmüş olsa da 1982 Anayasasında açıkça herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi dikkate alınarak yapılan sistematik yorum ile 1982 Anayasasının bilimsel özerkliği güvence altına aldığını belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sistematik yorum, normun anlamının araştırılmasında salt o norm metnine değil, normun diğer normlarla birlikte oluşturduğu bağlamdan çıkan anlama odaklanmayı ifade eder (ODER, Bertil Emrah, Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri, Kasım 2010, İstanbul, s. 55).

Hukuksal normların oluşturduğu bağlamla birbirini tamamladığı bir kurgudur ve bu kurgu normatif bir bütünlük oluşturur. Söz konusu normatif bütünlük onların anlamlarını ortaya çıkmasında belirleyicidir. Üniversitelerin bölünmesini bilimsel özerklik ve bilim özgürlüğü bağlamında değerlendirirken de bu normatif bütünlük esas alınmalıdır.

Sistematik yorumun hiyerarşik bakımdan eş düzeydeki normlar esas alınarak yapılması zorunludur. Bu sebeple Anayasa madde 27’de düzenlenen bilim özgürlüğünün eğitim özgürlüğü ve üniversitelere daire düzenlemeler ile beraber yorumlamak sistematik yorumun doğası gereğidir. Nitekim temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasa normlarını yorumunda sistematik yorum çerçevesinde kanunlara uygun yorum esas alınamaz ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir anayasa normunun yorumunda (a) normun kendi maddesinde güvence altına alınan özgül nitelikleri (b) anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler (c) ilgili normun diğer normlar ile oluşturduğu bağlam ve özellikle normun diğer hak ve özgürlük normları ile ilişkisi dikkate alınmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere bir temel hak ve özgürlük olan bilim özgürlüğünün yorumunda bilim özgürlüğüne getirilecek sınırlamalar maddede güvenceye alınan özgül nitelikler ile anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler de değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Anayasanın bilimsel araştırma ve yayın da bulunma serbestliğine getirdi tek sınırlamayı 27. maddenin ikinci fıkrasındaki sınırlama oluşturmaktadır. Söz konusu bilim özgürlüğünü, üniversiteler bağlamında değerlendirdiğimizde; üniversitelerin

evrenseli aramak ve öğretmek gerekçesi karşısında geçersizleşir. Bu sınırlama düşünceye değil eyleme yöneliktir (GÖREN, Zafer, Anayasa Hukukuna Giriş, İzmir, 1999, s. 464-466).

Bilim özgürlüğü üniversitelerin bilimsel özerkliği birlikte değerlendirilmelidir. Bugün için bilimsel özerklik daha da şüpheli bir yaklaşım ile alınmaktadır. Çünkü yüksek öğrenim kurumlarının teşkilat ve denetimine ilişkin anayasal düzenlemeler yasal düzenlemelerle birlikte ayrıntılı bir sınırlama korsesi oluşturmaktadır. Bilim özgürlüğü devletin desteğine diğer özgürlüklerden daha çok gereksinim duyar. Nitekim, siyasal etki tehlikesi bilim özgürlüğünü zayıflatır.

Bilimsel özerkliğe müdahale niteliği taşıyabilecek herhangi bir düzenleme bu bağlamda, bilim özgürlüğünün sınırı olarak değerlendirilemez. Nitekim üniversitelerin, üniversite vasfı taşıyabilmesi ancak bilimsel özerkliğe sahip olmaları ile mümkündür. 1961 Anayasası bağlamında Anayasa Mahkemesi üniversitelerin sahip olması gereken ilkeleri şu şekilde belirlemiştir:

Anayasa açısından üniversite kavramını belirleyecek ölçülerden birisinin yasa ile üniversite adı altında kurulmuş bulunma ölçüsü olduğu, yasa ile kurulmuş olsalar bile üniversite adı altında kurulmuş bulunmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumlarının üniversite sayılamayacağı ileri sürülebilir. Şunu belirtelim ki, yasalarla üniversite adı altında ve Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkeler doğrultusunda kurulan kurumların Anayasa açısından üniversite sayılacakları herkesin tartışmasız kabul edeceği bir gerçektir. Ancak bunun dışında kalan belli nitelikteki bir takım yüksek öğretim kurumlarının dahi üniversite sayılıp sayılmayacaklarının belirlenmesi için Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelerin neye dayanılarak konulmuş bulundukları araştırılmalıdır.

a) Çağdaş uygarlığın temeli, insanların davranışlarında, eylemlerinde akli egemen kılmalarıdır. Bunun yolu ise bilimsel çalışma yoludur; bu yolun kılavuzu olan ilke de bilimin insanların yaşamasında gerçek yol gösterici sayılması ilkesidir. Bu ilkenin eylemli olarak uygulanabilmesi için toplumun yapısının kilit yerlerinde bilimsel gerçeği arayıp bulabilecek, uygulayabilecek ve bütün düşünce ve davranışlarında bilimsel gerçeğin isterlerinden ayrılmayacak kişilerin bulunması, bunun sağlanması için de bu nitelikte kişilerin yetiştirilmiş olması zorunludur. Bilimsel çalışma, yalnız aklın ve gözlemin biçimlendirdiği bir çalışma olması dolayısıyla böyle bir çalışmaya ve bilimsel yolda eyleme yönecek kişilerin bilimsel gerekler dışında bir etki ile karşılaşmaksızın yetiştirilmeleri temel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yalnızca bilimsel ve nesnel ölçülere göre biçimlendirilmiş bir öğretim ve eğitimin gerçekleştirilmesi, toplumsal açıdan büyük önem gösteren alanlardaki yüksek öğretim ve eğitimin gerek siyasal çevrelerin ve özellikle siyasal iktidarın, gerekse toplumdaki çeşitli kümelerin etkilerinin dışında tutulmuş bir öğretim ve eğitim düzeni ile olabilir. Bu düzenin gerçekleştirilmesi düşüncesi üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması ve üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerklikle donatılması ilkelerinin ortaklaşa gerekçesidir.

Aşağıdaki b bendinde Devletçe kurulma ilkesine, başka deyimle Devlet tekeli ilkesine, c bendinde özerklik ilkesine temel olan Özel gerekçeler açıklanacaktır.

b) Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yüksek öğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eli ile ve yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım

yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

Temsilciler Meclisindeki görüşmelerden anlaşıldığı üzere (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt 4, S. 28-45 ve 389-400) üniversite açılmasının Devlet tekeline verilisinin bir gerekçesi de yabancıların Türkiye’de yüksek eğitim yerleri açma yolu ile Türk kültürünün zararına ve kendi kültürleri yararına işleyen bir eğitim ve öğretim sağlamalarını önlemektir.

c) Üniversitelere yönetim ve bilim açısından özerklik tanınmasının gerekçesi ise siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarın üniversite çalışma, öğretim ve eğitimi etkisi altında bulundurma yolunu kapamak ve üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi her türlü dış etkiden uzak bir ortam içinde sürdürmektir. Her siyasal kuruluşun kendisine göre birtakım görüşleri ve anlayışları vardır ve bu kuruluşlar eğitim ve öğretimi kendi görüş ve anlayışları doğrultusunda etkileme eğilimini gösterebilirler. Oysa toplumsal açıdan çok önemli bulunan alanlarda görev alacak yetenekli kimselerin yetiştirilmesi, (Az yukarıda da belirtildiği gibi) bunların yalnızca nesnel ve bilimsel düşüncelere dayanan bir eğitim ve öğretimden geçmiş bulunmalarına bağlıdır. Her ne kadar bilimin ilerlemesi ile bilimsel gerçeklerde de birtakım değişimler olabilmekte ve olmakta ise de bu değişimlerin nedeni siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarların ya da çeşitli kümelerin düşünceleri değildir ve bu türlü değişimler, toplum için zararlı değil, ancak yararlı olabilir.

ç) Anayasa’nın 120 nci maddesindeki üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması, yönetim ve bilim yönlerinden özerk olması ilkelerinin, bilimsel gerekler dışındaki etkilerden uzak tutulmuş bir çalışmayı öğretimi ve eğitimi sağlamak ereği ile benimsendiği. Anayasa Mahkemesinin bundan önce vermiş olduğu iki kararının gerekçelerinde de açıkça bildirilmiştir. (Esas 65/32, Karar 66/3 sayılı, 4/2/1966 günlü karar - Resmî Gazete sayı 12317, gün 8/6/1966, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 4, S. 33 ve sonra; Esas 67/32, Karar 68/57 sayılı, 3/2/1968 günlü karar Resmî Gazete sayı 13346, gün 8/11/1969, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 7, S. 84 ve sonrası)- Böylece Anayasa Mahkemesinin bu konuda, şimdiki kararda belirtilen görüşü, bundan önce belirtmiş olduğu düşüncelerinin aynıdır.

d) Anayasa’nın 120 nci maddesindeki Devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce, toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yalnızca bilimsel gerekçelere uygun biçimde ve bilimsel isterler dışında kalan etkilerden uzak olarak yetiştirilmesi olunca, toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren ve fakat adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa’nın 120 nci maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir, başka deyimle üniversite diye anılmayan, ancak verdiği yüksek öğretim, nitelikçe üniversite öğretimi olan veya bu öğretimin sonuçlarını sağlayan bütün kurumlar, Anayasa’nın 120 nci maddesi açısından üniversite kavramı içinde sayılmak gerekir.

e) Hukuk düzeni bir kurum için kural koyarken bu kurumu tanımlamazsa, koyduğu kurala o kurumun toplumsal alanda geçerlikte bulunan tanımını temel tutmuş ve o kurumun toplum içindeki görevini yapan bütün kurumları o kurala bağlamak istemiş demektir. Gerçekten hukuk kuralları toplumsal ilişkileri düzenleyen ve genellikle yaptırıma bağlayan kurallardır. Öğretim ve eğitim kurumlarının toplumsal görevi ise genellikle nitelikli adam yetiştirmek ve yetişenlere belli yetkiler sağlayan belgeler vermektir. Nitelikli adam yetiştirilmesi, belli dersleri okutmak, belli uygulamaları yaptırmak yoluyla, yetişenlere belge verilmesi ise belli öğretim dönemi içinde ve sonunda öğrencileri belli kuramsal ve uygulamaya ilişkin sınavlardan geçirmek ve sınavların sonucunda başarıyı saptamak yolu ile olur. Eğitim ve öğretim

kurumlarının toplumsal görevi belli dersleri okutmak ve belli sınavlardan geçirdikten sonra belli yetkiler sağlayan belgeler vermek olduğuna, Anayasa'nın 120 nci maddesinde üniversitenin her şeyden önce bir öğretim kurumu olarak göz önünde tutulmuş bulunduğu ve onun tanımının ancak toplumsal görevine bakılarak yapılmasının zorunlu olmasına göre Anayasa'nın 120 nci maddesince üniversite demek, yalnız üniversite adını taşıyan kurumlar demek değildir; üniversitelerin toplumsal görevini yapan, başka deyimle, hiç olmazsa temel çizgileri bakımından üniversite öğretim ve eğitimi sağlayan, üniversite diplomasına eşit değerinde diploma veren ve ancak adı üniversite olmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumları da bu tanımın kapsamına girmektedir (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1969/31 E., 1971 /3 K., 12/1/1971 tarih).

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının yürürlükte olduğu dönemde oluşturduğu bu çerçeveyi defaten vurgulamıştır.

1982 Anayasasının Yükseköğretim Kurumları başlıklı 130. maddesinin birinci fıkrası “Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur” şeklindedir. 1982 Anayasası'nın “Yükseköğretim Kurumları” başlıklı 130. maddesinin gerekçesi ise şu şekildedir;

“Üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak Devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği ilkesi getirilmiştir.

Üniversitelerin, Devletin gözetim ve denetimi altında, kendi organları eliyle yönetilmesi, öğretim üye ve yardımcılarının göreve alınmaları, yükseltilmeleri ve görevlerine son verilmesinin kendi organları tarafından yürütülmesi de bilimsel özerkliğin bir gereği olarak belirtilmiştir.

Üniversitelerde öğretim ve eğitimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi, yurt düzeyinde yaygınlaşan üniversitelerin öğretim üye ihtiyaçlarının dengeli biçimde, ülke ihtiyaçları ve kalkınma planı gerekleri dikkate alınarak karşılanması konularının ve genel olarak Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanun koyucuya bırakılmıştır.

Getirilen düzenleme ile üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları, Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Türk Milletinin millî değerleri ile çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun eğitim ve öğretime hizmet eden kurumlar olarak düşünülmekte; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hizmetinde hür, bilimsel düşünme yeteneğine ve geniş dünya görüşüne sahip bir kuşak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.”

Bu bağlamda, Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında amacı ve işlevi belirtilen üniversitelerin taşınması gereken zorunlu niteliklerin yine bu fıkra da şu şekilde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır;

- a. Değişik birimlerden oluşmak,
- b. Kamu tüzelkişiliğine,
- c. Ve bilimsel özerkliğe sahip olmak,

- d. Devlet tarafından,
- e. Ve yasayla kurulmak,

Bir yapının yasa ile kurulup adına üniversite denilmesi ile o yapı üniversite niteliği taşımaz. Ancak iptali talep edilen düzenlemede oluşu gibi üniversiteleri bölerek bir başka deyişle nitelikleri değiştirilerek sahip oldukları köklü üniversite vasıfları siyasal erk tarafından yok edilmektedir. Yasama organındaki sandalye sayısındaki çoğunluğun oylamasıyla ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunan üniversitelerin yok edilmesi en hafif ifade ile kamu yararının gözetilmemesi anlamına gelmektedir. Nitekim “Üniversiteler, sadece günlük teknik gereksinimleri karşılayan bir yüksek okul durumunda da değildirler; ülkenin içindeki ve dışındaki bilimsel hareketleri ve gelişmeleri izlemek ve incelemek kurumlar hakkında bilimsel araştırmalar, değerlendirmeler ve eleştiriler yapmak, böylece ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunmak zorundadırlar. Bu günün üstüne çıkamayan, yurttaki hareketleri izleyip eleştirmeyen bilimsel verileri yayınlama gücünden yoksun ve sadece olanı öğretmekle yetinen, yaratıcılık gücü olmayan kuruluşlar, adı ne olursa olsun, gerçek anlamda üniversite sayılamazlar.(Anayasa Mahkemesi Kararı, 1976/1 E., 1976/28 K., 25/5/1976 tarih).

Anayasa Mahkemesi daha yakın tarihli bir kararında üniversiteler ve bilimsel özerkliği şu şekilde yorumlamıştır;

“Anayasa’nın 130. maddesi, üniversitelerin yine bir hukuk devletinin üniversitesine yaraşır biçimde, uygar ve evrensel karakterde öğretim-eğitim, araştırma ve yayın konularında bilimsel özerkliğe sahip bir kamu tüzelkişisi biçiminde kurulmasını ve Cumhuriyetin temel organları içinde bu niteliğiyle yer almasını istemiş, üniversitelerin öğretim üyeleri ve yardımcılarını kapsayan kendine özgü önem ve değerde bir meslek sınıfı düşünmüş ve buna göre düzenlemeler yapmıştır.

Anayasa’nın 130. maddesinde, üniversitelerin, bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca çeşitli baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilmeleri yolunu kapatmak ve bu faaliyetlerin bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku yoktur.

... Anayasa üniversitelere bilimsel özerklik tanımıştır. Üniversitelerin, Anayasal ilke ve gereklere bağlı olacaklarından, devrim yasalarına, bu arada özellikle Öğretim Birliği Yasası’na özenle uyacakları kuşkusuzdur. Üniversitelerin bilimsel özerkliği benimsenirken güdülen erkek, üniversite öğretimi niteliğindeki yükseköğretimi siyasal çevrelerin ya da çeşitli çıkar veya düşünce kümelerinin dışında tutmaktır. Her türlü bilimsel görüş ve düşüncelerin öğrenilmesi ve öğretilmesi, bunun yayılması ve özgürlük olarak demokratik düzende yerini bulmuş ve “düşünce özgürlüğü”nün varlığını ortaya koymuştur. Eğitim ve öğretim özgürlüğü düşünce özgürlüğünün bir bölümünü oluşturmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, Devletin sadece eğitim ve öğretim özgürlüğünü kabul etmesi yeterli bulunmayıp, bu özgürlükten bütün kişilerin yararlanabileceği bir düzen kurmakla yükümlü kılınması öngörülmüştür.

.... Anayasa’nın 130. maddesinde açıklanan bu hükümler; maddenin birinci fıkrasında sayılan amaçlar ile yasayla kurulma, kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olma,

üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasının gözetilmesi kuralları ve üniversite elemanlarının serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilmeleri ve bunun sınırı, üniversite yönetim ve denetim organlarının ve öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu'nun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmayacaklarına ilişkin güvence ile yükseköğretim kurumlarının örgütlenmeleri ve işleyişleriyle ilgili olarak maddenin dokuzuncu fıkrasında sayılan konuların da yasayla düzenlenmesi zorunluluğu olarak gösterilebilir. Bu ilkeler, ister Devlet, isterse vakıflar tarafından kurulsun, tüm yükseköğretim kurumlarına yönelik kurallardır.

Anayasa'nın 130. maddesi, üniversite çalışmalarını, eğitim ve öğretimin her türlü dış etkiden uzak, bilimin gerektirdiği yansız ve baskısız bir ortam içinde yapılmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Anayasa'da, üniversiteler konusunda yasama organını bağlayan ilkeler ve hükümler 130. maddede ö/el olarak belirtilmiştir. Bu ilkelere dayanarak kurulan ve Devlet yapısıyla bilim kuruluşları içinde yer alan üniversiteye, Devletin herhangi bir yönetim kademesinin, bu kurallarla bağdaşmayacak müdahaleler yapmasına ve böyle bir karışmaya olanak verecek yasal düzenlemelerde bulunulmasına yer yoktur. (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1990/2 E., 1990/10 K., 30.5.1990 tarih)

Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca değişik baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilme yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1993/25 E., 1994/2 K., 25.1.1994 tarih). Ancak iptali talep edilen düzenleme tam olarak siyasal iktidarın bilimsel gerekler ve gereksinimleri dikkate almadan bilimsel özerkliği yok sayarak bilim özgürlüğüne müdahaledir. Bilimsel özerklik, kuruluştan işleyişe değin, bilimin gerektirdiği özgürlük ortamının tüm çalışmalarla yönetimde bir yaşam biçimi olarak sağlanmasıdır. Üniversiteler, en üst düzeydeki bilim kuruluşlarıdır. Özgür toplumun bilim alanındaki simgeleridir. Yönetim yapısı ve biçimi, üniversitenin niteliğini açıklar. Bilgi edinme, bilgi üretme ve insan yetiştirme amacının ortaya çıkardığı yapının, araştırma, deneyim ve tüm çabalarla gerçeği bulma ereğine özgün bir kurum olduğu göz ardı edilemez. Özetlenen bu özellikleriyle üniversite, bilimi yaşama katan, usun öncülüğünü, düşüncenin aydınlığını somutlaştıran kurumlardır. Varlığının temeli kendi toplumu olmakla birlikte, amaç ve işlevinin gerektirdiği atılımlar ve devingenlikle onun önünde yürürler. Kurumlaşmış gelenek ve ilkeleriyle toplumun itici gücüdürler. Anayasa gerekleriyle uyumsuz bir üniversite yapısına geçerlik tanınmaz. Üniversitede devlet yönetimindeki sıralama türünde bir yönetim biçimi, düşünce üretimine, özgür düşünce ve özgür çalışmaya elverişli bir ortama engeldir. Bilimsel çalışmalarının, bilimsel yönetim ve bu özelliğe uyumlu olmak gerekir. Danışmanın, dayanışmanın ve kimi günde yarışmanın yerini akçalı olanaklara dayanan biçimsel üstünlük çabaları alırsa, bilgi ve bilim yerine görüntü egemen olur. Nesnel kurallara uymayıp öznel kuralları yeğleyerek özel konumlu üniversite oluşturmak Anayasa'nın öngördüğü üniversite yapısıyla bağdaşmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1991/21 E., 1992/42 K., 29.6.1992 tarih). Siyasal iktidarın bu müdahalesi aslında toplumun çağdaş yaşam biçimine müdahaledir. Tüm bu açıklanan sebeplerle iptali talep edilen düzenleme Anayasanın 27. ve 130. maddelerine aykırılık teşkil eder, iptali gerekir.

4. 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 183'ün ikinci fıkrasının (a) bendinin, (b) bendinde yer alan “Gazi Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu, Tapu Kadastro Yüksekokulu, Türk Müziği Devlet Konservatuarı” ibaresinin, (c) bendinin Anayasaya Aykırılığı

İptali talep edilen düzenleme, Gazi Üniversitesi'nin bölünmesini hedeflemektedir. Bölünme özellikle; Güzel Sanatlar Fakültesi, Edebiyat Fakültesi, Hukuk Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İletişim Fakültesi, Polatlı Fen-Edebiyat Fakültesi, Polatlı İlahiyat Fakültesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi ile Turizm Fakültesi; Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu, Tapu Kadastro Yüksekokulu, Türk Müziği Devlet Konservatuarı; Adalet Meslek Yüksekokulu, Polatlı Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu ve Polatlı Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulunu kapsamaktadır. Ancak bir üniversitenin bazı bölümlerinin ayrılarak bir başka üniversite oluşturulmasını bütüncül değerlendirmek gerekir.

Kamuoyu nezdinde “üniversitelerin bölünmesini” hedefleyen bu düzenleme, bilim özgürlüğüne doğrudan bir müdahaledir. Bilim özgürlüğü, sanat özgürlüğü ile birlikte Anayasanın 27. maddesinde düzenlenmiştir. Bilim özgürlüğü, üniversiteler dışında ve içinde bilimsel faaliyette bulunan herkesi koruma alanı içine almaktadır. Nitekim maddenin formülasyonunda “herkes” ibaresi kullanılmıştır. Bir başka deyişle Anayasamız herkes için bilim özgürlüğünü güvenceye almıştır.

Bir özgürlük alanı olarak güvenceye alınan bilim; araştırma ve öğreti öğelerinden oluşmaktadır. Bilimin iki ortaya çıkış biçimi olan araştırma ve öğretinin içeriği Devlet tarafından katı kurallara bağlanamaz ve onların Devlet tarafından bilimsel denetimi yapılamaz (Maier W. Staats-und Verfassungsrecht, 3-B md.1, Achim 1993, s.141). Devlet tarafından denetim yapılmaması aslında bilimsel özerkliğe dairdir. Anayasamızda yer alan bilim ve sanat özgürlüğüne ilişkin 27. madde, eğitime ilişkin 42. madde ve üniversitelere dair 130. madde bütüncül değerlendirildiğinde Devlet ile bilim arasındaki bir ilkenin belirgin olarak anayasa koyucu tarafından düzenlendiği ve vurgulandığı kolaylıkla tespit edilmektedir. Bu ilke devletin, personel ve finansal kaynakların sağlanması yoluyla fonksiyon yeteneğine ve bilimsel özerkliğe sahip bir bilim örgütünü güvence altına alma yükümlülüğüdür.

Her ne kadar 1971 değişikliği ile soyut niteliğe bürünmüş olsa da 1982 Anayasasında açıkça herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi dikkate alınarak yapılan sistematik yorum ile 1982 Anayasasının bilimsel özerkliği güvence altına aldığını belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sistematik yorum, normun anlamının araştırılmasında salt o norm metnine değil, normun diğer normlarla birlikte oluşturduğu bağlamdan çıkan anlama odaklanmayı ifade eder (ODER, Bertil Emrah, Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri, Kasım 2010, İstanbul, s. 55).

Hukuksal normların oluşturduğu bağlamla birbirini tamamladığı bir kurgudur ve bu kurgu normatif bir bütünlük oluşturur. Söz konusu normatif bütünlük onların anlamlarını ortaya çıkmasında belirleyicidir. Üniversitelerin bölünmesini bilimsel özerklik ve bilim özgürlüğü bağlamında değerlendirirken de bu normatif bütünlük esas alınmalıdır.

Sistematik yorumun hiyerarşik bakımdan eş düzeydeki normlar esas alınarak yapılması zorunludur. Bu sebeple Anayasa madde 27'de düzenlenen bilim özgürlüğünün eğitim

özgürlüğü ve üniversitelere daire düzenlemeler ile beraber yorumlamak sistematik yorumun doğası gereğidir. Nitekim temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasa normlarını yorumunda sistematik yorum çerçevesinde kanunlara uygun yorum esas alınamaz ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir anayasa normunun yorumunda (a) normun kendi maddesinde güvence altına alınan özgül nitelikleri (b) anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler (c) ilgili normun diğer normlar ile oluşturduğu bağlam ve özellikle normun diğer hak ve özgürlük normları ile ilişkisi dikkate alınmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere bir temel hak ve özgürlük olan bilim özgürlüğünün yorumunda bilim özgürlüğüne getirilecek sınırlamalar maddede güvenceye alınan özgül nitelikler ile anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler de değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Anayasanın bilimsel araştırma ve yayın da bulunma serbestliğine getirdi tek sınırlamayı 27. maddenin ikinci fıkrasındaki sınırlama oluşturmaktadır. Söz konusu bilim özgürlüğünü, üniversiteler bağlamında değerlendirdiğimizde; üniversitelerin evrenseli aramak ve öğretmek gerekçesi karşısında geçersizleşir. Bu sınırlama düşünceye değil eyleme yöneliktir (GÖREN, Zafer, Anayasa Hukukuna Giriş, İzmir, 1999, s. 464-466).

Bilim özgürlüğü üniversitelerin bilimsel özerkliği birlikte değerlendirilmelidir. Bugün için bilimsel özerklik daha da şüpheli bir yaklaşım ile alınmaktadır. Çünkü yüksek öğrenim kurumlarının teşkilat ve denetimine ilişkin anayasal düzenlemeler yasal düzenlemelerle birlikte ayrıntılı bir sınırlama korsesi oluşturmaktadır. Bilim özgürlüğü devletin desteğine diğer özgürlüklerden daha çok gereksinim duyar. Nitekim, siyasal etki tehlikesi bilim özgürlüğünü zayıflatır.

Bilimsel özerkliğe müdahale niteliği taşıyabilecek herhangi bir düzenleme bu bağlamda, bilim özgürlüğünün sınırı olarak değerlendirilemez. Nitekim üniversitelerin, üniversite vasfı taşıyabilmesi ancak bilimsel özerkliğe sahip olmaları ile mümkündür. 1961 Anayasası bağlamında Anayasa Mahkemesi üniversitelerin sahip olması gereken ilkeleri şu şekilde belirlemiştir:

Anayasa açısından üniversite kavramını belirleyecek ölçülerden birisinin yasa ile üniversite adı altında kurulmuş bulunma ölçüsü olduğu, yasa ile kurulmuş olsalar bile üniversite adı altında kurulmuş bulunmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumlarının üniversite sayılamayacağı ileri sürülebilir. Şunu belirtelim ki, yasalarla üniversite adı altında ve Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkeler doğrultusunda kurulan kurumların Anayasa açısından üniversite sayılacakları herkesin tartışmasız kabul edeceği bir gerçektir. Ancak bunun dışında kalan belli nitelikteki bir takım yüksek öğretim kurumlarının dahi üniversite sayılıp sayılmayacaklarının belirlenmesi için Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelerin neye dayanılarak konulmuş bulundukları araştırılmalıdır.

a) Çağdaş uygarlığın temeli, insanların davranışlarında, eylemlerinde aklı egemen kılmalarıdır. Bunun yolu ise bilimsel çalışma yoludur; bu yolun kılavuzu olan ilke de bilimin insanların yaşamasında gerçek yol gösterici sayılması ilkesidir. Bu ilkenin eylemli olarak uygulanabilmesi için toplumun yapısının kilit yerlerinde bilimsel gerçeği arayıp bulabilecek, uygulayabilecek ve bütün düşünce ve davranışlarında bilimsel gerçeğin isterlerinden ayrılmayacak kişilerin bulunması, bunun sağlanması için de bu nitelikte kişilerin yetiştirilmiş olması zorunludur. Bilimsel çalışma, yalnız aklın ve gözlemin biçimlendirdiği bir çalışma olması dolayısıyla böyle bir çalışmaya ve bilimsel yolda eyleme yönecek kişilerin bilimsel gerekler dışında bir etki ile karşılaşmaksızın yetiştirilmeleri temel bir sorun olarak ortaya

çıkılmaktadır. Yalnızca bilimsel ve nesnel ölçülere göre biçimlendirilmiş bir öğretim ve eğitimin gerçekleştirilmesi, toplumsal açıdan büyük önem gösteren alanlardaki yüksek öğretim ve eğitimin gerek siyasal çevrelerin ve özellikle siyasal iktidarın, gerekse toplumdaki çeşitli kümelerin etkilerinin dışında tutulmuş bir öğretim ve eğitim düzeni ile olabilir. Bu düzenin gerçekleştirilmesi düşüncesi üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması ve üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerklikle donatılması ilkelerinin ortaklaşa gerekçesidir.

Aşağıdaki b bendinde Devletçe kurulma ilkesine, başka deyimle Devlet tekeli ilkesine, c bendinde özerklik ilkesine temel olan Özel gerekçeler açıklanacaktır.

b) Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yüksek öğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eli ile ve yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

Temsilciler Meclisindeki görüşmelerden anlaşıldığı üzere (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt 4, S. 28-45 ve 389-400) üniversite açılmasının Devlet tekeline verilisinin bir gerekçesi de yabancıların Türkiye'de yüksek eğitim yerleri açma yolu ile Türk kültürünün zararına ve kendi kültürleri yararına işleyen bir eğitim ve öğretim sağlamalarını önlemektir.

c) Üniversitelere yönetim ve bilim açısından özerklik tanınmasının gerekçesi ise siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarın üniversite çalışma, öğretim ve eğitimi etkisi altında bulundurma yolunu kapamak ve üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi her türlü dış etkiden uzak bir ortam içinde sürdürmektir. Her siyasal kuruluşun kendisine göre birtakım görüşleri ve anlayışları vardır ve bu kuruluşlar eğitim ve öğretimi kendi görüş ve anlayışları doğrultusunda etkileme eğilimini gösterebilirler. Oysa toplumsal açıdan çok önemli bulunan alanlarda görev alacak yetenekli kimselerin yetiştirilmesi, (Az yukarıda da belirtildiği gibi) bunların yalnızca nesnel ve bilimsel düşüncelere dayanan bir eğitim ve öğretimden geçmiş bulunmalarına bağlıdır. Her ne kadar bilimin ilerlemesi ile bilimsel gerçeklerde de birtakım değişimler olabilmekte ve olmakta ise de bu değişimlerin nedeni siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarların ya da çeşitli kümelerin düşünceleri değildir ve bu türlü değişimler, toplum için zararlı değil, ancak yararlı olabilir.

ç) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması, yönetim ve bilim yönlerinden özerk olması ilkelerinin, bilimsel gerekler dışındaki etkilerden uzak tutulmuş bir çalışmayı öğretimi ve eğitimi sağlamak ereği ile benimsendiği. Anayasa Mahkemesinin bundan önce vermiş olduğu iki kararının gerekçelerinde de açıkça bildirilmiştir. (Esas 65/32, Karar 66/3 sayılı, 4/2/1966 günlü karar - Resmî Gazete sayı 12317, gün 8/6/1966, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 4, S. 33 ve sonra; Esas 67/32, Karar 68/57 sayılı, 3/2/1968 günlü karar Resmî Gazete sayı 13346, gün 8/11/1969, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 7, S. 84 ve sonrası)- Böylece Anayasa Mahkemesinin bu konuda, şimdiki kararda belirtilen görüşü, bundan önce belirtmiş olduğu düşüncelerinin aynıdır.

d) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki Devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce, toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yalnızca bilimsel gerekçelere uygun biçimde ve bilimsel istekler dışında kalan etkilerden uzak olarak yetiştirilmesi olunca, toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren ve fakat

adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa'nın 120 nci maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir, başka deyimle üniversite diye anılmayan, ancak verdiği yüksek öğretim, nitelikçe üniversite öğretimi olan veya bu öğretimin sonuçlarını sağlayan bütün kurumlar, Anayasa'nın 120 nci maddesi açısından üniversite kavramı içinde sayılmak gerekir.

e) Hukuk düzeni bir kurum için kural koyarken bu kurumu tanımlamazsa, koyduğu kurala o kurumun toplumsal alanda geçerlikte bulunan tanımını temel tutmuş ve o kurumun toplum içindeki görevini yapan bütün kurumları o kurala bağlamak istemiş demektir. Gerçekten hukuk kuralları toplumsal ilişkileri düzenleyen ve genellikle yaptırıma bağlayan kurallardır. Öğretim ve eğitim kurumlarının toplumsal görevi ise genellikle nitelikli adam yetiştirmek ve yetişenlere belli yetkiler sağlayan belgeler vermektir. Nitelikli adam yetiştirilmesi, belli dersleri okutmak, belli uygulamaları yaptırmak yoluyla, yetişenlere belge verilmesi ise belli öğretim dönemi içinde ve sonunda öğrencileri belli kuramsal ve uygulamaya ilişkin sınavlardan geçirmek ve sınavların sonucunda başarıyı saptamak yolu ile olur. Eğitim ve öğretim kurumlarının toplumsal görevi belli dersleri okutmak ve belli sınavlardan geçirdikten sonra belli yetkiler sağlayan belgeler vermek olduğuna, Anayasa'nın 120 nci maddesinde üniversitenin her şeyden önce bir öğretim kurumu olarak göz önünde tutulmuş bulunduğu ve onun tanımının ancak toplumsal görevine bakılarak yapılmasının zorunlu olmasına göre Anayasa'nın 120 nci maddesince üniversite demek, yalnız üniversite adını taşıyan kurumlar demek değildir; üniversitelerin toplumsal görevini yapan, başka deyimle, hiç olmazsa temel çizgileri bakımından üniversite öğretim ve eğitimi sağlayan, üniversite diplomasına eşit değerde diploma veren ve ancak adı üniversite olmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumları da bu tanımın kapsamına girmektedir (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1969/31 E., 1971 /3 K., 12/1/1971 tarih).

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının yürürlükte olduğu dönemde oluşturduğu bu çerçeveyi defaten vurgulamıştır.

1982 Anayasasının Yükseköğretim Kurumları başlıklı 130. maddesinin birinci fıkrası “Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur” şeklindedir. 1982 Anayasası'nın “Yükseköğretim Kurumları” başlıklı 130. maddesinin gerekçesi ise şu şekildedir;

“Üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak Devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği ilkesi getirilmiştir.

Üniversitelerin, Devletin gözetim ve denetimi altında, kendi organları eliyle yönetilmesi, öğretim üye ve yardımcılarının göreve alınmaları, yükseltilmeleri ve görevlerine son verilmesinin kendi organları tarafından yürütülmesi de bilimsel özerkliğin bir gereği olarak belirtilmiştir.

Üniversitelerde öğretim ve eğitimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi, yurt düzeyinde yaygınlaşan üniversitelerin öğretim üye ihtiyaçlarının dengeli biçimde, ülke ihtiyaçları ve kalkınma planı gerekleri dikkate alınarak karşılanması konularının ve genel olarak Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanun koyucuya bırakılmıştır.

Getirilen düzenleme ile üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları, Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Türk Milletinin millî değerleri ile çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun eğitim ve öğretime hizmet eden kurumlar olarak düşünülmekte; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hizmetinde hür, bilimsel düşünme yeteneğine ve geniş dünya görüşüne sahip bir kuşak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.”

Bu bağlamda, Anayasa’nın 130. maddesinin birinci fıkrasında amacı ve işlevi belirtilen üniversitelerin taşınması gereken zorunlu niteliklerin yine bu fıkra da şu şekilde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır;

- a. Değişik birimlerden oluşmak,
- b. Kamu tüzelkişiliğine,
- c. Ve bilimsel özerkliğe sahip olmak,
- d. Devlet tarafından,
- e. Ve yasayla kurulmak,

Bir yapının yasa ile kurulup adına üniversite denilmesi ile o yapı üniversite niteliği taşımaz. Ancak iptali talep edilen düzenlemede oluşu gibi üniversiteleri bölerek bir başka deyişle nitelikleri değiştirilerek sahip oldukları köklü üniversite vasıfları siyasal erk tarafından yok edilmektedir. Yasama organındaki sandalye sayısındaki çoğunluğun oylamasıyla ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunan üniversitelerin yok edilmesi en hafif ifade ile kamu yararının gözetilmemesi anlamına gelmektedir. Nitekim “Üniversiteler, sadece günlük teknik gereksinimleri karşılayan bir yüksek okul durumunda da değildirler; ülkenin içindeki ve dışındaki bilimsel hareketleri ve gelişmeleri izlemek ve incelemek kurumlar hakkında bilimsel araştırmalar, değerlendirmeler ve eleştiriler yapmak, böylece ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunmak zorundadırlar. Bu günün üstüne çıkamayan, yurttaki hareketleri izleyip eleştirmeyen bilimsel verileri yayınlama gücünden yoksun ve sadece olanı öğretmekle yetinen, yaratıcılık gücü olmayan kuruluşlar, adı ne olursa olsun, gerçek anlamda üniversite sayılamazlar.(Anayasa Mahkemesi Kararı, 1976/1 E., 1976/28 K., 25/5/1976 tarih).

Anayasa Mahkemesi daha yakın tarihli bir kararında üniversiteler ve bilimsel özerkliği şu şekilde yorumlamıştır;

“Anayasa’nın 130. maddesi, üniversitelerin yine bir hukuk devletinin üniversitesine yaraşır biçimde, uygar ve evrensel karakterde öğretim-eğitim, araştırma ve yayın konularında bilimsel özerkliğe sahip bir kamu tüzelkişisi biçiminde kurulmasını ve Cumhuriyetin temel organları içinde bu niteliğiyle yer almasını istemiş, üniversitelerin öğretim üyeleri ve yardımcılarını kapsayan kendine özgü önem ve değerinde bir meslek sınıfı düşünmüş ve buna göre düzenlemeler yapmıştır.

Anayasa’nın 130. maddesinde, üniversitelerin, bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca çeşitli baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilmeleri yolunu kapatmak ve bu faaliyetlerin bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku yoktur.

... Anayasa üniversitelere bilimsel özerklik tanımıştır. Üniversitelerin, Anayasal ilke ve gereklere bağlı olacaklarından, devrim yasalarına, bu arada özellikle Öğretim Birliği Yasası'na özenle uyacakları kuşkusuzdur. Üniversitelerin bilimsel özerkliği benimsenirken güdülen erkek, üniversite öğretimi niteliğindeki yükseköğretimi siyasal çevrelerin ya da çeşitli çıkar veya düşünce kümelerinin dışında tutmaktır. Her türlü bilimsel görüş ve düşüncelerin öğrenilmesi ve öğretilmesi, bunun yayılması ve özgürlük olarak demokratik düzende yerini bulmuş ve “düşünce özgürlüğü”nün varlığını ortaya koymuştur. Eğitim ve öğretim özgürlüğü düşünce özgürlüğünün bir bölümünü oluşturmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, Devletin sadece eğitim ve öğretim özgürlüğünü kabul etmesi yeterli bulunmayıp, bu özgürlükten bütün kişilerin yararlanabileceği bir düzen kurmakla yükümlü kılınması öngörülmüştür.

.... Anayasa'nın 130. maddesinde açıklanan bu hükümler; maddenin birinci fıkrasında sayılan amaçlar ile yasayla kurulma, kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olma, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasının gözetilmesi kuralları ve üniversite elemanlarının serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilmeleri ve bunun sınırı, üniversite yönetim ve denetim organlarının ve öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu'nun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmayacaklarına ilişkin güvence ile yükseköğretim kurumlarının örgütlenmeleri ve işleyişleriyle ilgili olarak maddenin dokuzuncu fıkrasında sayılan konuların da yasayla düzenlenmesi zorunluluğu olarak gösterilebilir. Bu ilkeler, ister Devlet, isterse vakıflar tarafından kurulsun, tüm yükseköğretim kurumlarına yönelik kurallardır.

Anayasa'nın 130. maddesi, üniversite çalışmalarını, eğitim ve öğretimin her türlü dış etkiden uzak, bilimin gerektirdiği yansız ve baskısız bir ortam içinde yapılmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Anayasa'da, üniversiteler konusunda yasama organını bağlayan ilkeler ve hükümler 130. maddede ö/el olarak belirtilmiştir. Bu ilkelere dayanarak kurulan ve Devlet yapısıyla bilim kuruluşları içinde yer alan üniversiteye, Devletin herhangi bir yönetim kademesinin, bu kurallarla bağdaşmayacak müdahaleler yapmasına ve böyle bir karışmaya olanak verecek yasal düzenlemelerde bulunulmasına yer yoktur. (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1990/2 E., 1990/10 K., 30.5.1990 tarih)

Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca değişik baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilme yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1993/25 E., 1994/2 K., 25.1.1994 tarih). Ancak iptali talep edilen düzenleme tam olarak siyasal iktidarın bilimsel gerekler ve gereksinimleri dikkate almadan bilimsel özerkliği yok sayarak bilim özgürlüğüne müdahaledir. Bilimsel özerklik, kuruluştan işleyişe değin, bilimin gerektirdiği özgürlük ortamının tüm çalışmalarla yönetimde bir yaşam biçimi olarak sağlanmasıdır. Üniversiteler, en üst düzeydeki bilim kuruluşlarıdır. Özgür toplumun bilim alanındaki simgeleridir. Yönetim yapısı ve biçimi, üniversitenin niteliğini açıklar. Bilgi edinme, bilgi üretme ve insan yetiştirme amacının ortaya çıkardığı yapının, araştırma, deneyim ve tüm çabalarla gerçeği bulma ereğine özgün bir kurum olduğu göz ardı edilemez. Özetlenen bu özellikleriyle üniversite, bilimi yaşama katan, usun öncülüğünü, düşüncenin aydınlığını somutlaştıran kurumlardır. Varlığının temeli kendi

toplumu olmakla birlikte, amaç ve işlevinin gerektirdiği atılımlar ve devingenlikle onun önünde yürürler. Kurumlaşmış gelenek ve ilkeleriyle toplumun itici gücüdürler. Anayasa gerekleriyle uyumsuz bir üniversite yapısına geçerlik tanınmaz. Üniversitede devlet yönetimindeki sıralama türünde bir yönetim biçimi, düşünce üretimine, özgür düşünce ve özgür çalışmaya elverişli bir ortama engeldir. Bilimsel çalışmalarının, bilimsel yönetim ve bu özelliğe uyumlu olmak gerekir. Danışmanın, dayanışmanın ve kimi günde yarışmanın yerini akçalı olanaklara dayanan biçimsel üstünlük çabaları alırsa, bilgi ve bilim yerine görüntü egemen olur. Nesnel kurallara uymayıp öznel kuralları yeğleyerek özel konumlu üniversite oluşturmak Anayasa'nın öngördüğü üniversite yapısıyla bağdaşmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1991/21 E., 1992/42 K., 29.6.1992 tarih). Siyasal iktidarın bu müdahalesi aslında toplumun çağdaş yaşam biçimine müdahaledir. Tüm bu açıklanan sebeplerle iptali talep edilen düzenleme Anayasanın 27. ve 130. maddelerine aykırılık teşkil eder, iptali gerekir.

5. 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 184'ün ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan “Sakarya Üniversitesine bağlı Spor Bilimleri ile Teknoloji fakültelerinin adları ve bağlantıları değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Söğütlü’de Spor Bilimleri Fakültesi ve Arifiye’de Teknoloji Fakültesinden, Sakarya Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Sapanca’da Turizm Fakültesinden” ibaresinin, (b) bendinin, (c) bendinde yer alan “Sakarya Üniversitesine bağlı Kırkpınar Turizm Meslek Yüksekokulu ile Sakarya Meslek Yüksekokulunun adları ve bağlantıları değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Sapanca Turizm Meslek Yüksekokulu ile Adapazarı Meslek Yüksekokulundan; Sakarya Üniversitesine bağlı Ali Fuat Cebesoy Meslek Yüksekokulu ile Geyve Meslek Yüksekokulunun birleştirilerek bağlantısının değiştirilmesiyle Rektörlüğe bağlanan Geyve Meslek Yüksekokulundan; Sakarya Üniversitesine bağlı iken bağlantıları değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Akyazı Meslek Yüksekokulu, Arifiye Meslek Yüksekokulu, Ferizli Meslek Yüksekokulu, Hendek Meslek Yüksekokulu, Karasu Meslek Yüksekokulu, Kaynarca Seyfettin Selim Meslek Yüksekokulu, Pamukova Meslek Yüksekokulu, Sapanca Meslek Yüksekokulu ve Kocaali Meslek Yüksekokulu” ibaresinin Anayasaya Aykırılığı

İptali talep edilen düzenleme, Sakarya Üniversitesi'nin bölünmesini hedeflemektedir. Bölünme özellikle; Söğütlü’de Spor Bilimleri Fakültesi ve Arifiye’de Teknoloji Fakültesi, Sapanca’da Turizm Fakültesi, Adapazarı’nda Yabancı Diller Yüksekokulu, Kaynarca’da Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Kırkpınar Turizm Meslek Yüksekokulu, Sakarya Meslek Yüksekokulu, Sapanca Turizm Meslek Yüksekokulu ile Adapazarı Meslek Yüksekokulundan; Ali Fuat Cebesoy Meslek Yüksekokulu ile Geyve Meslek Yüksekokulu, Geyve Meslek Yüksekokulundan; Akyazı Meslek Yüksekokulu, Arifiye Meslek Yüksekokulu, Ferizli Meslek Yüksekokulu, Hendek Meslek Yüksekokulu, Karasu Meslek Yüksekokulu, Kaynarca Seyfettin Selim Meslek Yüksekokulu, Pamukova Meslek Yüksekokulu, Sapanca Meslek Yüksekokulu ve Kocaali Meslek Yüksekokulu’nu kapsamaktadır. Ancak bir üniversitenin bazı bölümlerinin ayrılarak bir başka üniversite oluşturulmasını bütüncül değerlendirmek gerekir.

Kamuoyu nezdinde “üniversitelerin bölünmesini” hedefleyen bu düzenleme, bilim özgürlüğüne doğrudan bir müdahaledir. Bilim özgürlüğü, sanat özgürlüğü ile birlikte Anayasanın 27. maddesinde düzenlenmiştir. Bilim özgürlüğü, üniversiteler dışında ve içinde bilimsel faaliyette bulunan herkesi koruma alanı içine almaktadır. Nitekim maddenin formülasyonunda “herkes” ibaresi kullanılmıştır. Bir başka deyişle Anayasamız herkes için bilim özgürlüğünü güvenceye almıştır.

Bir özgürlük alanı olarak güvenceye alınan bilim; araştırma ve öğreti öğelerinden oluşmaktadır. Bilimin iki ortaya çıkış biçimi olan araştırma ve öğretinin içeriği Devlet tarafından katı kurallara bağlanamaz ve onların Devlet tarafından bilimsel denetimi yapılamaz (Maier W. Staats-und Verfassungsrecht, 3-B md.1, Achim 1993, s.141). Devlet tarafından denetim yapılmaması aslında bilimsel özerkliğe dairdir. Anayasamızda yer alan bilim ve sanat özgürlüğüne ilişkin 27. madde, eğitime ilişkin 42. madde ve üniversitelere dair 130. madde bütüncül değerlendirildiğinde Devlet ile bilim arasındaki bir ilkenin belirgin olarak anayasa koyucu tarafından düzenlendiği ve vurgulandığı kolaylıkla tespit edilmektedir. Bu ilke devletin, personel ve finansal kaynakların sağlanması yoluyla fonksiyon yeteneğine ve bilimsel özerkliğe sahip bir bilim örgütünü güvence altına alma yükümlülüğüdür.

Her ne kadar 1971 değişikliği ile soyut niteliğe bürünmüş olsa da 1982 Anayasasında açıkça herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi dikkate alınarak yapılan sistematik yorum ile 1982 Anayasasının bilimsel özerkliği güvence altına aldığını belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sistematik yorum, normun anlamının araştırılmasında salt o norm metnine değil, normun diğer normlarla birlikte oluşturduğu bağlamdan çıkan anlama odaklanmayı ifade eder (ODER, Bertil Emrah, Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri, Kasım 2010, İstanbul, s. 55).

Hukuksal normların oluşturduğu bağlamla birbirini tamamladığı bir kurgudur ve bu kurgu normatif bir bütünlük oluşturur. Söz konusu normatif bütünlük onların anlamlarını ortaya çıkmasında belirleyicidir. Üniversitelerin bölünmesini bilimsel özerklik ve bilim özgürlüğü bağlamında değerlendirirken de bu normatif bütünlük esas alınmalıdır.

Sistematik yorumun hiyerarşik bakımdan eş düzeydeki normlar esas alınarak yapılması zorunludur. Bu sebeple Anayasa madde 27'de düzenlenen bilim özgürlüğünün eğitim özgürlüğü ve üniversitelere daire düzenlemeler ile beraber yorumlamak sistematik yorumun doğası gereğidir. Nitekim temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasa normlarını yorumunda sistematik yorum çerçevesinde kanunlara uygun yorum esas alınamaz ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir anayasa normunun yorumunda (a) normun kendi maddesinde güvence altına alınan özgül nitelikleri (b) anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler (c) ilgili normun diğer normlar ile oluşturduğu bağlam ve özellikle normun diğer hak ve özgürlük normları ile ilişkisi dikkate alınmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere bir temel hak ve özgürlük olan bilim özgürlüğünün yorumunda bilim özgürlüğüne getirilecek sınırlamalar maddede güvenceye alınan özgül nitelikler ile anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler de değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Anayasanın bilimsel araştırma ve yayın da bulunma serbestliğine getirdi tek sınırlamayı 27. maddenin ikinci fıkrasındaki sınırlama oluşturmaktadır. Söz konusu bilim özgürlüğünü, üniversiteler bağlamında değerlendirdiğimizde; üniversitelerin evrenseli aramak ve öğretmek gerekçesi karşısında geçersizleşir. Bu sınırlama düşünceye değil eyleme yöneliktir (GÖREN, Zafer, Anayasa Hukukuna Giriş, İzmir, 1999, s. 464-466).

Bilim özgürlüğü üniversitelerin bilimsel özerkliği birlikte değerlendirilmelidir. Bugün için bilimsel özerklik daha da şüpheli bir yaklaşım ile alınmaktadır. Çünkü yüksek öğrenim kurumlarının teşkilat ve denetimine ilişkin anayasal düzenlemeler yasal düzenlemelerle birlikte ayrıntılı bir sınırlama korsesi oluşturmaktadır. Bilim özgürlüğü devletin desteğine diğer

özgürlüklerden daha çok gereksinim duyar. Nitekim, siyasal etki tehlikesi bilim özgürlüğünü zayıflatır.

Bilimsel özerkliğe müdahale niteliği taşıyabilecek herhangi bir düzenleme bu bağlamda, bilim özgürlüğünün sınırı olarak değerlendirilemez. Nitekim üniversitelerin, üniversite vasfı taşıyabilmesi ancak bilimsel özerkliğe sahip olmaları ile mümkündür. 1961 Anayasası bağlamında Anayasa Mahkemesi üniversitelerin sahip olması gereken ilkeleri şu şekilde belirlemiştir:

Anayasa açısından üniversite kavramını belirleyecek ölçülerden birisinin yasa ile üniversite adı altında kurulmuş bulunma ölçüsü olduğu, yasa ile kurulmuş olsalar bile üniversite adı altında kurulmuş bulunmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumlarının üniversite sayılamayacağı ileri sürülebilir. Şunu belirtelim ki, yasalarla üniversite adı altında ve Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkeler doğrultusunda kurulan kurumların Anayasa açısından üniversite sayılacakları herkesin tartışmasız kabul edeceği bir gerçektir. Ancak bunun dışında kalan belli nitelikteki bir takım yüksek öğretim kurumlarının dahi üniversite sayılıp sayılmayacaklarının belirlenmesi için Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelerin neye dayanılarak konulmuş bulundukları araştırılmalıdır.

a) Çağdaş uygarlığın temeli, insanların davranışlarında, eylemlerinde akli egemen kılmalarıdır. Bunun yolu ise bilimsel çalışma yoludur; bu yolun kılavuzu olan ilke de bilimin insanların yaşamasında gerçek yol gösterici sayılması ilkesidir. Bu ilkenin eylemli olarak uygulanabilmesi için toplumun yapısının kilit yerlerinde bilimsel gerçeği arayıp bulabilecek, uygulayabilecek ve bütün düşünce ve davranışlarında bilimsel gerçeğin isterlerinden ayrılmayacak kişilerin bulunması, bunun sağlanması için de bu nitelikte kişilerin yetiştirilmiş olması zorunludur. Bilimsel çalışma, yalnız aklın ve gözlemin biçimlendirdiği bir çalışma olması dolayısıyla böyle bir çalışmaya ve bilimsel yolda eyleme yönecek kişilerin bilimsel gerekler dışında bir etki ile karşılaşmaksızın yetiştirilmeleri temel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yalnızca bilimsel ve nesnel ölçülere göre biçimlendirilmiş bir öğretim ve eğitimin gerçekleştirilmesi, toplumsal açıdan büyük önem gösteren alanlardaki yüksek öğretim ve eğitimin gerek siyasal çevrelerin ve özellikle siyasal iktidarın, gerekse toplumdaki çeşitli kümelerin etkilerinin dışında tutulmuş bir öğretim ve eğitim düzeni ile olabilir. Bu düzenin gerçekleştirilmesi düşüncesi üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması ve üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerklikle donatılması ilkelerinin ortaklaşa gerekçesidir.

Aşağıdaki b bendinde Devletçe kurulma ilkesine, başka deyimle Devlet tekeli ilkesine, c bendinde özerklik ilkesine temel olan Özel gerekçeler açıklanacaktır.

b) Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yüksek öğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eli ile ve yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

Temsilciler Meclisindeki görüşmelerden anlaşıldığı üzere (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt 4, S. 28-45 ve 389-400) üniversite açılmasının Devlet tekeline verilisinin bir gerekçesi de yabancıların Türkiye'de yüksek eğitim yerleri açma yolu ile Türk kültürünün zararına ve kendi kültürleri yararına işleyen bir eğitim ve öğretim sağlamalarını önlemektir.

c) Üniversitelere yönetim ve bilim açısından özerklik tanınmasının gerekçesi ise siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarın üniversite çalışma, öğretim ve eğitimi etkisi altında bulundurulması yolunu kapamak ve üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi her türlü dış etkiden uzak bir ortam içinde sürdürmektir. Her siyasal kuruluşun kendisine göre birtakım görüşleri ve anlayışları vardır ve bu kuruluşlar eğitim ve öğretimi kendi görüş ve anlayışları doğrultusunda etkileme eğilimini gösterebilirler. Oysa toplumsal açıdan çok önemli bulunan alanlarda görev alacak yetenekli kimselerin yetiştirilmesi, (Az yukarıda da belirtildiği gibi) bunların yalnızca nesnel ve bilimsel düşüncelere dayanan bir eğitim ve öğretimden geçmiş bulunmalarına bağlıdır. Her ne kadar bilimin ilerlemesi ile bilimsel gerçeklerde de birtakım değişimler olabilmekte ve olmakta ise de bu değişimlerin nedeni siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarların ya da çeşitli kümelerin düşünceleri değildir ve bu türlü değişimler, toplum için zararlı değil, ancak yararlı olabilir.

ç) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması, yönetim ve bilim yönlerinden özerk olması ilkelerinin, bilimsel gerekler dışındaki etkilerden uzak tutulmuş bir çalışmayı öğretimi ve eğitimi sağlamak ereği ile benimsendiği. Anayasa Mahkemesinin bundan önce vermiş olduğu iki kararının gerekçelerinde de açıkça bildirilmiştir. (Esas 65/32, Karar 66/3 sayılı, 4/2/1966 günlü karar - Resmî Gazete sayı 12317, gün 8/6/1966, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 4, S. 33 ve sonra; Esas 67/32, Karar 68/57 sayılı, 3/2/1968 günlü karar Resmî Gazete sayı 13346, gün 8/11/1969, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 7, S. 84 ve sonrası)- Böylece Anayasa Mahkemesinin bu konuda, şimdiki kararda belirtilen görüşü, bundan önce belirtmiş olduğu düşüncelerinin aynısıdır.

d) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki Devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce, toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yalnızca bilimsel gerekçelere uygun biçimde ve bilimsel isterler dışında kalan etkilerden uzak olarak yetiştirilmesi olunca, toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren ve fakat adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa'nın 120 nci maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir, başka deyimle üniversite diye anılmayan, ancak verdiği yüksek öğretim, nitelikçe üniversite öğretimi olan veya bu öğretimin sonuçlarını sağlayan bütün kurumlar, Anayasa'nın 120 nci maddesi açısından üniversite kavramı içinde sayılmak gerekir.

e) Hukuk düzeni bir kurum için kural koyarken bu kurumu tanımlamazsa, koyduğu kurala o kurumun toplumsal alanda geçerlikte bulunan tanımını temel tutmuş ve o kurumun toplum içindeki görevini yapan bütün kurumları o kurala bağlamak istemiş demektir. Gerçekten hukuk kuralları toplumsal ilişkileri düzenleyen ve genellikle yaptırıma bağlayan kurallardır. Öğretim ve eğitim kurumlarının toplumsal görevi ise genellikle nitelikli adam yetiştirmek ve yetişenlere belli yetkiler sağlayan belgeler vermektir. Nitelikli adam yetiştirilmesi, belli dersleri okutmak, belli uygulamaları yaptırmak yoluyla, yetişenlere belge verilmesi ise belli öğretim dönemi içinde ve sonunda öğrencileri belli kuramsal ve uygulamaya ilişkin sınavlardan geçirmek ve sınavların sonucunda başarıyı saptamak yolu ile olur. Eğitim ve öğretim kurumlarının toplumsal görevi belli dersleri okutmak ve belli sınavlardan geçirdikten sonra belli yetkiler sağlayan belgeler vermek olduğuna, Anayasa'nın 120 nci maddesinde üniversitenin her şeyden önce bir öğretim kurumu olarak göz önünde tutulmuş olduğuna ve onun tanımının ancak toplumsal görevine bakılarak yapılmasının zorunlu olmasına göre Anayasa'nın 120 nci maddesince üniversite demek, yalnız üniversite adını taşıyan kurumlar demek değildir; üniversitelerin toplumsal görevini yapan, başka deyimle, hiç olmazsa temel çizgileri bakımından üniversite öğretim ve eğitimi sağlayan, üniversite diplomasına eşit

değerde diploma veren ve ancak adı üniversite olmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumları da bu tanımın kapsamına girmektedir (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1969/31 E., 1971 /3 K., 12/1/1971 tarih).

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının yürürlükte olduğu dönemde oluşturduğu bu çerçeveyi defaten vurgulamıştır.

1982 Anayasasının Yükseköğretim Kurumları başlıklı 130. maddesinin birinci fıkrası “Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur” şeklindedir. 1982 Anayasası’nın “Yükseköğretim Kurumları” başlıklı 130. maddesinin gerekçesi ise şu şekildedir;

“Üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak Devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği ilkesi getirilmiştir.

Üniversitelerin, Devletin gözetim ve denetimi altında, kendi organları eliyle yönetilmesi, öğretim üye ve yardımcılarının göreve alınmaları, yükseltilmeleri ve görevlerine son verilmesinin kendi organları tarafından yürütülmesi de bilimsel özerkliğin bir gereği olarak belirtilmiştir.

Üniversitelerde öğretim ve eğitimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi, yurt düzeyinde yaygınlaşan üniversitelerin öğretim üye ihtiyaçlarının dengeli biçimde, ülke ihtiyaçları ve kalkınma planı gerekleri dikkate alınarak karşılanması konularının ve genel olarak Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanun koyucuya bırakılmıştır.

Getirilen düzenleme ile üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları, Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Türk Milletinin millî değerleri ile çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun eğitim ve öğretime hizmet eden kurumlar olarak düşünülmekte; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hizmetinde hür, bilimsel düşünme yeteneğine ve geniş dünya görüşüne sahip bir kuşak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.”

Bu bağlamda, Anayasa’nın 130. maddesinin birinci fıkrasında amacı ve işlevi belirtilen üniversitelerin taşınması gereken zorunlu niteliklerin yine bu fıkra da şu şekilde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır;

- a. Değişik birimlerden oluşmak,
- b. Kamu tüzelkişiliğine,
- c. Ve bilimsel özerkliğe sahip olmak,
- d. Devlet tarafından,
- e. Ve yasayla kurulmak,

Bir yapının yasa ile kurulup adına üniversite denilmesi ile o yapı üniversite niteliği taşımaz. Ancak iptali talep edilen düzenlemede oluşu gibi üniversiteleri bölerek bir başka deyişle nitelikleri değiştirilerek sahip oldukları köklü üniversite vasıfları siyasal erk tarafından yok edilmektedir. Yasama organındaki sandalye sayısındaki çoğunluğun oylamasıyla ülkenin

bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunan üniversitelerin yok edilmesi en hafif ifade ile kamu yararının gözetilmemesi anlamına gelmektedir. Nitekim “Üniversiteler, sadece günlük teknik gereksinimleri karşılayan bir yüksek okul durumunda da değildir; ülkenin içindeki ve dışındaki bilimsel hareketleri ve gelişmeleri izlemek ve incelemek kurumlar hakkında bilimsel araştırmalar, değerlendirmeler ve eleştiriler yapmak, böylece ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunmak zorundadırlar. Bu günün üstüne çıkamayan, yurttaki hareketleri izleyip eleştirmeyen bilimsel verileri yayınlama gücünden yoksun ve sadece olanı öğretmekle yetinen, yaratıcılık gücü olmayan kuruluşlar, adı ne olursa olsun, gerçek anlamda üniversite sayılamazlar.(Anayasa Mahkemesi Kararı, 1976/1 E., 1976/28 K., 25/5/1976 tarih).

Anayasa Mahkemesi daha yakın tarihli bir kararında üniversiteler ve bilimsel özerkliği şu şekilde yorumlamıştır;

“Anayasa’nın 130. maddesi, üniversitelerin yine bir hukuk devletinin üniversitesine yaraşır biçimde, uygar ve evrensel karakterde öğretim-eğitim, araştırma ve yayın konularında bilimsel özerkliğe sahip bir kamu tüzelkişisi biçiminde kurulmasını ve Cumhuriyetin temel organları içinde bu niteliğiyle yer almasını istemiş, üniversitelerin öğretim üyeleri ve yardımcılarını kapsayan kendine özgü önem ve değerinde bir meslek sınıfı düşünmüş ve buna göre düzenlemeler yapmıştır.

Anayasa’nın 130. maddesinde, üniversitelerin, bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca çeşitli baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilmeleri yolunu kapatmak ve bu faaliyetlerin bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku yoktur.

... Anayasa üniversitelere bilimsel özerklik tanımıştır. Üniversitelerin, Anayasal ilke ve gereklere bağlı olacaklarından, devrim yasalarına, bu arada özellikle Öğretim Birliği Yasası’na özenle uyacakları kuşkusuzdur. Üniversitelerin bilimsel özerkliği benimsenirken güdülen erkek, üniversite öğretimi niteliğindeki yükseköğretimi siyasal çevrelerin ya da çeşitli çıkar veya düşünce kümelerinin dışında tutmaktır. Her türlü bilimsel görüş ve düşüncelerin öğrenilmesi ve öğretilmesi, bunun yayılması ve özgürlük olarak demokratik düzende yerini bulmuş ve “düşünce özgürlüğü”nün varlığını ortaya koymuştur. Eğitim ve öğretim özgürlüğü düşünce özgürlüğünün bir bölümünü oluşturmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, Devletin sadece eğitim ve öğretim özgürlüğünü kabul etmesi yeterli bulunmayıp, bu özgürlükten bütün kişilerin yararlanabileceği bir düzen kurmakla yükümlü kılınması öngörülmüştür.

.... Anayasa’nın 130. maddesinde açıklanan bu hükümler; maddenin birinci fıkrasında sayılan amaçlar ile yasayla kurulma, kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olma, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasının gözetilmesi kuralları ve üniversite elemanlarının serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilmeleri ve bunun sınırı, üniversite yönetim ve denetim organlarının ve öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu’nun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmayacaklarına ilişkin güvence ile yükseköğretim kurumlarının örgütlenmeleri ve işleyişleriyle ilgili olarak maddenin dokuzuncu fıkrasında sayılan konuların da yasayla düzenlenmesi zorunluluğu olarak gösterilebilir. Bu ilkeler, ister

Devlet, isterse vakıflar tarafından kurulsun, tüm yükseköğretim kurumlarına yönelik kurallardır.

Anayasa'nın 130. maddesi, üniversite çalışmalarını, eğitim ve öğretimin her türlü dış etkiden uzak, bilimin gerektirdiği yansız ve baskısız bir ortam içinde yapılmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Anayasa'da, üniversiteler konusunda yasama organını bağlayan ilkeler ve hükümler 130. maddede ö/el olarak belirtilmiştir. Bu ilkelere dayanarak kurulan ve Devlet yapısıyla bilim kuruluşları içinde yer alan üniversiteye, Devletin herhangi bir yönetim kademesinin, bu kurallarla bağdaşmayacak müdahaleler yapmasına ve böyle bir karışmaya olanak verecek yasal düzenlemelerde bulunulmasına yer yoktur. (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1990/2 E., 1990/10 K., 30.5.1990 tarih)

Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca değişik baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilme yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1993/25 E., 1994/2 K., 25.1.1994 tarih). Ancak iptali talep edilen düzenleme tam olarak siyasal iktidarın bilimsel gerekler ve gereksinimleri dikkate almadan bilimsel özerkliği yok sayarak bilim özgürlüğüne müdahaledir. Bilimsel özerklik, kuruluştan işleyişe değin, bilimin gerektirdiği özgürlük ortamının tüm çalışmalarla yönetimde bir yaşam biçimi olarak sağlanmasıdır. Üniversiteler, en üst düzeydeki bilim kuruluşlarıdır. Özgür toplumun bilim alanındaki simgeleridir. Yönetim yapısı ve biçimi, üniversitenin niteliğini açıklar. Bilgi edinme, bilgi üretme ve insan yetiştirme amacının ortaya çıkardığı yapının, araştırma, deneyim ve tüm çabalarla gerçeği bulma ereğine özgün bir kurum olduğu göz ardı edilemez. Özetlenen bu özellikleriyle üniversite, bilimi yaşama katan, usun öncülüğünü, düşüncenin aydınlığını somutlaştıran kurumlardır. Varlığının temeli kendi toplumu olmakla birlikte, amaç ve işlevinin gerektirdiği atılımlar ve devingenlikle onun önünde yürürler. Kurumlaşmış gelenek ve ilkeleriyle toplumun itici gücüdürler. Anayasa gerekleriyle uyumsuz bir üniversite yapısına geçerlik tanınmaz. Üniversitede devlet yönetimindeki sıralama türünde bir yönetim biçimi, düşünce üretimine, özgür düşünce ve özgür çalışmaya elverişli bir ortama engeldir. Bilimsel çalışmalarının, bilimsel yönetim ve bu özelliğe uyumlu olmak gerekir. Danışmanın, dayanışmanın ve kimi günde yarışmanın yerini akçalı olanaklara dayanan biçimsel üstünlük çabaları alırsa, bilgi ve bilim yerine görüntü egemen olur. Nesnel kurallara uymayıp öznel kuralları yeğleyerek özel konumlu üniversite oluşturmak Anayasa'nın öngördüğü üniversite yapısıyla bağdaşmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1991/21 E., 1992/42 K., 29.6.1992 tarih). Siyasal iktidarın bu müdahalesi aslında toplumun çağdaş yaşam biçimine müdahaledir. Tüm bu açıklanan sebeplerle iptali talep edilen düzenleme Anayasanın 27. ve 130. maddelerine aykırılık teşkil eder, iptali gerekir.

6. 7.maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 185'in ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "Ondokuz Mayıs Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri Fakültesi ile Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesinden" ibaresi ile (b) bendinin Anayasaya Aykırılığı

İptali talep edilen düzenleme, Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin bölünmesini hedeflemektedir. Bölünme özellikle; Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri Fakültesi ile Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesi, Sivil Havacılık Yüksekokulu ile Kavak Meslek Yüksekokulunu

kapsamaktadır. Ancak bir üniversitenin bazı bölümlerinin ayrılarak bir başka üniversite oluşturulmasını bütüncül değerlendirmek gerekir.

Kamuoyu nezdinde “üniversitelerin bölünmesini” hedefleyen bu düzenleme, bilim özgürlüğüne doğrudan bir müdahaledir. Bilim özgürlüğü, sanat özgürlüğü ile birlikte Anayasanın 27. maddesinde düzenlenmiştir. Bilim özgürlüğü, üniversiteler dışında ve içinde bilimsel faaliyette bulunan herkesi koruma alanı içine almaktadır. Nitekim maddenin formülasyonunda “herkes” ibaresi kullanılmıştır. Bir başka deyişle Anayasamız herkes için bilim özgürlüğünü güvenceye almıştır.

Bir özgürlük alanı olarak güvenceye alınan bilim; araştırma ve öğreti öğelerinden oluşmaktadır. Bilimin iki ortaya çıkış biçimi olan araştırma ve öğretinin içeriği Devlet tarafından katı kurallara bağlanamaz ve onların Devlet tarafından bilimsel denetimi yapılamaz (Maier W. Staats-und Verfassungsrecht, 3-B md.1, Achim 1993, s.141). Devlet tarafından denetim yapılmaması aslında bilimsel özerkliğe dairdir. Anayasamızda yer alan bilim ve sanat özgürlüğüne ilişkin 27. madde, eğitime ilişkin 42. madde ve üniversitelere dair 130. madde bütüncül değerlendirildiğinde Devlet ile bilim arasındaki bir ilkenin belirgin olarak anayasa koyucu tarafından düzenlendiği ve vurgulandığı kolaylıkla tespit edilmektedir. Bu ilke devletin, personel ve finansal kaynakların sağlanması yoluyla fonksiyon yeteneğine ve bilimsel özerkliğe sahip bir bilim örgütünü güvence altına alma yükümlülüğüdür.

Her ne kadar 1971 değişikliği ile soyut niteliğe bürünmüş olsa da 1982 Anayasasında açıkça herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi dikkate alınarak yapılan sistematik yorum ile 1982 Anayasasının bilimsel özerkliği güvence altına aldığını belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sistematik yorum, normun anlamının araştırılmasında salt o norm metnine değil, normun diğer normlarla birlikte oluşturduğu bağlamdan çıkan anlama odaklanmayı ifade eder (ODER, Bertil Emrah, Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri, Kasım 2010, İstanbul, s. 55).

Hukuksal normların oluşturduğu bağlamla birbirini tamamladığı bir kurgudur ve bu kurgu normatif bir bütünlük oluşturur. Söz konusu normatif bütünlük onların anlamlarını ortaya çıkmasında belirleyicidir. Üniversitelerin bölünmesini bilimsel özerklik ve bilim özgürlüğü bağlamında değerlendirirken de bu normatif bütünlük esas alınmalıdır.

Sistematik yorumun hiyerarşik bakımdan eş düzeydeki normlar esas alınarak yapılması zorunludur. Bu sebeple Anayasa madde 27’de düzenlenen bilim özgürlüğünün eğitim özgürlüğü ve üniversitelere daire düzenlemeler ile beraber yorumlamak sistematik yorumun doğası gereğidir. Nitekim temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasa normlarını yorumunda sistematik yorum çerçevesinde kanunlara uygun yorum esas alınamaz ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir anayasa normunun yorumunda (a) normun kendi maddesinde güvence altına alınan özgül nitelikleri (b) anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler (c) ilgili normun diğer normlar ile oluşturduğu bağlam ve özellikle normun diğer hak ve özgürlük normları ile ilişkisi dikkate alınmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere bir temel hak ve özgürlük olan bilim özgürlüğünün yorumunda bilim özgürlüğüne getirilecek sınırlamalar maddede güvenceye alınan özgül nitelikler ile anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler de değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Anayasanın bilimsel araştırma ve yayın da bulunma

serbestliğine getirdi tek sınırlamayı 27. maddenin ikinci fıkrasındaki sınırlama oluşturmaktadır. Söz konusu bilim özgürlüğünü, üniversiteler bağlamında değerlendirdiğimizde; üniversitelerin evrenseli aramak ve öğretmek gerekçesi karşısında geçersizleşir. Bu sınırlama düşünceye değil eyleme yöneliktir (GÖREN, Zafer, Anayasa Hukukuna Giriş, İzmir, 1999, s. 464-466).

Bilim özgürlüğü üniversitelerin bilimsel özerkliği birlikte değerlendirilmelidir. Bugün için bilimsel özerklik daha da şüpheli bir yaklaşım ile alınmaktadır. Çünkü yüksek öğrenim kurumlarının teşkilat ve denetimine ilişkin anayasal düzenlemeler yasal düzenlemelerle birlikte ayrıntılı bir sınırlama korsesi oluşturmaktadır. Bilim özgürlüğü devletin desteğine diğer özgürlüklerden daha çok gereksinim duyar. Nitekim, siyasal etki tehlikesi bilim özgürlüğünü zayıflatır.

Bilimsel özerkliğe müdahale niteliği taşıyabilecek herhangi bir düzenleme bu bağlamda, bilim özgürlüğünün sınırı olarak değerlendirilemez. Nitekim üniversitelerin, üniversite vasfı taşıyabilmesi ancak bilimsel özerkliğe sahip olmaları ile mümkündür. 1961 Anayasası bağlamında Anayasa Mahkemesi üniversitelerin sahip olması gereken ilkeleri şu şekilde belirlemiştir:

Anayasa açısından üniversite kavramını belirleyecek ölçülerden birisinin yasa ile üniversite adı altında kurulmuş bulunma ölçüsü olduğu, yasa ile kurulmuş olsalar bile üniversite adı altında kurulmuş bulunmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumlarının üniversite sayılamayacağı ileri sürülebilir. Şunu belirtelim ki, yasalarla üniversite adı altında ve Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkeler doğrultusunda kurulan kurumların Anayasa açısından üniversite sayılacakları herkesin tartışmasız kabul edeceği bir gerçektir. Ancak bunun dışında kalan belli nitelikteki bir takım yüksek öğretim kurumlarının dahi üniversite sayılıp sayılmayacaklarının belirlenmesi için Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelerin neye dayanılarak konulmuş bulundukları araştırılmalıdır.

a) Çağdaş uygarlığın temeli, insanların davranışlarında, eylemlerinde akli egemen kılınmalarıdır. Bunun yolu ise bilimsel çalışma yoludur; bu yolun kılavuzu olan ilke de bilimin insanların yaşamasında gerçek yol gösterici sayılması ilkesidir. Bu ilkenin eylemli olarak uygulanabilmesi için toplumun yapısının kilit yerlerinde bilimsel gerçeği arayıp bulabilecek, uygulayabilecek ve bütün düşünce ve davranışlarında bilimsel gerçeğin isteklerinden ayrılmayacak kişilerin bulunması, bunun sağlanması için de bu nitelikte kişilerin yetiştirilmiş olması zorunludur. Bilimsel çalışma, yalnız aklın ve gözlemin biçimlendirdiği bir çalışma olması dolayısıyla böyle bir çalışmaya ve bilimsel yolda eyleme yönelecek kişilerin bilimsel gerekler dışında bir etki ile karşılaşmaksızın yetiştirilmeleri temel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yalnızca bilimsel ve nesnel ölçülere göre biçimlendirilmiş bir öğretim ve eğitimin gerçekleştirilmesi, toplumsal açıdan büyük önem gösteren alanlardaki yüksek öğretim ve eğitimin gerek siyasal çevrelerin ve özellikle siyasal iktidarın, gerekse toplumdaki çeşitli kümelerin etkilerinin dışında tutulmuş bir öğretim ve eğitim düzeni ile olabilir. Bu düzenin gerçekleştirilmesi düşüncesi üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması ve üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerklikle donatılması ilkelerinin ortaklaşa gereğidir.

Aşağıdaki b bendinde Devletçe kurulma ilkesine, başka deyimle Devlet tekeli ilkesine, c bendinde özerklik ilkesine temel olan Özel gerekçeler açıklanacaktır.

b) Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yüksek öğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eli ile ve

yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

Temsilciler Meclisindeki görüşmelerden anlaşıldığı üzere (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt 4, S. 28-45 ve 389-400) üniversite açılmasının Devlet tekeline verililişinin bir gerekçesi de yabancıların Türkiye’de yüksek eğitim yerleri açma yolu ile Türk kültürünün zararına ve kendi kültürleri yararına işleyen bir eğitim ve öğretim sağlamalarını önlemektir.

c) Üniversitelere yönetim ve bilim açısından özerklik tanınmasının gerekçesi ise siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarın üniversite çalışma, öğretim ve eğitimi etkisi altında bulundurması yolunu kapamak ve üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi her türlü dış etkiden uzak bir ortam içinde sürdürmektir. Her siyasal kuruluşun kendisine göre birtakım görüşleri ve anlayışları vardır ve bu kuruluşlar eğitim ve öğretimi kendi görüş ve anlayışları doğrultusunda etkileme eğilimini gösterebilirler. Oysa toplumsal açıdan çok önemli bulunan alanlarda görev alacak yetenekli kimselerin yetiştirilmesi, (Az yukarıda da belirtildiği gibi) bunların yalnızca nesnel ve bilimsel düşüncelere dayanan bir eğitim ve öğretimden geçmiş bulunmalarına bağlıdır. Her ne kadar bilimin ilerlemesi ile bilimsel gerçeklerde de birtakım değişimler olabilmekte ve olmakta ise de bu değişimlerin nedeni siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarların ya da çeşitli kümelerin düşünceleri değildir ve bu türlü değişimler, toplum için zararlı değil, ancak yararlı olabilir.

ç) Anayasa’nın 120 nci maddesindeki üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması, yönetim ve bilim yönlerinden özerk olması ilkelerinin, bilimsel gerekler dışındaki etkilerden uzak tutulmuş bir çalışmayı öğretimi ve eğitimi sağlamak ereği ile benimsendiği. Anayasa Mahkemesinin bundan önce vermiş olduğu iki kararının gerekçelerinde de açıkça bildirilmiştir. (Esas 65/32, Karar 66/3 sayılı, 4/2/1966 günlü karar - Resmî Gazete sayı 12317, gün 8/6/1966, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 4, S. 33 ve sonra; Esas 67/32, Karar 68/57 sayılı, 3/2/1968 günlü karar Resmî Gazete sayı 13346, gün 8/11/1969, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 7, S. 84 ve sonrası)- Böylece Anayasa Mahkemesinin bu konuda, şimdiki kararda belirtilen görüşü, bundan önce belirtmiş olduğu düşüncelerinin aynıdır.

d) Anayasa’nın 120 nci maddesindeki Devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce, toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yalnızca bilimsel gereklere uygun biçimde ve bilimsel isterler dışında kalan etkilerden uzak olarak yetiştirilmesi olunca, toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren ve fakat adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa’nın 120 nci maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir, başka deyimle üniversite diye anılmayan, ancak verdiği yüksek öğretim, nitelikçe üniversite öğretimi olan veya bu öğretimin sonuçlarını sağlayan bütün kurumlar, Anayasa’nın 120 nci maddesi açısından üniversite kavramı içinde sayılmak gerekir.

e) Hukuk düzeni bir kurum için kural koyarken bu kurumu tanımlamazsa, koyduğu kurala o kurumun toplumsal alanda geçerlikte bulunan tanımını temel tutmuş ve o kurumun toplum içindeki görevini yapan bütün kurumlar o kurala bağlamak istemiş demektir. Gerçekten hukuk kuralları toplumsal ilişkileri düzenleyen ve genellikle yaptırıma bağlayan kurallardır. Öğretim ve eğitim kurumlarının toplumsal görevi ise genellikle nitelikli adam yetiştirmek ve yetişenlere belli yetkiler sağlayan belgeler vermektir. Nitelikli adam yetiştirilmesi, belli dersleri okutmak, belli uygulamaları yaptırmak yoluyla, yetişenlere belge verilmesi ise belli öğretim

dönemi içinde ve sonunda öğrencileri belli kuramsal ve uygulamaya ilişkin sınavlardan geçirmek ve sınavların sonucunda başarıyı saptamak yolu ile olur. Eğitim ve öğretim kurumlarının toplumsal görevi belli dersleri okutmak ve belli sınavlardan geçirdikten sonra belli yetkiler sağlayan belgeler vermek olduğuna, Anayasa'nın 120 nci maddesinde üniversitenin her şeyden önce bir öğretim kurumu olarak göz önünde tutulmuş bulunduğu ve onun tanımının ancak toplumsal görevine bakılarak yapılmasının zorunlu olmasına göre Anayasa'nın 120 nci maddesince üniversite demek, yalnız üniversite adını taşıyan kurumlar demek değildir; üniversitelerin toplumsal görevini yapan, başka deyimle, hiç olmazsa temel çizgileri bakımından üniversite öğretim ve eğitimi sağlayan, üniversite diplomasına eşit değerinde diploma veren ve ancak adı üniversite olmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumları da bu tanımın kapsamına girmektedir (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1969/31 E., 1971 /3 K., 12/1/1971 tarih).

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının yürürlükte olduğu dönemde oluşturduğu bu çerçeveyi defaten vurgulamıştır.

1982 Anayasasının Yükseköğretim Kurumları başlıklı 130. maddesinin birinci fıkrası “Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur” şeklindedir. 1982 Anayasası'nın “Yükseköğretim Kurumları” başlıklı 130. maddesinin gerekçesi ise şu şekildedir;

“Üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak Devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği ilkesi getirilmiştir.

Üniversitelerin, Devletin gözetim ve denetimi altında, kendi organları eliyle yönetilmesi, öğretim üye ve yardımcılarının göreve alınmaları, yükseltilmeleri ve görevlerine son verilmesinin kendi organları tarafından yürütülmesi de bilimsel özerkliğin bir gereği olarak belirtilmiştir.

Üniversitelerde öğretim ve eğitimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi, yurt düzeyinde yaygınlaşan üniversitelerin öğretim üye ihtiyaçlarının dengeli biçimde, ülke ihtiyaçları ve kalkınma planı gerekleri dikkate alınarak karşılanması konularının ve genel olarak Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanun koyucuya bırakılmıştır.

Getirilen düzenleme ile üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları, Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Türk Milletinin millî değerleri ile çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun eğitim ve öğretime hizmet eden kurumlar olarak düşünülmekte; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hizmetinde hür, bilimsel düşünme yeteneğine ve geniş dünya görüşüne sahip bir kuşak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.”

Bu bağlamda, Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında amacı ve işlevi belirtilen üniversitelerin taşınması gereken zorunlu niteliklerin yine bu fıkra da şu şekilde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır;

a. Değişik birimlerden oluşmak,

- b. Kamu tüzelkişiliğine,
- c. Ve bilimsel özerkliğe sahip olmak,
- d. Devlet tarafından,
- e. Ve yasayla kurulmak,

Bir yapının yasa ile kurulup adına üniversite denilmesi ile o yapı üniversite niteliği taşımaz. Ancak iptali talep edilen düzenlemede oluşu gibi üniversiteleri bölerek bir başka deyişle nitelikleri değiştirilerek sahip oldukları köklü üniversite vasıfları siyasal erk tarafından yok edilmektedir. Yasama organındaki sandalye sayısındaki çoğunluğun oylamasıyla ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunan üniversitelerin yok edilmesi en hafif ifade ile kamu yararının gözetilmemesi anlamına gelmektedir. Nitekim “Üniversiteler, sadece günlük teknik gereksinimleri karşılayan bir yüksek okul durumunda da değildirler; ülkenin içindeki ve dışındaki bilimsel hareketleri ve gelişmeleri izlemek ve incelemek kurumlar hakkında bilimsel araştırmalar, değerlendirmeler ve eleştiriler yapmak, böylece ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunmak zorundadırlar. Bu günün üstüne çıkamayan, yurttaki hareketleri izleyip eleştirmeyen bilimsel verileri yayınlama gücünden yoksun ve sadece olanı öğretmekle yetinen, yaratıcılık gücü olmayan kuruluşlar, adı ne olursa olsun, gerçek anlamda üniversite sayılamazlar (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1976/1 E., 1976/28 K., 25/5/1976 tarih).

Anayasa Mahkemesi daha yakın tarihli bir kararında üniversiteler ve bilimsel özerkliği şu şekilde yorumlamıştır;

“Anayasa’nın 130. maddesi, üniversitelerin yine bir hukuk devletinin üniversitesine yaraşır biçimde, uygar ve evrensel karakterde öğretim-egitim, araştırma ve yayın konularında bilimsel özerkliğe sahip bir kamu tüzelkişisi biçiminde kurulmasını ve Cumhuriyetin temel organları içinde bu niteliğiyle yer almasını istemiş, üniversitelerin öğretim üyeleri ve yardımcılarını kapsayan kendine özgü önem ve değerinde bir meslek sınıfı düşünmüş ve buna göre düzenlemeler yapmıştır.

Anayasa’nın 130. maddesinde, üniversitelerin, bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca çeşitli baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilmeleri yolunu kapatmak ve bu faaliyetlerin bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku yoktur.

... Anayasa üniversitelere bilimsel özerklik tanımıştır. Üniversitelerin, Anayasal ilke ve gereklere bağlı olacaklarından, devrim yasalarına, bu arada özellikle Öğretim Birliği Yasası’na özenle uyacakları kuşkusuzdur. Üniversitelerin bilimsel özerkliği benimsenirken güdülen erkek, üniversite öğretimi niteliğindeki yükseköğretimi siyasal çevrelerin ya da çeşitli çıkar veya düşünce kümelerinin dışında tutmaktır. Her türlü bilimsel görüş ve düşüncelerin öğrenilmesi ve öğretilmesi, bunun yayılması ve özgürlük olarak demokratik düzende yerini bulmuş ve “düşünce özgürlüğü”nün varlığını ortaya koymuştur. Eğitim ve öğretim özgürlüğü düşünce özgürlüğünün bir bölümünü oluşturmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, Devletin sadece eğitim ve öğretim özgürlüğünü kabul etmesi yeterli bulunmayıp, bu özgürlükten bütün kişilerin yararlanabileceği bir düzen kurmakla yükümlü kılınması öngörülmüştür.

.... Anayasa'nın 130. maddesinde açıklanan bu hükümler; maddenin birinci fıkrasında sayılan amaçlar ile yasayla kurulma, kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olma, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasının gözetilmesi kuralları ve üniversite elemanlarının serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilmeleri ve bunun sınırı, üniversite yönetim ve denetim organlarının ve öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu'nun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmayacaklarına ilişkin güvence ile yükseköğretim kurumlarının örgütlenmeleri ve işleyişleriyle ilgili olarak maddenin dokuzuncu fıkrasında sayılan konuların da yasayla düzenlenmesi zorunluluğu olarak gösterilebilir. Bu ilkeler, ister Devlet, isterse vakıflar tarafından kurulsun, tüm yükseköğretim kurumlarına yönelik kurallardır.

Anayasa'nın 130. maddesi, üniversite çalışmalarını, eğitim ve öğretimin her türlü dış etkiden uzak, bilimin gerektirdiği yansız ve baskısız bir ortam içinde yapılmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Anayasa'da, üniversiteler konusunda yasama organını bağlayan ilkeler ve hükümler 130. maddede ö/el olarak belirtilmiştir. Bu ilkelere dayanarak kurulan ve Devlet yapısıyla bilim kuruluşları içinde yer alan üniversiteye, Devletin herhangi bir yönetim kademesinin, bu kurallarla bağdaşmayacak müdahaleler yapmasına ve böyle bir karışmaya olanak verecek yasal düzenlemelerde bulunulmasına yer yoktur. (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1990/2 E., 1990/10 K., 30.5.1990 tarih)

Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca değişik baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilme yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1993/25 E., 1994/2 K., 25.1.1994 tarih). Ancak iptali talep edilen düzenleme tam olarak siyasal iktidarın bilimsel gerekler ve gereksinimleri dikkate almadan bilimsel özerkliği yok sayarak bilim özgürlüğüne müdahaledir. Bilimsel özerklik, kuruluştan işleyişe değin, bilimin gerektirdiği özgürlük ortamının tüm çalışmalarla yönetimde bir yaşam biçimi olarak sağlanmasıdır. Üniversiteler, en üst düzeydeki bilim kuruluşlarıdır. Özgür toplumun bilim alanındaki simgeleridir. Yönetim yapısı ve biçimi, üniversitenin niteliğini açıklar. Bilgi edinme, bilgi üretme ve insan yetiştirme amacının ortaya çıkardığı yapının, araştırma, deneyim ve tüm çabalarla gerçeği bulma ereğine özgün bir kurum olduğu göz ardı edilemez. Özetlenen bu özellikleriyle üniversite, bilimi yaşama katan, usun öncülüğünü, düşüncenin aydınlığını somutlaştıran kurumlardır. Varlığının temeli kendi toplumu olmakla birlikte, amaç ve işlevinin gerektirdiği atılımlar ve devingenlikle onun önünde yürürler. Kurumlaşmış gelenek ve ilkeleriyle toplumun itici gücüdürler. Anayasa gerekleriyle uyumsuz bir üniversite yapısına geçerlik tanımaz. Üniversitede devlet yönetimindeki sıralama türünde bir yönetim biçimi, düşünce üretimine, özgür düşünce ve özgür çalışmaya elverişli bir ortama engeldir. Bilimsel çalışmalarının, bilimsel yönetim ve bu özelliğe uyumlu olmak gerekir. Danışmanın, dayanışmanın ve kimi günde yarışmanın yerini akçalı olanaklara dayanan biçimsel üstünlük çabaları alırsa, bilgi ve bilim yerine görüntü egemen olur. Nesnel kurallara uymayıp öznel kuralları yeğleyerek özel konumlu üniversite oluşturmak Anayasa'nın öngördüğü üniversite yapısıyla bağdaşmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1991/21 E., 1992/42 K., 29.6.1992 tarih). Siyasal iktidarın bu müdahalesi aslında toplumun çağdaş yaşam biçimine müdahaledir. Tüm bu açıklanan sebeplerle iptali talep edilen düzenleme Anayasanın 27. ve 130. maddelerine aykırılık teşkil eder, iptali gerekir.

7. 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 187'nin ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "Mersin Üniversitesine bağlı Tarsus Teknoloji Fakültesinin adı ve bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Teknoloji Fakültesinden, Mersin Üniversitesine bağlı Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesinin bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesinden" ibaresi ile (b) ve (c) bentlerinin Anayasaya Aykırılığı

İptali talep edilen düzenleme, Mersin Üniversitesi'nin bölünmesini hedeflemektedir. Bölünme özellikle; Tarsus Teknoloji Fakültesi, Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesi, Tarsus Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu, Tarsus Meslek Yüksekokulunun, Tarsus Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nu kapsamaktadır. Ancak bir üniversitenin bazı bölümlerinin ayrılarak bir başka üniversite oluşturulmasını bütüncül değerlendirmek gerekir.

Kamuoyu nezdinde "üniversitelerin bölünmesini" hedefleyen bu düzenleme, bilim özgürlüğüne doğrudan bir müdahaledir. Bilim özgürlüğü, sanat özgürlüğü ile birlikte Anayasanın 27. maddesinde düzenlenmiştir. Bilim özgürlüğü, üniversiteler dışında ve içinde bilimsel faaliyette bulunan herkesi koruma alanı içine almaktadır. Nitekim maddenin formülasyonunda "herkes" ibaresi kullanılmıştır. Bir başka deyişle Anayasamız herkes için bilim özgürlüğünü güvenceye almıştır.

Bir özgürlük alanı olarak güvenceye alınan bilim; araştırma ve öğreti öğelerinden oluşmaktadır. Bilimin iki ortaya çıkış biçimi olan araştırma ve öğretinin içeriği Devlet tarafından katı kurallara bağlanamaz ve onların Devlet tarafından bilimsel denetimi yapılamaz (Maier W. Staats-und Verfassungsrecht, 3-B md.1, Achim 1993, s.141). Devlet tarafından denetim yapılmaması aslında bilimsel özerkliğe dairdir. Anayasamızda yer alan bilim ve sanat özgürlüğüne ilişkin 27. madde, eğitime ilişkin 42. madde ve üniversitelere dair 130. madde bütüncül değerlendirildiğinde Devlet ile bilim arasındaki bir ilkenin belirgin olarak anayasa koyucu tarafından düzenlendiği ve vurgulandığı kolaylıkla tespit edilmektedir. Bu ilke devletin, personel ve finansal kaynakların sağlanması yoluyla fonksiyon yeteneğine ve bilimsel özerkliğe sahip bir bilim örgütünü güvence altına alma yükümlülüğüdür.

Her ne kadar 1971 değişikliği ile soyut niteliğe bürünmüş olsa da 1982 Anayasasında açıkça herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi dikkate alınarak yapılan sistematik yorum ile 1982 Anayasasının bilimsel özerkliği güvence altına aldığını belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sistematik yorum, normun anlamının araştırılmasında salt o norm metnine değil, normun diğer normlarla birlikte oluşturduğu bağlamdan çıkan anlama odaklanmayı ifade eder (ODER, Bertil Emrah, Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri, Kasım 2010, İstanbul, s. 55).

Hukuksal normların oluşturduğu bağlamla birbirini tamamladığı bir kurgudur ve bu kurgu normatif bir bütünlük oluşturur. Söz konusu normatif bütünlük onların anlamlarını ortaya çıkmasında belirleyicidir. Üniversitelerin bölünmesini bilimsel özerklik ve bilim özgürlüğü bağlamında değerlendirirken de bu normatif bütünlük esas alınmalıdır.

Sistematik yorumun hiyerarşik bakımdan eş düzeydeki normlar esas alınarak yapılması zorunludur. Bu sebeple Anayasa madde 27'de düzenlenen bilim özgürlüğünün eğitim özgürlüğü ve üniversitelere daire düzenlemeler ile beraber yorumlamak sistematik yorumun

doğası gereğidir. Nitekim temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasa normlarını yorumunda sistematik yorum çerçevesinde kanunlara uygun yorum esas alınamaz ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir anayasa normunun yorumunda (a) normun kendi maddesinde güvence altına alınan özgül nitelikleri (b) anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler (c) ilgili normun diğer normlar ile oluşturduğu bağlam ve özellikle normun diğer hak ve özgürlük normları ile ilişkisi dikkate alınmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere bir temel hak ve özgürlük olan bilim özgürlüğünün yorumunda bilim özgürlüğüne getirilecek sınırlamalar maddede güvenceye alınan özgül nitelikler ile anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler de değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Anayasanın bilimsel araştırma ve yayın da bulunma serbestliğine getirdi tek sınırlamayı 27. maddenin ikinci fıkrasındaki sınırlama oluşturmaktadır. Söz konusu bilim özgürlüğünü, üniversiteler bağlamında değerlendirdiğimizde; üniversitelerin evrenseli aramak ve öğretmek gerekçesi karşısında geçersizleşir. Bu sınırlama düşünceye değil eyleme yöneliktir (GÖREN, Zafer, Anayasa Hukukuna Giriş, İzmir, 1999, s. 464-466).

Bilim özgürlüğü üniversitelerin bilimsel özerkliği birlikte değerlendirilmelidir. Bugün için bilimsel özerklik daha da şüpheli bir yaklaşım ile alınmaktadır. Çünkü yüksek öğrenim kurumlarının teşkilat ve denetimine ilişkin anayasal düzenlemeler yasal düzenlemelerle birlikte ayrıntılı bir sınırlama korsesi oluşturmaktadır. Bilim özgürlüğü devletin desteğine diğer özgürlüklerden daha çok gereksinim duyar. Nitekim, siyasal etki tehlikesi bilim özgürlüğünü zayıflatır.

Bilimsel özerkliğe müdahale niteliği taşıyabilecek herhangi bir düzenleme bu bağlamda, bilim özgürlüğünün sınırı olarak değerlendirilemez. Nitekim üniversitelerin, üniversite vasfı taşıyabilmesi ancak bilimsel özerkliğe sahip olmaları ile mümkündür. 1961 Anayasası bağlamında Anayasa Mahkemesi üniversitelerin sahip olması gereken ilkeleri şu şekilde belirlemiştir:

Anayasa açısından üniversite kavramını belirleyecek ölçülerden birisinin yasa ile üniversite adı altında kurulmuş bulunma ölçüsü olduğu, yasa ile kurulmuş olsalar bile üniversite adı altında kurulmuş bulunmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumlarının üniversite sayılamayacağı ileri sürülebilir. Şunu belirtelim ki, yasalarla üniversite adı altında ve Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkeler doğrultusunda kurulan kurumların Anayasa açısından üniversite sayılacakları herkesin tartışmasız kabul edeceği bir gerçektir. Ancak bunun dışında kalan belli nitelikteki bir takım yüksek öğretim kurumlarının dahi üniversite sayılıp sayılmayacaklarının belirlenmesi için Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelerin neye dayanılarak konulmuş bulundukları araştırılmalıdır.

a) Çağdaş uygarlığın temeli, insanların davranışlarında, eylemlerinde akli egemen kılınmalarıdır. Bunun yolu ise bilimsel çalışma yoludur; bu yolun kılavuzu olan ilke de bilimin insanların yaşamasında gerçek yol gösterici sayılması ilkesidir. Bu ilkenin eylemli olarak uygulanabilmesi için toplumun yapısının kilit yerlerinde bilimsel gerçeği arayıp bulabilecek, uygulayabilecek ve bütün düşünce ve davranışlarında bilimsel gerçeğin isterlerinden ayrılmayacak kişilerin bulunması, bunun sağlanması için de bu nitelikte kişilerin yetiştirilmiş olması zorunludur. Bilimsel çalışma, yalnız aklın ve gözlemin biçimlendirdiği bir çalışma olması dolayısıyla böyle bir çalışmaya ve bilimsel yolda eyleme yönecek kişilerin bilimsel gerekler dışında bir etki ile karşılaşmaksızın yetiştirilmeleri temel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yalnızca bilimsel ve nesnel ölçülere göre biçimlendirilmiş bir öğretim ve eğitimin

gerçekleştirilmesi, toplumsal açıdan büyük önem gösteren alanlardaki yüksek öğretim ve eğitimin gerek siyasal çevrelerin ve özellikle siyasal iktidarın, gerekse toplumdaki çeşitli kümelerin etkilerinin dışında tutulmuş bir öğretim ve eğitim düzeni ile olabilir. Bu düzenin gerçekleştirilmesi düşüncesi üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması ve üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerklikle donatılması ilkelerinin ortaklaşa gerekçesidir.

Aşağıdaki b bendinde Devletçe kurulma ilkesine, başka deyimle Devlet tekeli ilkesine, c bendinde özerklik ilkesine temel olan Özel gerekçeler açıklanacaktır.

b) Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yüksek öğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eli ile ve yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

Temsilciler Meclisindeki görüşmelerden anlaşıldığı üzere (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt 4, S. 28-45 ve 389-400) üniversite açılmasının Devlet tekeline verilisinin bir gerekçesi de yabancıların Türkiye'de yüksek eğitim yerleri açma yolu ile Türk kültürünün zararına ve kendi kültürleri yararına işleyen bir eğitim ve öğretim sağlamalarını önlemektir.

c) Üniversitelere yönetim ve bilim açısından özerklik tanınmasının gerekçesi ise siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarın üniversite çalışma, öğretim ve eğitimi etkisi altında bulundurma yolunu kapamak ve üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi her türlü dış etkiden uzak bir ortam içinde sürdürmektir. Her siyasal kuruluşun kendisine göre birtakım görüşleri ve anlayışları vardır ve bu kuruluşlar eğitim ve öğretimi kendi görüş ve anlayışları doğrultusunda etkileme eğilimini gösterebilirler. Oysa toplumsal açıdan çok önemli bulunan alanlarda görev alacak yetenekli kimselerin yetiştirilmesi, (Az yukarıda da belirtildiği gibi) bunların yalnızca nesnel ve bilimsel düşüncelere dayanan bir eğitim ve öğretimden geçmiş bulunmalarına bağlıdır. Her ne kadar bilimin ilerlemesi ile bilimsel gerçeklerde de birtakım değişimler olabilmekte ve olmakta ise de bu değişimlerin nedeni siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarların ya da çeşitli kümelerin düşünceleri değildir ve bu türlü değişimler, toplum için zararlı değil, ancak yararlı olabilir.

ç) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması, yönetim ve bilim yönlerinden özerk olması ilkelerinin, bilimsel gerekler dışındaki etkilerden uzak tutulmuş bir çalışmayı öğretimi ve eğitimi sağlamak ereği ile benimsendiği. Anayasa Mahkemesinin bundan önce vermiş olduğu iki kararının gerekçelerinde de açıkça bildirilmiştir. (Esas 65/32, Karar 66/3 sayılı, 4/2/1966 günlü karar - Resmî Gazete sayı 12317, gün 8/6/1966, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 4, S. 33 ve sonra; Esas 67/32, Karar 68/57 sayılı, 3/2/1968 günlü karar Resmî Gazete sayı 13346, gün 8/11/1969, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 7, S. 84 ve sonrası)- Böylece Anayasa Mahkemesinin bu konuda, şimdiki kararda belirtilen görüşü, bundan önce belirtmiş olduğu düşüncelerinin aynıdır.

d) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki Devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce, toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yalnızca bilimsel gereklere uygun biçimde ve bilimsel isterler dışında kalan etkilerden uzak olarak yetiştirilmesi olunca, toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren ve fakat adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa'nın 120 nci maddesine göre üniversite

niteliğinde sayılması gerekir, başka deyimle üniversite diye anılmayan, ancak verdiği yüksek öğretim, nitelikçe üniversite öğretimi olan veya bu öğretimin sonuçlarını sağlayan bütün kurumlar, Anayasa'nın 120 nci maddesi açısından üniversite kavramı içinde sayılmak gerekir.

e) Hukuk düzeni bir kurum için kural koyarken bu kurumu tanımlamazsa, koyduğu kurala o kurumun toplumsal alanda geçerlikte bulunan tanımını temel tutmuş ve o kurumun toplum içindeki görevini yapan bütün kurumları o kurala bağlamak istemiş demektir. Gerçekten hukuk kuralları toplumsal ilişkileri düzenleyen ve genellikle yaptırıma bağlayan kurallardır. Öğretim ve eğitim kurumlarının toplumsal görevi ise genellikle nitelikli adam yetiştirmek ve yetişenlere belli yetkiler sağlayan belgeler vermektir. Nitelikli adam yetiştirilmesi, belli dersleri okutmak, belli uygulamaları yaptırmak yoluyla, yetişenlere belge verilmesi ise belli öğretim dönemi içinde ve sonunda öğrencileri belli kuramsal ve uygulamaya ilişkin sınavlardan geçirmek ve sınavların sonucunda başarıyı saptamak yolu ile olur. Eğitim ve öğretim kurumlarının toplumsal görevi belli dersleri okutmak ve belli sınavlardan geçirdikten sonra belli yetkiler sağlayan belgeler vermek olduğuna, Anayasa'nın 120 nci maddesinde üniversitenin her şeyden önce bir öğretim kurumu olarak göz önünde tutulmuş bulunduğu ve onun tanımının ancak toplumsal görevine bakılarak yapılmasının zorunlu olmasına göre Anayasa'nın 120 nci maddesince üniversite demek, yalnız üniversite adını taşıyan kurumlar demek değildir; üniversitelerin toplumsal görevini yapan, başka deyimle, hiç olmazsa temel çizgileri bakımından üniversite öğretim ve eğitimi sağlayan, üniversite diplomasına eşit değerde diploma veren ve ancak adı üniversite olmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumları da bu tanımın kapsamına girmektedir (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1969/31 E., 1971 /3 K., 12/1/1971 tarih).

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının yürürlükte olduğu dönemde oluşturduğu bu çerçeveyi defaten vurgulamıştır.

1982 Anayasasının Yükseköğretim Kurumları başlıklı 130. maddesinin birinci fıkrası “Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur” şeklindedir. 1982 Anayasası'nın “Yükseköğretim Kurumları” başlıklı 130. maddesinin gerekçesi ise şu şekildedir;

“Üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak Devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği ilkesi getirilmiştir.

Üniversitelerin, Devletin gözetim ve denetimi altında, kendi organları eliyle yönetilmesi, öğretim üye ve yardımcılarının göreve alınmaları, yükseltilmeleri ve görevlerine son verilmesinin kendi organları tarafından yürütülmesi de bilimsel özerkliğin bir gereği olarak belirtilmiştir.

Üniversitelerde öğretim ve eğitimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi, yurt düzeyinde yaygınlaşan üniversitelerin öğretim üye ihtiyaçlarının dengeli biçimde, ülke ihtiyaçları ve kalkınma planı gerekleri dikkate alınarak karşılanması konularının ve genel olarak Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanun koyucuya bırakılmıştır.

Getirilen düzenleme ile üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları, Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Türk Milletinin millî değerleri ile çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun eğitim ve öğretime hizmet eden kurumlar olarak düşünülmekte; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hizmetinde hür, bilimsel düşünme yeteneğine ve geniş dünya görüşüne sahip bir kuşak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.”

Bu bağlamda, Anayasa’nın 130. maddesinin birinci fıkrasında amacı ve işlevi belirtilen üniversitelerin taşınması gereken zorunlu niteliklerin yine bu fıkra da şu şekilde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır;

- a. Değişik birimlerden oluşmak,
- b. Kamu tüzelkişiliğine,
- c. Ve bilimsel özerkliğe sahip olmak,
- d. Devlet tarafından,
- e. Ve yasayla kurulmak,

Bir yapının yasa ile kurulup adına üniversite denilmesi ile o yapı üniversite niteliği taşımaz. Ancak iptali talep edilen düzenlemede oluşu gibi üniversiteleri bölerek bir başka deyişle nitelikleri değiştirilerek sahip oldukları köklü üniversite vasıfları siyasal erk tarafından yok edilmektedir. Yasama organındaki sandalye sayısındaki çoğunluğun oylamasıyla ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunan üniversitelerin yok edilmesi en hafif ifade ile kamu yararının gözetilmemesi anlamına gelmektedir. Nitekim “Üniversiteler, sadece günlük teknik gereksinimleri karşılayan bir yüksek okul durumunda da değildirler; ülkenin içindeki ve dışındaki bilimsel hareketleri ve gelişmeleri izlemek ve incelemek kurumlar hakkında bilimsel araştırmalar, değerlendirmeler ve eleştiriler yapmak, böylece ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunmak zorundadırlar. Bu günün üstüne çıkamayan, yurttaki hareketleri izleyip eleştirmeyen bilimsel verileri yayınlama gücünden yoksun ve sadece olanı öğretmekle yetinen, yaratıcılık gücü olmayan kuruluşlar, adı ne olursa olsun, gerçek anlamda üniversite sayılamazlar (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1976/1 E., 1976/28 K., 25/5/1976 tarih).

Anayasa Mahkemesi daha yakın tarihli bir kararında üniversiteler ve bilimsel özerkliği şu şekilde yorumlamıştır;

“Anayasa’nın 130. maddesi, üniversitelerin yine bir hukuk devletinin üniversitesine yaraşır biçimde, uygar ve evrensel karakterde öğretim-eğitim, araştırma ve yayın konularında bilimsel özerkliğe sahip bir kamu tüzelkişisi biçiminde kurulmasını ve Cumhuriyetin temel organları içinde bu niteliğiyle yer almasını istemiş, üniversitelerin öğretim üyeleri ve yardımcılarını kapsayan kendine özgü önem ve değerinde bir meslek sınıfı düşünmüş ve buna göre düzenlemeler yapmıştır.

Anayasa’nın 130. maddesinde, üniversitelerin, bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca çeşitli baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilmeleri yolunu kapatmak ve bu faaliyetlerin bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku yoktur.

... Anayasa üniversitelere bilimsel özerklik tanımıştır. Üniversitelerin, Anayasal ilke ve gereklere bağlı olacaklarından, devrim yasalarına, bu arada özellikle Öğretim Birliği Yasası'na özenle uyacakları kuşkusuzdur. Üniversitelerin bilimsel özerkliği benimsenirken güdülen erkek, üniversite öğretimi niteliğindeki yükseköğretimi siyasal çevrelerin ya da çeşitli çıkar veya düşünce kümelerinin dışında tutmaktır. Her türlü bilimsel görüş ve düşüncelerin öğrenilmesi ve öğretilmesi, bunun yayılması ve özgürlük olarak demokratik düzende yerini bulmuş ve "düşünce özgürlüğü"nin varlığını ortaya koymuştur. Eğitim ve öğretim özgürlüğü düşünce özgürlüğünün bir bölümünü oluşturmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, Devletin sadece eğitim ve öğretim özgürlüğünü kabul etmesi yeterli bulunmayıp, bu özgürlükten bütün kişilerin yararlanabileceği bir düzen kurmakla yükümlü kılınması öngörülmüştür.

.... Anayasa'nın 130. maddesinde açıklanan bu hükümler; maddenin birinci fıkrasında sayılan amaçlar ile yasayla kurulma, kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olma, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasının gözetilmesi kuralları ve üniversite elemanlarının serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilmeleri ve bunun sınırı, üniversite yönetim ve denetim organlarının ve öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu'nun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmayacaklarına ilişkin güvence ile yükseköğretim kurumlarının örgütlenmeleri ve işleyişleriyle ilgili olarak maddenin dokuzuncu fıkrasında sayılan konuların da yasayla düzenlenmesi zorunluluğu olarak gösterilebilir. Bu ilkeler, ister Devlet, isterse vakıflar tarafından kurulsun, tüm yükseköğretim kurumlarına yönelik kurallardır.

Anayasa'nın 130. maddesi, üniversite çalışmalarını, eğitim ve öğretimin her türlü dış etkiden uzak, bilimin gerektirdiği yansız ve baskısız bir ortam içinde yapılmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Anayasa'da, üniversiteler konusunda yasama organını bağlayan ilkeler ve hükümler 130. maddede ö/el olarak belirtilmiştir. Bu ilkelere dayanarak kurulan ve Devlet yapısıyla bilim kuruluşları içinde yer alan üniversiteye, Devletin herhangi bir yönetim kademesinin, bu kurallarla bağdaşmayacak müdahaleler yapmasına ve böyle bir karışmaya olanak verecek yasal düzenlemelerde bulunulmasına yer yoktur. (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1990/2 E., 1990/10 K., 30.5.1990 tarih)

Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca değişik baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilme yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1993/25 E., 1994/2 K., 25.1.1994 tarih). Ancak iptali talep edilen düzenleme tam olarak siyasal iktidarın bilimsel gerekler ve gereksinimleri dikkate almadan bilimsel özerkliği yoksayarak bilim özgürlüğüne müdahaledir. Bilimsel özerklik, kuruluştan işleyişe değin, bilimin gerektirdiği özgürlük ortamının tüm çalışmalarla yönetimde bir yaşam biçimi olarak sağlanmasıdır. Üniversiteler, en üst düzeydeki bilim kuruluşlarıdır. Özgür toplumun bilim alanındaki simgeleridir. Yönetim yapısı ve biçimi, üniversitenin niteliğini açıklar. Bilgi edinme, bilgi üretme ve insan yetiştirme amacının ortaya çıkardığı yapının, araştırma, deneyim ve tüm çabalarla gerçeği bulma ereğine özgün bir kurum olduğu göz ardı edilemez. Özetlenen bu özellikleriyle üniversite, bilimi yaşama katan, usun öncülüğünü, düşüncenin aydınlığını somutlaştıran kurumlardır. Varlığının temeli kendi toplumu olmakla birlikte, amaç ve işlevinin gerektirdiği atılımlar ve devingenlikle onun önünde

yürürler. Kurumlaşmış gelenek ve ilkeleriyle toplumun itici gücüdürler. Anayasa gerekleriyle uyumsuz bir üniversite yapısına geçerlik tanınmaz. Üniversitede devlet yönetimindeki sıralama türünde bir yönetim biçimi, düşünce üretimine, özgür düşünce ve özgür çalışmaya elverişli bir ortama engeldir. Bilimsel çalışmalarının, bilimsel yönetim ve bu özelliğe uyumlu olmak gerekir. Danışmanın, dayanışmanın ve kimi günde yarışmanın yerini akçalı olanaklara dayanan biçimsel üstünlük çabaları alırsa, bilgi ve bilim yerine görüntü egemen olur. Nesnel kurallara uymayıp öznel kuralları yeğleyerek özel konumlu üniversite oluşturmak Anayasa'nın öngördüğü üniversite yapısıyla bağdaşmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1991/21 E., 1992/42 K., 29.6.1992 tarih). Siyasal iktidarın bu müdahalesi aslında toplumun çağdaş yaşam biçimine müdahaledir. Tüm bu açıklanan sebeplerle iptali talep edilen düzenleme Anayasanın 27. ve 130. maddelerine aykırılık teşkil eder, iptali gerekir.

8. 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 188'in ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "Karadeniz Teknik Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Fatih Eğitim Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, İletişim Fakültesi, Karadeniz Teknik Üniversitesine bağlı Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunun fakülteye dönüştürülmesi ve adı ile bağlantısının değiştirilmesi ile oluşturulan ve Rektörlüğe bağlanan Spor Bilimleri Fakültesi" ibaresi ile (b), (c) ve (ç) bentlerinin Anayasaya Aykırılığı

İptali talep edilen düzenleme, Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin bölünmesini hedeflemektedir. Bölünme özellikle; Fatih Eğitim Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, İletişim Fakültesi, Karadeniz Teknik Üniversitesine bağlı Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunun fakülteye dönüştürülmesi ve adı ile bağlantısının değiştirilmesi ile oluşturulan ve Rektörlüğe bağlanan Spor Bilimleri Fakültesi; Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu ile Devlet Konservatuarı; Beşikdüzü Meslek Yüksekokulu, Şalpazarı Meslek Yüksekokulu, Turizm ve Otelcilik Meslek Yüksekokulu, Tonya Meslek Yüksekokulu ile Vakıfkebir Meslek Yüksekokulu; Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nü kapsamaktadır. Ancak bir üniversitenin bazı bölümlerinin ayrılarak bir başka üniversite oluşturulmasını bütüncül değerlendirmek gerekir.

Kamuoyu nezdinde "üniversitelerin bölünmesini" hedefleyen bu düzenleme, bilim özgürlüğüne doğrudan bir müdahaledir. Bilim özgürlüğü, sanat özgürlüğü ile birlikte Anayasanın 27. maddesinde düzenlenmiştir. Bilim özgürlüğü, üniversiteler dışında ve içinde bilimsel faaliyette bulunan herkesi koruma alanı içine almaktadır. Nitekim maddenin formülasyonunda "herkes" ibaresi kullanılmıştır. Bir başka deyişle Anayasamız herkes için bilim özgürlüğünü güvenceye almıştır.

Bir özgürlük alanı olarak güvenceye alınan bilim; araştırma ve öğretici öğelerinden oluşmaktadır. Bilimin iki ortaya çıkış biçimi olan araştırma ve öğretinin içeriği Devlet tarafından katı kurallara bağlanamaz ve onların Devlet tarafından bilimsel denetimi yapılamaz (Maier W. Staats-und Verfassungsrecht, 3-B md.1, Achim 1993, s.141). Devlet tarafından denetim yapılmaması aslında bilimsel özerkliğe dairdir. Anayasamızda yer alan bilim ve sanat özgürlüğüne ilişkin 27. madde, eğitime ilişkin 42. madde ve üniversitelere dair 130. madde bütüncül değerlendirildiğinde Devlet ile bilim arasındaki bir ilkenin belirgin olarak anayasa koyucu tarafından düzenlendiği ve vurgulandığı kolaylıkla tespit edilmektedir. Bu ilke devletin, personel ve finansal kaynakların sağlanması yoluyla fonksiyon yeteneğine ve bilimsel özerkliğe sahip bir bilim örgütünü güvence altına alma yükümlülüğüdür.

Her ne kadar 1971 değişikliği ile soyut niteliğe bürünmüş olsa da 1982 Anayasasında açıkça herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi dikkate alınarak yapılan sistematik yorum ile 1982 Anayasasının bilimsel özerkliği güvence altına aldığını belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sistematik yorum, normun anlamının araştırılmasında salt o norm metnine değil, normun diğer normlarla birlikte oluşturduğu bağlamdan çıkan anlama odaklanmayı ifade eder (ODER, Bertil Emrah, Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri, Kasım 2010, İstanbul, s. 55).

Hukuksal normların oluşturduğu bağlamla birbirini tamamladığı bir kurgudur ve bu kurgu normatif bir bütünlük oluşturur. Söz konusu normatif bütünlük onların anlamlarını ortaya çıkmasında belirleyicidir. Üniversitelerin bölünmesini bilimsel özerklik ve bilim özgürlüğü bağlamında değerlendirirken de bu normatif bütünlük esas alınmalıdır.

Sistematik yorumun hiyerarşik bakımdan eş düzeydeki normlar esas alınarak yapılması zorunludur. Bu sebeple Anayasa madde 27'de düzenlenen bilim özgürlüğünün eğitim özgürlüğü ve üniversitelere daire düzenlemeler ile beraber yorumlamak sistematik yorumun doğası gereğidir. Nitekim temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasa normlarını yorumunda sistematik yorum çerçevesinde kanunlara uygun yorum esas alınamaz ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir anayasa normunun yorumunda (a) normun kendi maddesinde güvence altına alınan özgül nitelikleri (b) anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler (c) ilgili normun diğer normlar ile oluşturduğu bağlam ve özellikle normun diğer hak ve özgürlük normları ile ilişkisi dikkate alınmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere bir temel hak ve özgürlük olan bilim özgürlüğünün yorumunda bilim özgürlüğüne getirilecek sınırlamalar maddede güvenceye alınan özgül nitelikler ile anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler de değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Anayasanın bilimsel araştırma ve yayın da bulunma serbestliğine getirdi tek sınırlamayı 27. maddenin ikinci fıkrasındaki sınırlama oluşturmaktadır. Söz konusu bilim özgürlüğünü, üniversiteler bağlamında değerlendirdiğimizde; üniversitelerin evrenseli aramak ve öğretmek gerekçesi karşısında geçersizleşir. Bu sınırlama düşünceye değil eyleme yöneliktir (GÖREN, Zafer, Anayasa Hukukuna Giriş, İzmir, 1999, s. 464-466).

Bilim özgürlüğü üniversitelerin bilimsel özerkliği birlikte değerlendirilmelidir. Bugün için bilimsel özerklik daha da şüpheli bir yaklaşım ile alınmaktadır. Çünkü yüksek öğrenim kurumlarının teşkilat ve denetimine ilişkin anayasal düzenlemeler yasal düzenlemelerle birlikte ayrıntılı bir sınırlama korsesi oluşturmaktadır. Bilim özgürlüğü devletin desteğine diğer özgürlüklerden daha çok gereksinim duyar. Nitekim, siyasal etki tehlikesi bilim özgürlüğünü zayıflatır.

Bilimsel özerkliğe müdahale niteliği taşıyabilecek herhangi bir düzenleme bu bağlamda, bilim özgürlüğünün sınırı olarak değerlendirilemez. Nitekim üniversitelerin, üniversite vasfı taşıyabilmesi ancak bilimsel özerkliğe sahip olmaları ile mümkündür. 1961 Anayasası bağlamında Anayasa Mahkemesi üniversitelerin sahip olması gereken ilkeleri şu şekilde belirlemiştir:

Anayasa açısından üniversite kavramını belirleyecek ölçülerden birisinin yasa ile üniversite adı altında kurulmuş bulunma ölçüsü olduğu, yasa ile kurulmuş olsalar bile üniversite adı altında kurulmuş bulunmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumlarının üniversite

sayılamayacağı ileri sürülebilir. Şunu belirtelim ki, yasalarla üniversite adı altında ve Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkeler doğrultusunda kurulan kurumların Anayasa açısından üniversite sayılacakları herkesin tartışmasız kabul edeceği bir gerçektir. Ancak bunun dışında kalan belli nitelikteki bir takım yüksek öğretim kurumlarının dahi üniversite sayılıp sayılmayacaklarının belirlenmesi için Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelerin neye dayanılarak konulmuş bulundukları araştırılmalıdır.

a) Çağdaş uygarlığın temeli, insanların davranışlarında, eylemlerinde akli egemen kılınmasıdır. Bunun yolu ise bilimsel çalışma yoludur; bu yolun kılavuzu olan ilke de bilimin insanların yaşamasında gerçek yol gösterici sayılması ilkesidir. Bu ilkenin eylemli olarak uygulanabilmesi için toplumun yapısının kilit yerlerinde bilimsel gerçeği arayıp bulabilecek, uygulayabilecek ve bütün düşünce ve davranışlarında bilimsel gerçeğin isterlerinden ayrılmayacak kişilerin bulunması, bunun sağlanması için de bu nitelikte kişilerin yetiştirilmiş olması zorunludur. Bilimsel çalışma, yalnız aklın ve gözlemin biçimlendirdiği bir çalışma olması dolayısıyla böyle bir çalışmaya ve bilimsel yolda eyleme yönelecek kişilerin bilimsel gerekler dışında bir etki ile karşılaşmaksızın yetiştirilmeleri temel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yalnızca bilimsel ve nesnel ölçülere göre biçimlendirilmiş bir öğretim ve eğitimin gerçekleştirilmesi, toplumsal açıdan büyük önem gösteren alanlardaki yüksek öğretim ve eğitimin gerek siyasal çevrelerin ve özellikle siyasal iktidarın, gerekse toplumdaki çeşitli kümelerin etkilerinin dışında tutulmuş bir öğretim ve eğitim düzeni ile olabilir. Bu düzenin gerçekleştirilmesi düşüncesi üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması ve üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerklikle donatılması ilkelerinin ortaklaşa gereğesidir.

Aşağıdaki (b) bendinde Devletçe kurulma ilkesine, başka deyimle Devlet tekeli ilkesine, c bendinde özerklik ilkesine temel olan Özel gerekçeler açıklanacaktır.

b) Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yüksek öğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eli ile ve yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

Temsilciler Meclisindeki görüşmelerden anlaşıldığı üzere (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt 4, S. 28-45 ve 389-400) üniversite açılmasının Devlet tekeline verilisinin bir gerekçesi de yabancıların Türkiye'de yüksek eğitim yerleri açma yolu ile Türk kültürünün zararına ve kendi kültürleri yararına işleyen bir eğitim ve öğretim sağlamalarını önlemektir.

c) Üniversitelere yönetim ve bilim açısından özerklik tanınmasının gerekçesi ise siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarın üniversite çalışma, öğretim ve eğitimi etkisi altında bulundurma yolunu kapamak ve üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi her türlü dış etkiden uzak bir ortam içinde sürdürmektir. Her siyasal kuruluşun kendisine göre birtakım görüşleri ve anlayışları vardır ve bu kuruluşlar eğitim ve öğretimi kendi görüş ve anlayışları doğrultusunda etkileme eğilimini gösterebilirler. Oysa toplumsal açıdan çok önemli bulunan alanlarda görev alacak yetenekli kimselerin yetiştirilmesi, (Az yukarıda da belirtildiği gibi) bunların yalnızca nesnel ve bilimsel düşüncelere dayanan bir eğitim ve öğretimden geçmiş bulunmalarına bağlıdır. Her ne kadar bilimin ilerlemesi ile bilimsel gerçeklerde de birtakım değişimler olabilmekte ve olmakta ise de bu değişimlerin nedeni siyasal çevrelerin ve özellikle

iktidarların ya da çeşitli kümelerin düşünceleri değildir ve bu türlü değişmeler, toplum için zararlı değil, ancak yararlı olabilir.

ç) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması, yönetim ve bilim yönlerinden özerk olması ilkelerinin, bilimsel gerekler dışındaki etkilerden uzak tutulmuş bir çalışmayı öğretimi ve eğitimi sağlamak ereği ile benimsendiği. Anayasa Mahkemesinin bundan önce vermiş olduğu iki kararının gerekçelerinde de açıkça bildirilmiştir. (Esas 65/32,,Karar 66/3 sayılı, 4/2/1966 günlü karar - Resmî Gazete sayı 12317, gün 8/6/1966, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 4, S. 33 ve sonra; Esas 67/32, Karar 68/57 sayılı, 3/2/1968 günlü karar Resmî Gazete sayı 13346, gün 8/11/1969, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 7, S. 84 ve sonrası)- Böylece Anayasa Mahkemesinin bu konuda, şimdiki kararda belirtilen görüşü, bundan önce belirtmiş olduğu düşüncelerinin aynıdır.

d) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki Devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce, toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yalnızca bilimsel gereklere uygun biçimde ve bilimsel isterler dışında kalan etkilerden uzak olarak yetiştirilmesi olunca, toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren ve fakat adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa'nın 120 nci maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir, başka deyimle üniversite diye anılmayan, ancak verdiği yüksek öğretim, nitelikçe üniversite öğretimi olan veya bu öğretimin sonuçlarını sağlayan bütün kurumlar, Anayasa'nın 120 nci maddesi açısından üniversite kavramı içinde sayılmak gerekir.

e) Hukuk düzeni bir kurum için kural koyarken bu kurumu tanımlamazsa, koyduğu kurala o kurumun toplumsal alanda geçerlikte bulunan tanımını temel tutmuş ve o kurumun toplum içindeki görevini yapan bütün kurumları o kurala bağlamak istemiş demektir. Gerçekten hukuk kuralları toplumsal ilişkileri düzenleyen ve genellikle yaptırıma bağlayan kurallardır. Öğretim ve eğitim kurumlarının toplumsal görevi ise genellikle nitelikli adam yetiştirmek ve yetişenlere belli yetkiler sağlayan belgeler vermektir. Nitelikli adam yetiştirilmesi, belli dersleri okutmak, belli uygulamaları yaptırmak yoluyla, yetişenlere belge verilmesi ise belli öğretim dönemi içinde ve sonunda öğrencileri belli kuramsal ve uygulamaya ilişkin sınavlardan geçirmek ve sınavların sonucunda başarıyı saptamak yolu ile olur. Eğitim ve öğretim kurumlarının toplumsal görevi belli dersleri okutmak ve belli sınavlardan geçirdikten sonra belli yetkiler sağlayan belgeler vermek olduğuna, Anayasa'nın 120 nci maddesinde üniversitenin her şeyden önce bir öğretim kurumu olarak göz önünde tutulmuş bulunduğu ve onun tanımının ancak toplumsal görevine bakılarak yapılmasının zorunlu olmasına göre Anayasa'nın 120 nci maddesince üniversite demek, yalnız üniversite adını taşıyan kurumlar demek değildir; üniversitelerin toplumsal görevini yapan, başka deyimle, hiç olmazsa temel çizgileri bakımından üniversite öğretim ve eğitimi sağlayan, üniversite diplomasına eşit değerinde diploma veren ve ancak adı üniversite olmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumları da bu tanımın kapsamına girmektedir (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1969/31 E., 1971 /3 K., 12/1/1971 tarih).

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının yürürlükte olduğu dönemde oluşturduğu bu çerçeveyi defaten vurgulamıştır.

1982 Anayasasının Yükseköğretim Kurumları başlıklı 130. maddesinin birinci fıkrası “Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere

çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur” şeklindedir. 1982 Anayasası’nın “Yükseköğretim Kurumları” başlıklı 130. maddesinin gerekçesi ise şu şekildedir;

“Üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak Devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği ilkesi getirilmiştir.

Üniversitelerin, Devletin gözetim ve denetimi altında, kendi organları eliyle yönetilmesi, öğretim üye ve yardımcılarının göreve alınmaları, yükseltilmeleri ve görevlerine son verilmesinin kendi organları tarafından yürütülmesi de bilimsel özerkliğin bir gereği olarak belirtilmiştir.

Üniversitelerde öğretim ve eğitimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi, yurt düzeyinde yaygınlaşan üniversitelerin öğretim üye ihtiyaçlarının dengeli biçimde, ülke ihtiyaçları ve kalkınma planı gerekleri dikkate alınarak karşılanması konularının ve genel olarak Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanun koyucuya bırakılmıştır.

Getirilen düzenleme ile üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları, Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Türk Milletinin millî değerleri ile çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun eğitim ve öğretime hizmet eden kurumlar olarak düşünülmekte; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hizmetinde hür, bilimsel düşünme yeteneğine ve geniş dünya görüşüne sahip bir kuşak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.”

Bu bağlamda, Anayasa’nın 130. maddesinin birinci fıkrasında amacı ve işlevi belirtilen üniversitelerin taşınması gereken zorunlu niteliklerin yine bu fıkra da şu şekilde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır;

- a. Değişik birimlerden oluşmak,
- b. Kamu tüzelkişiliğine,
- c. Ve bilimsel özerkliğe sahip olmak,
- d. Devlet tarafından,
- e. Ve yasayla kurulmak,

Bir yapının yasa ile kurulup adına üniversite denilmesi ile o yapı üniversite niteliği taşımaz. Ancak iptali talep edilen düzenlemede oluşu gibi üniversiteleri bölerek bir başka deyişle nitelikleri değiştirilerek sahip oldukları köklü üniversite vasıfları siyasal erk tarafından yok edilmektedir. Yasama organındaki sandalye sayısındaki çoğunluğun oylamasıyla ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunan üniversitelerin yok edilmesi en hafif ifade ile kamu yararının gözetilmemesi anlamına gelmektedir. Nitekim “Üniversiteler, sadece günlük teknik gereksinimleri karşılayan bir yüksek okul durumunda da değildirler; ülkenin içindeki ve dışındaki bilimsel hareketleri ve gelişmeleri izlemek ve incelemek kurumlar hakkında bilimsel araştırmalar, değerlendirmeler ve eleştiriler yapmak, böylece ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunmak zorundadırlar. Bu günün üstüne çıkamayan, yurttaki hareketleri izleyip eleştirmeyen bilimsel verileri yayınlama gücünden yoksun ve sadece olanı öğretmekle yetinen, yaratıcılık gücü olmayan kuruluşlar, adı ne olursa olsun, gerçek anlamda üniversite sayılamazlar.(Anayasa Mahkemesi Kararı, 1976/1 E., 1976/28 K., 25/5/1976 tarih).

Anayasa Mahkemesi daha yakın tarihli bir kararında üniversiteler ve bilimsel özerkliği şu şekilde yorumlamıştır;

“Anayasa’nın 130. maddesi, üniversitelerin yine bir hukuk devletinin üniversitesine yaraşır biçimde, uygar ve evrensel karakterde öğretim-eğitim, araştırma ve yayın konularında bilimsel özerkliğe sahip bir kamu tüzelkişisi biçiminde kurulmasını ve Cumhuriyetin temel organları içinde bu niteliğiyle yer almasını istemiş, üniversitelerin öğretim üyeleri ve yardımcılarını kapsayan kendine özgü önem ve değerinde bir meslek sınıfı düşünmüş ve buna göre düzenlemeler yapmıştır.

Anayasa’nın 130. maddesinde, üniversitelerin, bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca çeşitli baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilmeleri yolunu kapatmak ve bu faaliyetlerin bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku yoktur.

... Anayasa üniversitelere bilimsel özerklik tanımıştır. Üniversitelerin, Anayasal ilke ve gereklere bağlı olacaklarından, devrim yasalarına, bu arada özellikle Öğretim Birliği Yasası’na özenle uyacakları kuşkusuzdur. Üniversitelerin bilimsel özerkliği benimsenirken güdülen erkek, üniversite öğretimi niteliğindeki yükseköğretimi siyasal çevrelerin ya da çeşitli çıkar veya düşünce kümelerinin dışında tutmaktır. Her türlü bilimsel görüş ve düşüncelerin öğrenilmesi ve öğretilmesi, bunun yayılması ve özgürlük olarak demokratik düzende yerini bulmuş ve “düşünce özgürlüğü”nün varlığını ortaya koymuştur. Eğitim ve öğretim özgürlüğü düşünce özgürlüğünün bir bölümünü oluşturmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, Devletin sadece eğitim ve öğretim özgürlüğünü kabul etmesi yeterli bulunmayıp, bu özgürlükten bütün kişilerin yararlanabileceği bir düzen kurmakla yükümlü kılınması öngörülmüştür.

.... Anayasa’nın 130. maddesinde açıklanan bu hükümler; maddenin birinci fıkrasında sayılan amaçlar ile yasayla kurulma, kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olma, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasının gözetilmesi kuralları ve üniversite elemanlarının serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilmeleri ve bunun sınırı, üniversite yönetim ve denetim organlarının ve öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu’nun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmayacaklarına ilişkin güvence ile yükseköğretim kurumlarının örgütlenmeleri ve işleyişleriyle ilgili olarak maddenin dokuzuncu fıkrasında sayılan konuların da yasayla düzenlenmesi zorunluluğu olarak gösterilebilir. Bu ilkeler, ister Devlet, isterse vakıflar tarafından kurulsun, tüm yükseköğretim kurumlarına yönelik kurallardır.

Anayasa’nın 130. maddesi, üniversite çalışmalarını, eğitim ve öğretimin her türlü dış etkiden uzak, bilimin gerektirdiği yansız ve baskısız bir ortam içinde yapılmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Anayasa’da, üniversiteler konusunda yasama organını bağlayan ilkeler ve hükümler 130. maddede ö/el olarak belirtilmiştir. Bu ilkelere dayanarak kurulan ve Devlet yapısıyla bilim kuruluşları içinde yer alan üniversiteye, Devletin herhangi bir yönetim kademesinin, bu kurallarla bağdaşmayacak müdahaleler yapmasına ve böyle bir karışmaya olanak verecek yasal düzenlemelerde bulunulmasına yer yoktur. (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1990/2 E., 1990/10 K., 30.5.1990 tarih)

Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca değişik baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilme yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1993/25 E., 1994/2 K., 25.1.1994 tarih). Ancak iptali talep edilen düzenleme tam olarak siyasal iktidarın bilimsel gerekler ve gereksinimleri dikkate almadan bilimsel özerkliği yok sayarak bilim özgürlüğüne müdahaledir. Bilimsel özerklik, kuruluştan işleyişe değin, bilimin gerektirdiği özgürlük ortamının tüm çalışmalarla yönetimde bir yaşam biçimi olarak sağlanmasıdır. Üniversiteler, en üst düzeydeki bilim kuruluşlarıdır. Özgür toplumun bilim alanındaki simgeleridir. Yönetim yapısı ve biçimi, üniversitenin niteliğini açıklar. Bilgi edinme, bilgi üretme ve insan yetiştirme amacının ortaya çıkardığı yapının, araştırma, deneyim ve tüm çabalarla gerçeği bulma ereğine özgün bir kurum olduğu göz ardı edilemez. Özetlenen bu özellikleriyle üniversite, bilimi yaşama katan, usun öncülüğünü, düşüncenin aydınlığını somutlaştıran kurumlardır. Varlığının temeli kendi toplumu olmakla birlikte, amaç ve işlevinin gerektirdiği atılımlar ve devingenlikle onun önünde yürürler. Kurumlaşmış gelenek ve ilkeleriyle toplumun itici gücüdürler. Anayasa gerekleriyle uyumsuz bir üniversite yapısına geçerlik tanınmaz. Üniversitede devlet yönetimindeki sıralama türünde bir yönetim biçimi, düşünce üretimine, özgür düşünce ve özgür çalışmaya elverişli bir ortama engeldir. Bilimsel çalışmalarının, bilimsel yönetim ve bu özelliğe uyumlu olmak gerekir. Danışmanın, dayanışmanın ve kimi günde yarışmanın yerini akçalı olanaklara dayanan biçimsel üstünlük çabaları alırsa, bilgi ve bilim yerine görüntü egemen olur. Nesnel kurallara uymayıp özne kuralları yeğleyerek özel konumlu üniversite oluşturmak Anayasa'nın öngördüğü üniversite yapısıyla bağdaşmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1991/21 E., 1992/42 K., 29.6.1992 tarih). Siyasal iktidarın bu müdahalesi aslında toplumun çağdaş yaşam biçimine müdahaledir. Tüm bu açıklanan sebeplerle iptali talep edilen düzenleme Anayasanın 27. ve 130. maddelerine aykırılık teşkil eder, iptali gerekir.

9. 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 189'un ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "Erciyes Üniversitesine bağlı Uygulamalı Bilimler Yüksekokulunun fakülteye dönüştürülmesi ve adı ile bağlantısının değiştirilmesi ile oluşturulan ve Rektörlüğe bağlanan Uygulamalı Bilimler Fakültesi" ibaresi ve (b) bendinde yer alan "Erciyes Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Bünyan Meslek Yüksekokulu, Develi Hüseyin Şahin Meslek Yüksekokulu, Mustafa Çıkrıkçıoğlu Meslek Yüksekokulu, Pınarbaşı Meslek Yüksekokulu, Safiye Çıkrıkçıoğlu Meslek Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Tomarza Mustafa Akıncıoğlu Meslek Yüksekokulu, Yahyalı Meslek Yüksekokulu ile Erciyes Üniversitesine bağlı Kayseri Meslek Yüksekokulunun adı ve bağlantısı değiştirilerek oluşturulan Meslek Yüksekokulu" ibaresinin Anayasaya Aykırılığı

İptali talep edilen düzenleme, Erciyes Üniversitesi'nin bölünmesini hedeflemektedir. Bölünme özellikle; Uygulamalı Bilimler Fakültesi; Bünyan Meslek Yüksekokulu, Develi Hüseyin Şahin Meslek Yüksekokulu, Mustafa Çıkrıkçıoğlu Meslek Yüksekokulu, Pınarbaşı Meslek Yüksekokulu, Safiye Çıkrıkçıoğlu Meslek Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Tomarza Mustafa Akıncıoğlu Meslek Yüksekokulu, Yahyalı Meslek Yüksekokulu ile Kayseri Meslek Yüksekokulunu kapsamaktadır. Ancak bir üniversitenin bazı bölümlerinin ayrılarak bir başka üniversite oluşturulmasını bütüncül değerlendirmek gerekir.

Kamuoyu nezdinde “üniversitelerin bölünmesini” hedefleyen bu düzenleme, bilim özgürlüğüne doğrudan bir müdahaledir. Bilim özgürlüğü, sanat özgürlüğü ile birlikte Anayasanın 27. maddesinde düzenlenmiştir. Bilim özgürlüğü, üniversiteler dışında ve içinde bilimsel faaliyette bulunan herkesi koruma alanı içine almaktadır. Nitekim maddenin formülasyonunda “herkes” ibaresi kullanılmıştır. Bir başka deyişle Anayasamız herkes için bilim özgürlüğünü güvenceye almıştır.

Bir özgürlük alanı olarak güvenceye alınan bilim; araştırma ve öğreti öğelerinden oluşmaktadır. Bilimin iki ortaya çıkış biçimi olan araştırma ve öğretinin içeriği Devlet tarafından katı kurallara bağlanamaz ve onların Devlet tarafından bilimsel denetimi yapılamaz (Maier W. Staats-und Verfassungsrecht, 3-B md.1, Achim 1993, s.141). Devlet tarafından denetim yapılmaması aslında bilimsel özerkliğe dairdir. Anayasamızda yer alan bilim ve sanat özgürlüğüne ilişkin 27. madde, eğitime ilişkin 42. madde ve üniversitelere dair 130. madde bütüncül değerlendirildiğinde Devlet ile bilim arasındaki bir ilkenin belirgin olarak anayasa koyucu tarafından düzenlendiği ve vurgulandığı kolaylıkla tespit edilmektedir. Bu ilke devletin, personel ve finansal kaynakların sağlanması yoluyla fonksiyon yeteneğine ve bilimsel özerkliğe sahip bir bilim örgütünü güvence altına alma yükümlülüğüdür.

Her ne kadar 1971 değişikliği ile soyut niteliğe bürünmüş olsa da 1982 Anayasasında açıkça herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi dikkate alınarak yapılan sistematik yorum ile 1982 Anayasasının bilimsel özerkliği güvence altına aldığını belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sistematik yorum, normun anlamının araştırılmasında salt o norm metnine değil, normun diğer normlarla birlikte oluşturduğu bağlamdan çıkan anlama odaklanmayı ifade eder (ODER, Bertil Emrah, Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri, Kasım 2010, İstanbul, s. 55).

Hukuksal normların oluşturduğu bağlamla birbirini tamamladığı bir kurgudur ve bu kurgu normatif bir bütünlük oluşturur. Söz konusu normatif bütünlük onların anlamlarını ortaya çıkmasında belirleyicidir. Üniversitelerin bölünmesini bilimsel özerklik ve bilim özgürlüğü bağlamında değerlendirirken de bu normatif bütünlük esas alınmalıdır.

Sistematik yorumun hiyerarşik bakımdan eş düzeydeki normlar esas alınarak yapılması zorunludur. Bu sebeple Anayasa madde 27’de düzenlenen bilim özgürlüğünün eğitim özgürlüğü ve üniversitelere daire düzenlemeler ile beraber yorumlamak sistematik yorumun doğası gereğidir. Nitekim temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasa normlarını yorumunda sistematik yorum çerçevesinde kanunlara uygun yorum esas alınamaz ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir anayasa normunun yorumunda (a) normun kendi maddesinde güvence altına alınan özgül nitelikleri (b) anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler (c) ilgili normun diğer normlar ile oluşturduğu bağlam ve özellikle normun diğer hak ve özgürlük normları ile ilişkisi dikkate alınmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere bir temel hak ve özgürlük olan bilim özgürlüğünün yorumunda bilim özgürlüğüne getirilecek sınırlamalar maddede güvenceye alınan özgül nitelikler ile anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler de değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Anayasanın bilimsel araştırma ve yayın da bulunma serbestliğine getirdi tek sınırlamayı 27. maddenin ikinci fıkrasındaki sınırlama oluşturmaktadır. Söz konusu bilim özgürlüğünü, üniversiteler bağlamında değerlendirdiğimizde; üniversitelerin

evrenseli aramak ve öğretmek gerekçesi karşısında geçersizleşir. Bu sınırlama düşünceye değil eyleme yöneliktir (GÖREN, Zafer, Anayasa Hukukuna Giriş, İzmir, 1999, s. 464-466).

Bilim özgürlüğü üniversitelerin bilimsel özerkliği birlikte değerlendirilmelidir. Bugün için bilimsel özerklik daha da şüpheli bir yaklaşım ile alınmaktadır. Çünkü yüksek öğrenim kurumlarının teşkilat ve denetimine ilişkin anayasal düzenlemeler yasal düzenlemelerle birlikte ayrıntılı bir sınırlama korsesi oluşturmaktadır. Bilim özgürlüğü devletin desteğine diğer özgürlüklerden daha çok gereksinim duyar. Nitekim, siyasal etki tehlikesi bilim özgürlüğünü zayıflatır.

Bilimsel özerkliğe müdahale niteliği taşıyabilecek herhangi bir düzenleme bu bağlamda, bilim özgürlüğünün sınırı olarak değerlendirilemez. Nitekim üniversitelerin, üniversite vasfı taşıyabilmesi ancak bilimsel özerkliğe sahip olmaları ile mümkündür. 1961 Anayasası bağlamında Anayasa Mahkemesi üniversitelerin sahip olması gereken ilkeleri şu şekilde belirlemiştir:

Anayasa açısından üniversite kavramını belirleyecek ölçülerden birisinin yasa ile üniversite adı altında kurulmuş bulunma ölçüsü olduğu, yasa ile kurulmuş olsalar bile üniversite adı altında kurulmuş bulunmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumlarının üniversite sayılamayacağı ileri sürülebilir. Şunu belirtelim ki, yasalarla üniversite adı altında ve Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkeler doğrultusunda kurulan kurumların Anayasa açısından üniversite sayılacakları herkesin tartışmasız kabul edeceği bir gerçektir. Ancak bunun dışında kalan belli nitelikteki bir takım yüksek öğretim kurumlarının dahi üniversite sayılıp sayılmayacaklarının belirlenmesi için Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelerin neye dayanılarak konulmuş bulundukları araştırılmalıdır.

a) Çağdaş uygarlığın temeli, insanların davranışlarında, eylemlerinde akli egemen kılmalarıdır. Bunun yolu ise bilimsel çalışma yoludur; bu yolun kılavuzu olan ilke de bilimin insanların yaşamasında gerçek yol gösterici sayılması ilkesidir. Bu ilkenin eylemli olarak uygulanabilmesi için toplumun yapısının kilit yerlerinde bilimsel gerçeği arayıp bulabilecek, uygulayabilecek ve bütün düşünce ve davranışlarında bilimsel gerçeğin isterlerinden ayrılmayacak kişilerin bulunması, bunun sağlanması için de bu nitelikte kişilerin yetiştirilmiş olması zorunludur. Bilimsel çalışma, yalnız aklın ve gözlemin biçimlendirdiği bir çalışma olması dolayısıyla böyle bir çalışmaya ve bilimsel yolda eyleme yönecek kişilerin bilimsel gerekler dışında bir etki ile karşılaşmaksızın yetiştirilmeleri temel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yalnızca bilimsel ve nesnel ölçülere göre biçimlendirilmiş bir öğretim ve eğitimin gerçekleştirilmesi, toplumsal açıdan büyük önem gösteren alanlardaki yüksek öğretim ve eğitimin gerek siyasal çevrelerin ve özellikle siyasal iktidarın, gerekse toplumdaki çeşitli kümelerin etkilerinin dışında tutulmuş bir öğretim ve eğitim düzeni ile olabilir. Bu düzenin gerçekleştirilmesi düşüncesi üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması ve üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerklikle donatılması ilkelerinin ortaklaşa gerekçesidir.

Aşağıdaki b bendinde Devletçe kurulma ilkesine, başka deyimle Devlet tekeli ilkesine, c bendinde özerklik ilkesine temel olan Özel gerekçeler açıklanacaktır.

b) Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yüksek öğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eli ile ve yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım

yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

Temsilciler Meclisindeki görüşmelerden anlaşıldığı üzere (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt 4, S. 28-45 ve 389-400) üniversite açılmasının Devlet tekeline verilisinin bir gerekçesi de yabancıların Türkiye’de yüksek eğitim yerleri açma yolu ile Türk kültürünün zararına ve kendi kültürleri yararına işleyen bir eğitim ve öğretim sağlamalarını önlemektir.

c) Üniversitelere yönetim ve bilim açısından özerklik tanınmasının gerekçesi ise siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarın üniversite çalışma, öğretim ve eğitimi etkisi altında bulundurma yolunu kapamak ve üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi her türlü dış etkiden uzak bir ortam içinde sürdürmektir. Her siyasal kuruluşun kendisine göre birtakım görüşleri ve anlayışları vardır ve bu kuruluşlar eğitim ve öğretimi kendi görüş ve anlayışları doğrultusunda etkileme eğilimini gösterebilirler. Oysa toplumsal açıdan çok önemli bulunan alanlarda görev alacak yetenekli kimselerin yetiştirilmesi, (Az yukarıda da belirtildiği gibi) bunların yalnızca nesnel ve bilimsel düşüncelere dayanan bir eğitim ve öğretimden geçmiş bulunmalarına bağlıdır. Her ne kadar bilimin ilerlemesi ile bilimsel gerçeklerde de birtakım değişimler olabilmekte ve olmakta ise de bu değişimlerin nedeni siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarların ya da çeşitli kümelerin düşünceleri değildir ve bu türlü değişimler, toplum için zararlı değil, ancak yararlı olabilir.

ç) Anayasa’nın 120 nci maddesindeki üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması, yönetim ve bilim yönlerinden özerk olması ilkelerinin, bilimsel gerekler dışındaki etkilerden uzak tutulmuş bir çalışmayı öğretimi ve eğitimi sağlamak ereği ile benimsendiği. Anayasa Mahkemesinin bundan önce vermiş olduğu iki kararının gerekçelerinde de açıkça bildirilmiştir. (Esas 65/32, Karar 66/3 sayılı, 4/2/1966 günlü karar - Resmî Gazete sayı 12317, gün 8/6/1966, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 4, S. 33 ve sonra; Esas 67/32, Karar 68/57 sayılı, 3/2/1968 günlü karar Resmî Gazete sayı 13346, gün 8/11/1969, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 7, S. 84 ve sonrası)- Böylece Anayasa Mahkemesinin bu konuda, şimdiki kararda belirtilen görüşü, bundan önce belirtmiş olduğu düşüncelerinin aynıdır.

d) Anayasa’nın 120 nci maddesindeki Devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce, toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yalnızca bilimsel gerekçelere uygun biçimde ve bilimsel isterler dışında kalan etkilerden uzak olarak yetiştirilmesi olunca, toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren ve fakat adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa’nın 120 nci maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir, başka deyimle üniversite diye anılmayan, ancak verdiği yüksek öğretim, nitelikçe üniversite öğretimi olan veya bu öğretimin sonuçlarını sağlayan bütün kurumlar, Anayasa’nın 120 nci maddesi açısından üniversite kavramı içinde sayılmak gerekir.

e) Hukuk düzeni bir kurum için kural koyarken bu kurumu tanımlamazsa, koyduğu kurala o kurumun toplumsal alanda geçerlikte bulunan tanımını temel tutmuş ve o kurumun toplum içindeki görevini yapan bütün kurumları o kurala bağlamak istemiş demektir. Gerçekten hukuk kuralları toplumsal ilişkileri düzenleyen ve genellikle yaptırıma bağlayan kurallardır. Öğretim ve eğitim kurumlarının toplumsal görevi ise genellikle nitelikli adam yetiştirmek ve yetişenlere belli yetkiler sağlayan belgeler vermektir. Nitelikli adam yetiştirilmesi, belli dersleri okutmak, belli uygulamaları yaptırmak yoluyla, yetişenlere belge verilmesi ise belli öğretim dönemi içinde ve sonunda öğrencileri belli kuramsal ve uygulamaya ilişkin sınavlardan geçirmek ve sınavların sonucunda başarıyı saptamak yolu ile olur. Eğitim ve öğretim

kurumlarının toplumsal görevi belli dersleri okutmak ve belli sınavlardan geçirdikten sonra belli yetkiler sağlayan belgeler vermek olduğuna, Anayasa'nın 120 nci maddesinde üniversitenin her şeyden önce bir öğretim kurumu olarak göz önünde tutulmuş bulunduğu ve onun tanımının ancak toplumsal görevine bakılarak yapılmasının zorunlu olmasına göre Anayasa'nın 120 nci maddesince üniversite demek, yalnız üniversite adını taşıyan kurumlar demek değildir; üniversitelerin toplumsal görevini yapan, başka deyimle, hiç olmazsa temel çizgileri bakımından üniversite öğretim ve eğitimi sağlayan, üniversite diplomasına eşit değerde diploma veren ve ancak adı üniversite olmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumları da bu tanımın kapsamına girmektedir (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1969/31 E., 1971 /3 K., 12/1/1971 tarih).

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının yürürlükte olduğu dönemde oluşturduğu bu çerçeveyi defaten vurgulamıştır.

1982 Anayasasının Yükseköğretim Kurumları başlıklı 130. maddesinin birinci fıkrası “Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur” şeklindedir. 1982 Anayasası'nın “Yükseköğretim Kurumları” başlıklı 130. maddesinin gerekçesi ise şu şekildedir;

“Üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak Devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği ilkesi getirilmiştir.

Üniversitelerin, Devletin gözetim ve denetimi altında, kendi organları eliyle yönetilmesi, öğretim üye ve yardımcılarının göreve alınmaları, yükseltilmeleri ve görevlerine son verilmesinin kendi organları tarafından yürütülmesi de bilimsel özerkliğin bir gereği olarak belirtilmiştir.

Üniversitelerde öğretim ve eğitimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi, yurt düzeyinde yaygınlaşan üniversitelerin öğretim üye ihtiyaçlarının dengeli biçimde, ülke ihtiyaçları ve kalkınma planı gerekleri dikkate alınarak karşılanması konularının ve genel olarak Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanun koyucuya bırakılmıştır.

Getirilen düzenleme ile üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları, Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Türk Milletinin millî değerleri ile çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun eğitim ve öğretime hizmet eden kurumlar olarak düşünülmekte; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hizmetinde hür, bilimsel düşünme yeteneğine ve geniş dünya görüşüne sahip bir kuşak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.”

Bu bağlamda, Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında amacı ve işlevi belirtilen üniversitelerin taşınması gereken zorunlu niteliklerin yine bu fıkra da şu şekilde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır;

- a. Değişik birimlerden oluşmak,
- b. Kamu tüzelkişiliğine,
- c. Ve bilimsel özerkliğe sahip olmak,

- d. Devlet tarafından,
- e. Ve yasayla kurulmak,

Bir yapının yasa ile kurulup adına üniversite denilmesi ile o yapı üniversite niteliği taşımaz. Ancak iptali talep edilen düzenlemede oluşu gibi üniversiteleri bölerek bir başka deyişle nitelikleri değiştirilerek sahip oldukları köklü üniversite vasıfları siyasal erk tarafından yok edilmektedir. Yasama organındaki sandalye sayısındaki çoğunluğun oylamasıyla ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunan üniversitelerin yok edilmesi en hafif ifade ile kamu yararının gözetilmemesi anlamına gelmektedir. Nitekim “Üniversiteler, sadece günlük teknik gereksinimleri karşılayan bir yüksek okul durumunda da değildirler; ülkenin içindeki ve dışındaki bilimsel hareketleri ve gelişmeleri izlemek ve incelemek kurumlar hakkında bilimsel araştırmalar, değerlendirmeler ve eleştiriler yapmak, böylece ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunmak zorundadırlar. Bu günün üstüne çıkamayan, yurttaki hareketleri izleyip eleştirmeyen bilimsel verileri yayınlama gücünden yoksun ve sadece olanı öğretmekle yetinen, yaratıcılık gücü olmayan kuruluşlar, adı ne olursa olsun, gerçek anlamda üniversite sayılamazlar.(Anayasa Mahkemesi Kararı, 1976/1 E., 1976/28 K., 25/5/1976 tarih).

Anayasa Mahkemesi daha yakın tarihli bir kararında üniversiteler ve bilimsel özerkliği şu şekilde yorumlamıştır;

“Anayasa’nın 130. maddesi, üniversitelerin yine bir hukuk devletinin üniversitesine yaraşır biçimde, uygar ve evrensel karakterde öğretim-egitim, araştırma ve yayın konularında bilimsel özerkliğe sahip bir kamu tüzelkişisi biçiminde kurulmasını ve Cumhuriyetin temel organları içinde bu niteliğiyle yer almasını istemiş, üniversitelerin öğretim üyeleri ve yardımcılarını kapsayan kendine özgü önem ve değerde bir meslek sınıfı düşünmüş ve buna göre düzenlemeler yapmıştır.

Anayasa’nın 130. maddesinde, üniversitelerin, bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca çeşitli baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilmeleri yolunu kapatmak ve bu faaliyetlerin bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku yoktur.

... Anayasa üniversitelere bilimsel özerklik tanımıştır. Üniversitelerin, Anayasal ilke ve gereklere bağlı olacaklarından, devrim yasalarına, bu arada özellikle Öğretim Birliği Yasası’na özenle uyacakları kuşkusuzdur. Üniversitelerin bilimsel özerkliği benimsenirken güdülen erkek, üniversite öğretimi niteliğindeki yükseköğretimi siyasal çevrelerin ya da çeşitli çıkar veya düşünce kümelerinin dışında tutmaktır. Her türlü bilimsel görüş ve düşüncelerin öğrenilmesi ve öğretilmesi, bunun yayılması ve özgürlük olarak demokratik düzende yerini bulmuş ve “düşünce özgürlüğü”nün varlığını ortaya koymuştur. Eğitim ve öğretim özgürlüğü düşünce özgürlüğünün bir bölümünü oluşturmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, Devletin sadece eğitim ve öğretim özgürlüğünü kabul etmesi yeterli bulunmayıp, bu özgürlükten bütün kişilerin yararlanabileceği bir düzen kurmakla yükümlü kılınması öngörülmüştür.

.... Anayasa’nın 130. maddesinde açıklanan bu hükümler; maddenin birinci fıkrasında sayılan amaçlar ile yasayla kurulma, kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olma,

üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasının gözetilmesi kuralları ve üniversite elemanlarının serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilmeleri ve bunun sınırı, üniversite yönetim ve denetim organlarının ve öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu'nun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmayacaklarına ilişkin güvence ile yükseköğretim kurumlarının örgütlenmeleri ve işleyişleriyle ilgili olarak maddenin dokuzuncu fıkrasında sayılan konuların da yasayla düzenlenmesi zorunluluğu olarak gösterilebilir. Bu ilkeler, ister Devlet, isterse vakıflar tarafından kurulsun, tüm yükseköğretim kurumlarına yönelik kurallardır.

Anayasa'nın 130. maddesi, üniversite çalışmalarını, eğitim ve öğretimin her türlü dış etkiden uzak, bilimin gerektirdiği yansız ve baskısız bir ortam içinde yapılmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Anayasa'da, üniversiteler konusunda yasama organını bağlayan ilkeler ve hükümler 130. maddede ö/el olarak belirtilmiştir. Bu ilkelere dayanarak kurulan ve Devlet yapısıyla bilim kuruluşları içinde yer alan üniversiteye, Devletin herhangi bir yönetim kademesinin, bu kurallarla bağdaşmayacak müdahaleler yapmasına ve böyle bir karışmaya olanak verecek yasal düzenlemelerde bulunulmasına yer yoktur. (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1990/2 E., 1990/10 K., 30.5.1990 tarih)

Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca değişik baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilme yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1993/25 E., 1994/2 K., 25.1.1994 tarih). Ancak iptali talep edilen düzenleme tam olarak siyasal iktidarın bilimsel gerekler ve gereksinimleri dikkate almadan bilimsel özerkliği yok sayarak bilim özgürlüğüne müdahaledir. Bilimsel özerklik, kuruluştan işleyişe değin, bilimin gerektirdiği özgürlük ortamının tüm çalışmalarla yönetimde bir yaşam biçimi olarak sağlanmasıdır. Üniversiteler, en üst düzeydeki bilim kuruluşlarıdır. Özgür toplumun bilim alanındaki simgeleridir. Yönetim yapısı ve biçimi, üniversitenin niteliğini açıklar. Bilgi edinme, bilgi üretme ve insan yetiştirme amacının ortaya çıkardığı yapının, araştırma, deneyim ve tüm çabalarla gerçeği bulma ereğine özgün bir kurum olduğu göz ardı edilemez. Özetlenen bu özellikleriyle üniversite, bilimi yaşama katan, usun öncülüğünü, düşüncenin aydınlığını somutlaştıran kurumlardır. Varlığının temeli kendi toplumu olmakla birlikte, amaç ve işlevinin gerektirdiği atılımlar ve devingenlikle onun önünde yürürler. Kurumlaşmış gelenek ve ilkeleriyle toplumun itici gücüdürler. Anayasa gerekleriyle uyumsuz bir üniversite yapısına geçerlik tanınamaz. Üniversitede devlet yönetimindeki sıralama türünde bir yönetim biçimi, düşünce üretimine, özgür düşünce ve özgür çalışmaya elverişli bir ortama engeldir. Bilimsel çalışmalarının, bilimsel yönetim ve bu özelliğe uyumlu olmak gerekir. Danışmanın, dayanışmanın ve kimi günde yarışmanın yerini akçalı olanaklara dayanan biçimsel üstünlük çabaları alırsa, bilgi ve bilim yerine görüntü egemen olur. Nesnel kurallara uymayıp öznel kuralları yeğleyerek özel konumlu üniversite oluşturmak Anayasa'nın öngördüğü üniversite yapısıyla bağdaşmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1991/21 E., 1992/42 K., 29.6.1992 tarih). Siyasal iktidarın bu müdahalesi aslında toplumun çağdaş yaşam biçimine müdahaledir. Tüm bu açıklanan sebeplerle iptali talep edilen düzenleme Anayasanın 27. ve 130. maddelerine aykırılık teşkil eder, iptali gerekir.

10. 7.maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 190’ın ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan “Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesine bağlı Elbistan Teknoloji Fakültesinin adı ile bağlantısının değiştirilmesi ile oluşturularak Rektörlüğe bağlanan Elbistan Mühendislik Fakültesi” ibaresi ile (b) bendinin Anayasaya Aykırılığı

İptali talep edilen düzenleme, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi’nin bölünmesini hedeflemektedir. Bölünme özellikle; Elbistan Teknoloji Fakültesi ile Elbistan Meslek Yüksekokulu ve Elbistan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunu kapsamaktadır. Ancak bir üniversitenin bazı bölümlerinin ayrılarak bir başka üniversite oluşturulmasını bütüncül değerlendirmek gerekir.

Kamuoyu nezdinde “üniversitelerin bölünmesini” hedefleyen bu düzenleme, bilim özgürlüğüne doğrudan bir müdahaledir. Bilim özgürlüğü, sanat özgürlüğü ile birlikte Anayasanın 27. maddesinde düzenlenmiştir. Bilim özgürlüğü, üniversiteler dışında ve içinde bilimsel faaliyette bulunan herkesi koruma alanı içine almaktadır. Nitekim maddenin formülasyonunda “herkes” ibaresi kullanılmıştır. Bir başka deyişle Anayasamız herkes için bilim özgürlüğünü güvenceye almıştır.

Bir özgürlük alanı olarak güvenceye alınan bilim; araştırma ve öğreti öğelerinden oluşmaktadır. Bilimin iki ortaya çıkış biçimi olan araştırma ve öğretinin içeriği Devlet tarafından katı kurallara bağlanamaz ve onların Devlet tarafından bilimsel denetimi yapılamaz (Maier W. Staats-und Verfassungsrecht, 3-B md.1, Achim 1993, s.141). Devlet tarafından denetim yapılmaması aslında bilimsel özerkliğe dairdir. Anayasamızda yer alan bilim ve sanat özgürlüğüne ilişkin 27. madde, eğitime ilişkin 42. madde ve üniversitelere dair 130. madde bütüncül değerlendirildiğinde Devlet ile bilim arasındaki bir ilkenin belirgin olarak anayasa koyucu tarafından düzenlendiği ve vurgulandığı kolaylıkla tespit edilmektedir. Bu ilke devletin, personel ve finansal kaynakların sağlanması yoluyla fonksiyon yeteneğine ve bilimsel özerkliğe sahip bir bilim örgütünü güvence altına alma yükümlülüğüdür.

Her ne kadar 1971 değişikliği ile soyut niteliğe bürünmüş olsa da 1982 Anayasasında açıkça herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi dikkate alınarak yapılan sistematik yorum ile 1982 Anayasasının bilimsel özerkliği güvence altına aldığını belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sistematik yorum, normun anlamının araştırılmasında salt o norm metnine değil, normun diğer normlarla birlikte oluşturduğu bağlamdan çıkan anlama odaklanmayı ifade eder (ODER, Bertil Emrah, Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri, Kasım 2010, İstanbul, s. 55).

Hukuksal normların oluşturduğu bağlamla birbirini tamamladığı bir kurgudur ve bu kurgu normatif bir bütünlük oluşturur. Söz konusu normatif bütünlük onların anlamlarını ortaya çıkmasında belirleyicidir. Üniversitelerin bölünmesini bilimsel özerklik ve bilim özgürlüğü bağlamında değerlendirirken de bu normatif bütünlük esas alınmalıdır.

Sistematik yorumun hiyerarşik bakımdan eş düzeydeki normlar esas alınarak yapılması zorunludur. Bu sebeple Anayasa madde 27’de düzenlenen bilim özgürlüğünün eğitim özgürlüğü ve üniversitelere daire düzenlemeler ile beraber yorumlamak sistematik yorumun doğası gereğidir. Nitekim temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasa normlarını yorumunda sistematik yorum çerçevesinde kanunlara uygun yorum esas alınamaz ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir anayasa normunun yorumunda (a) normun kendi maddesinde güvence

altına alınan özgöl nitelikleri (b) anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler (c) ilgili normun diğer normlar ile oluşturduğu bağlam ve özellikle normun diğer hak ve özgürlük normları ile ilişkisi dikkate alınmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere bir temel hak ve özgürlük olan bilim özgürlüğünün yorumunda bilim özgürlüğüne getirilecek sınırlamalar maddede güvenceye alınan özgöl nitelikler ile anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler de değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Anayasanın bilimsel araştırma ve yayın da bulunma serbestliğine getirdi tek sınırlamayı 27. maddenin ikinci fıkrasındaki sınırlama oluşturmaktadır. Söz konusu bilim özgürlüğünü, üniversiteler bağlamında değerlendirdiğimizde; üniversitelerin evrenseli aramak ve öğretmek gerekçesi karşısında geçersizleşir. Bu sınırlama düşünceye değil eyleme yöneliktir (GÖREN, Zafer, Anayasa Hukukuna Giriş, İzmir, 1999, s. 464-466).

Bilim özgürlüğü üniversitelerin bilimsel özerkliği birlikte değerlendirilmelidir. Bugün için bilimsel özerklik daha da şüpheli bir yaklaşımda ile alınmaktadır çünkü yüksek öğrenim kurumlarının teşkilat ve denetimine ilişkin anayasal düzenlemeler yasal düzenlemelerle birlikte ayrıntılı bir sınırlama korsesi oluşturmaktadır. Bilim özgürlüğü devletin desteğine diğer özgürlüklerden daha çok gereksinim duyar. Nitekim, siyasal etki tehlikesi bilim özgürlüğünü zayıflatır.

Bilimsel özerkliğe müdahale niteliği taşıyabilecek herhangi bir düzenleme bu bağlamda, bilim özgürlüğünün sınırı olarak değerlendirilemez. Nitekim üniversitelerin, üniversite vasfı taşıyabilmesi ancak bilimsel özerkliğe sahip olmaları ile mümkündür. 1961 Anayasası bağlamında Anayasa Mahkemesi üniversitelerin sahip olması gereken ilkeleri şu şekilde belirlemiştir:

Anayasa açısından üniversite kavramını belirleyecek ölçülerden birisinin yasa ile üniversite adı altında kurulmuş bulunma ölçüsü olduğu, yasa ile kurulmuş olsalar bile üniversite adı altında kurulmuş bulunmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumlarının üniversite sayılamayacağı ileri sürülebilir. Şunu belirtelim ki, yasalarla üniversite adı altında ve Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkeler doğrultusunda kurulan kurumların Anayasa açısından üniversite sayılacakları herkesin tartışmasız kabul edeceği bir gerçektir. Ancak bunun dışında kalan belli nitelikteki bir takım yüksek öğretim kurumlarının dahi üniversite sayılıp sayılmayacaklarının belirlenmesi için Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelerin neye dayanılarak konulmuş bulundukları araştırılmalıdır.

a) Çağdaş uygarlığın temeli, insanların davranışlarında, eylemlerinde aklı egemen kılmalarıdır. Bunun yolu ise bilimsel çalışma yoludur; bu yolun kılavuzu olan ilke de bilimin insanların yaşamasında gerçek yol gösterici sayılması ilkesidir. Bu ilkenin eylemli olarak uygulanabilmesi için toplumun yapısının kilit yerlerinde bilimsel gerçeği arayıp bulabilecek, uygulayabilecek ve bütün düşünce ve davranışlarında bilimsel gerçeğin isterlerinden ayrılmayacak kişilerin bulunması, bunun sağlanması için de bu nitelikte kişilerin yetiştirilmiş olması zorunludur. Bilimsel çalışma, yalnız aklın ve gözlemin biçimlendirdiği bir çalışma olması dolayısıyla böyle bir çalışmaya ve bilimsel yolda eyleme yönecek kişilerin bilimsel gerekler dışında bir etki ile karşılaşmaksızın yetiştirilmeleri temel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yalnızca bilimsel ve nesnel ölçülere göre biçimlendirilmiş bir öğretim ve eğitimin gerçekleştirilmesi, toplumsal açıdan büyük önem gösteren alanlardaki yüksek öğretim ve eğitimin gerek siyasal çevrelerin ve özellikle siyasal iktidarın, gerekse toplumdaki çeşitli kümelerin etkilerinin dışında tutulmuş bir öğretim ve eğitim düzeni ile olabilir. Bu düzenin

gerçekleştirilmesi düşüncesi üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması ve üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerklikle donatılması ilkelerinin ortaklaşa gerekçesidir.

Aşağıdaki b bendinde Devletçe kurulma ilkesine, başka deyimle Devlet tekeli ilkesine, c bendinde özerklik ilkesine temel olan Özel gerekçeler açıklanacaktır.

b) Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yüksek öğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eli ile ve yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

Temsilciler Meclisindeki görüşmelerden anlaşıldığı üzere (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt 4, S. 28-45 ve 389-400) üniversite açılmasının Devlet tekeline verilisinin bir gerekçesi de yabancıların Türkiye'de yüksek eğitim yerleri açma yolu ile Türk kültürünün zararına ve kendi kültürleri yararına işleyen bir eğitim ve öğretim sağlamalarını önlemektir.

c) Üniversitelere yönetim ve bilim açısından özerklik tanınmasının gerekçesi ise siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarın üniversite çalışma, öğretim ve eğitimi etkisi altında bulundurma yolunu kapamak ve üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi her türlü etkiden uzak bir ortam içinde sürdürmektir. Her siyasal kuruluşun kendisine göre birtakım görüşleri ve anlayışları vardır ve bu kuruluşlar eğitim ve öğretimi kendi görüş ve anlayışları doğrultusunda etkileme eğilimini gösterebilirler. Oysa toplumsal açıdan çok önemli bulunan alanlarda görev alacak yetenekli kimselerin yetiştirilmesi, (Az yukarıda da belirtildiği gibi) bunların yalnızca nesnel ve bilimsel düşüncelere dayanan bir eğitim ve öğretimden geçmiş bulunmalarına bağlıdır. Her ne kadar bilimin ilerlemesi ile bilimsel gerçeklerde de birtakım değişimler olabilmekte ve olmakta ise de bu değişimlerin nedeni siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarların ya da çeşitli kümelerin düşünceleri değildir ve bu türlü değişimler, toplum için zararlı değil, ancak yararlı olabilir.

ç) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması, yönetim ve bilim yönlerinden özerk olması ilkelerinin, bilimsel gerekler dışındaki etkilerden uzak tutulmuş bir çalışmayı öğretimi ve eğitimi sağlamak ereği ile benimsendiği. Anayasa Mahkemesinin bundan önce vermiş olduğu iki kararının gerekçelerinde de açıkça bildirilmiştir. (Esas 65/32, Karar 66/3 sayılı, 4/2/1966 günlü karar - Resmî Gazete sayı 12317, gün 8/6/1966, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 4, S. 33 ve sonra; Esas 67/32, Karar 68/57 sayılı, 3/2/1968 günlü karar Resmî Gazete sayı 13346, gün 8/11/1969, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 7, S. 84 ve sonrası)- Böylece Anayasa Mahkemesinin bu konuda, şimdiki kararda belirtilen görüşü, bundan önce belirtmiş olduğu düşüncelerinin aynıdır.

d) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki Devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce, toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yalnızca bilimsel gereklere uygun biçimde ve bilimsel istekler dışında kalan etkilerden uzak olarak yetiştirilmesi olunca, toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren ve fakat adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa'nın 120 nci maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir, başka deyimle üniversite diye anılmayan, ancak verdiği yüksek öğretim, nitelikçe üniversite öğretimi olan veya bu öğretimin sonuçlarını sağlayan bütün kurumlar, Anayasa'nın 120 nci maddesi açısından üniversite kavramı içinde sayılmak gerekir.

e) Hukuk düzeni bir kurum için kural koyarken bu kurumu tanımlamazsa, koyduğu kurala o kurumun toplumsal alanda geçerlikte bulunan tanımını temel tutmuş ve o kurumun toplum içindeki görevini yapan bütün kurumlar o kurala bağlamak istemiş demektir. Gerçekten hukuk kuralları toplumsal ilişkileri düzenleyen ve genellikle yaptırıma bağlayan kurallardır. Öğretim ve eğitim kurumlarının toplumsal görevi ise genellikle nitelikli adam yetiştirmek ve yetişenlere belli yetkiler sağlayan belgeler vermektir. Nitelikli adam yetiştirilmesi, belli dersleri okutmak, belli uygulamaları yaptırmak yoluyla, yetişenlere belge verilmesi ise belli öğretim dönemi içinde ve sonunda öğrencileri belli kuramsal ve uygulamaya ilişkin sınavlardan geçirmek ve sınavların sonucunda başarıyı saptamak yolu ile olur. Eğitim ve öğretim kurumlarının toplumsal görevi belli dersleri okutmak ve belli sınavlardan geçirdikten sonra belli yetkiler sağlayan belgeler vermek olduğuna, Anayasa'nın 120 nci maddesinde üniversitenin her şeyden önce bir öğretim kurumu olarak göz önünde tutulmuş bulunduğuna ve onun tanımının ancak toplumsal görevine bakılarak yapılmasının zorunlu olmasına göre Anayasa'nın 120 nci maddesince üniversite demek, yalnız üniversite adını taşıyan kurumlar demek değildir; üniversitelerin toplumsal görevini yapan, başka deyimle, hiç olmazsa temel çizgileri bakımından üniversite öğretim ve eğitimi sağlayan, üniversite diplomasına eşit değerde diploma veren ve ancak adı üniversite olmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumları da bu tanımın kapsamına girmektedir (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1969/31 E., 1971 /3 K., 12/1/1971 tarih).

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının yürürlükte olduğu dönemde oluşturduğu bu çerçeveyi defaten vurgulamıştır.

1982 Anayasasının Yükseköğretim Kurumları başlıklı 130. maddesinin birinci fıkrası “Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur” şeklindedir. 1982 Anayasası'nın “Yükseköğretim Kurumları” başlıklı 130. maddesinin gerekçesi ise şu şekildedir;

“Üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak Devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği ilkesi getirilmiştir.

Üniversitelerin, Devletin gözetim ve denetimi altında, kendi organları eliyle yönetilmesi, öğretim üye ve yardımcılarının göreve alınmaları, yükseltilmeleri ve görevlerine son verilmesinin kendi organları tarafından yürütülmesi de bilimsel özerkliğin bir gereği olarak belirtilmiştir.

Üniversitelerde öğretim ve eğitimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi, yurt düzeyinde yaygınlaşan üniversitelerin öğretim üye ihtiyaçlarının dengeli biçimde, ülke ihtiyaçları ve kalkınma planı gerekleri dikkate alınarak karşılanması konularının ve genel olarak Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanun koyucuya bırakılmıştır.

Getirilen düzenleme ile üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları, Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Türk Milletinin millî değerleri ile çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun eğitim ve öğretime hizmet eden kurumlar olarak düşünülmekte;

Türkiye Cumhuriyeti Devleti hizmetinde hür, bilimsel düşünme yeteneğine ve geniş dünya görüşüne sahip bir kuşak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.”

Bu bağlamda, Anayasa’nın 130. maddesinin birinci fıkrasında amacı ve işlevi belirtilen üniversitelerin taşınması gereken zorunlu niteliklerin yine bu fıkra da şu şekilde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır;

- a. Değişik birimlerden oluşmak,
- b. Kamu tüzelkişiliğine,
- c. Ve bilimsel özerkliğe sahip olmak,
- d. Devlet tarafından,
- e. Ve yasayla kurulmak,

Bir yapının yasa ile kurulup adına üniversite denilmesi ile o yapı üniversite niteliği taşımaz. Ancak iptali talep edilen düzenlemede olduğu gibi üniversiteleri bölerek bir başka deyişle nitelikleri değiştirilerek sahip oldukları köklü üniversite vasıfları siyasal erk tarafından yok edilmektedir. Yasama organındaki sandalye sayısındaki çoğunluğun oylamasıyla ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunan üniversitelerin yok edilmesi en hafif ifade ile kamu yararının gözetilmemesi anlamına gelmektedir. Nitekim “Üniversiteler, sadece günlük teknik gereksinimleri karşılayan bir yüksek okul durumunda da değildirler; ülkenin içindeki ve dışındaki bilimsel hareketleri ve gelişmeleri izlemek ve incelemek kurumlar hakkında bilimsel araştırmalar, değerlendirmeler ve eleştiriler yapmak, böylece ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunmak zorundadırlar. Bu günün üstüne çıkamayan, yurttaki hareketleri izleyip eleştirmeyen bilimsel verileri yayınlama gücünden yoksun ve sadece olanı öğretmekle yetinen, yaratıcılık gücü olmayan kuruluşlar, adı ne olursa olsun, gerçek anlamda üniversite sayılamazlar.(Anayasa Mahkemesi Kararı, 1976/1 E., 1976/28 K., 25/5/1976 tarih).

Anayasa Mahkemesi daha yakın tarihli bir kararında üniversiteler ve bilimsel özerkliği şu şekilde yorumlamıştır;

“Anayasa’nın 130. maddesi, üniversitelerin yine bir hukuk devletinin üniversitesine yaraşır biçimde, uygar ve evrensel karakterde öğretim-egitim, araştırma ve yayın konularında bilimsel özerkliğe sahip bir kamu tüzelkişisi biçiminde kurulmasını ve Cumhuriyetin temel organları içinde bu niteliğiyle yer almasını istemiş, üniversitelerin öğretim üyeleri ve yardımcılarını kapsayan kendine özgü önem ve değerinde bir meslek sınıfı düşünmüş ve buna göre düzenlemeler yapmıştır.

Anayasa’nın 130. maddesinde, üniversitelerin, bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca çeşitli baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilmeleri yolunu kapatmak ve bu faaliyetlerin bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku yoktur.

... Anayasa üniversitelere bilimsel özerklik tanımıştır. Üniversitelerin, Anayasal ilke ve gereklere bağlı olacaklarından, devrim yasalarına, bu arada özellikle Öğretim Birliği Yasası’na özenle uyacakları kuşkusuzdur. Üniversitelerin bilimsel özerkliği benimsenirken

güdülen erkek, üniversite öğretimi niteliğindeki yükseköğretimi siyasal çevrelerin ya da çeşitli çıkar veya düşünce kümelerinin dışında tutmaktır. Her türlü bilimsel görüş ve düşüncelerin öğrenilmesi ve öğretilmesi, bunun yayılması ve özgürlük olarak demokratik düzende yerini bulmuş ve “düşünce özgürlüğü”nün varlığını ortaya koymuştur. Eğitim ve öğretim özgürlüğü düşünce özgürlüğünün bir bölümünü oluşturmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, Devletin sadece eğitim ve öğretim özgürlüğünü kabul etmesi yeterli bulunmayıp, bu özgürlükten bütün kişilerin yararlanabileceği bir düzen kurmakla yükümlü kılınması öngörülmüştür.

.... Anayasa’nın 130. maddesinde açıklanan bu hükümler; maddenin birinci fıkrasında sayılan amaçlar ile yasayla kurulma, kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olma, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasının gözetilmesi kuralları ve üniversite elemanlarının serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilmeleri ve bunun sınırı, üniversite yönetim ve denetim organlarının ve öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu’nun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmayacaklarına ilişkin güvence ile yükseköğretim kurumlarının örgütlenmeleri ve işleyişleriyle ilgili olarak maddenin dokuzuncu fıkrasında sayılan konuların da yasayla düzenlenmesi zorunluluğu olarak gösterilebilir. Bu ilkeler, ister Devlet, isterse vakıflar tarafından kurulsun, tüm yükseköğretim kurumlarına yönelik kurallardır.

Anayasa’nın 130. maddesi, üniversite çalışmalarını, eğitim ve öğretimin her türlü dış etkiden uzak, bilimin gerektirdiği yansız ve baskısız bir ortam içinde yapılmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Anayasa’da, üniversiteler konusunda yasama organını bağlayan ilkeler ve hükümler 130. maddede ö/el olarak belirtilmiştir. Bu ilkelere dayanarak kurulan ve Devlet yapısıyla bilim kuruluşları içinde yer alan üniversiteye, Devletin herhangi bir yönetim kademesinin, bu kurallarla bağdaşmayacak müdahaleler yapmasına ve böyle bir karışmaya olanak verecek yasal düzenlemelerde bulunulmasına yer yoktur. (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1990/2 E., 1990/10 K., 30.5.1990 tarih)

Anayasa’nın 130. maddesinin birinci fıkrasında, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca değişik baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilme yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1993/25 E., 1994/2 K., 25.1.1994 tarih). Ancak iptali talep edilen düzenleme tam olarak siyasal iktidarın bilimsel gerekler ve gereksinimleri dikkate almadan bilimsel özerkliği yok sayarak bilim özgürlüğüne müdahaledir. Bilimsel özerklik, kuruluştan işleyişe değin, bilimin gerektirdiği özgürlük ortamının tüm çalışmalarla yönetimde bir yaşam biçimi olarak sağlanmasıdır. Üniversiteler, en üst düzeydeki bilim kuruluşlarıdır. Özgür toplumun bilim alanındaki simgeleridir. Yönetim yapısı ve biçimi, üniversitenin niteliğini açıklar. Bilgi edinme, bilgi üretme ve insan yetiştirme amacının ortaya çıkardığı yapının, araştırma, deneyim ve tüm çabalarla gerçeği bulma ereğine özgün bir kurum olduğu göz ardı edilemez. Özetlenen bu özellikleriyle üniversite, bilimi yaşama katan, usun öncülüğünü, düşüncenin aydınlığını somutlaştıran kurumlardır. Varlığının temeli kendi toplumu olmakla birlikte, amaç ve işlevinin gerektirdiği atılımlar ve devingenlikle onun önünde yürürler. Kurumlaşmış gelenek ve ilkeleriyle toplumun itici gücüdürler. Anayasa gerekleriyle uyumsuz bir üniversite yapısına geçerlik tanınmaz. Üniversitede devlet yönetimindeki sıralama türünde bir yönetim biçimi, düşünce üretimine, özgür düşünce ve özgür çalışmaya

elverişli bir ortama engeldir. Bilimsel çalışmalarının, bilimsel yönetim ve bu özelliğe uyumlu olmak gerekir. Danışmanın, dayanışmanın ve kimi günde yarışmanın yerini akçalı olanaklara dayanan biçimsel üstünlük çabaları alırsa, bilgi ve bilim yerine görüntü egemen olur. Nesnel kurallara uymayıp özne kuralları yeğleyerek özel konumlu üniversite oluşturmak Anayasa'nın öngördüğü üniversite yapısıyla bağdaşmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1991/21 E., 1992/42 K., 29.6.1992 tarih). Siyasal iktidarın bu müdahalesi aslında toplumun çağdaş yaşam biçimine müdahaledir. Tüm bu açıklanan sebeplerle iptali talep edilen düzenleme Anayasanın 27. ve 130. maddelerine aykırılık teşkil eder, iptali gerekir.

11. 7.maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 193'ün ikinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinin Anayasaya Aykırılığı

İptali talep edilen düzenleme, Anadolu Üniversitesi'nin bölünmesini hedeflemektedir. Bölünme özellikle; Fen Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesi ile Spor Bilimleri Fakültesi, Porsuk Meslek Yüksekokulu ile Ulaştırma Meslek Yüksekokulu, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yer ve Uzay Bilimleri Enstitüsü ile Ulaştırma Bilimleri Enstitüsü'nü kapsamaktadır. Ancak bir üniversitenin bazı bölümlerinin ayrılarak bir başka üniversite oluşturulmasını bütüncül değerlendirmek gerekir.

Kamuoyu nezdinde “üniversitelerin bölünmesini” hedefleyen bu düzenleme, bilim özgürlüğüne doğrudan bir müdahaledir. Bilim özgürlüğü, sanat özgürlüğü ile birlikte Anayasanın 27. maddesinde düzenlenmiştir. Bilim özgürlüğü, üniversiteler dışında ve içinde bilimsel faaliyette bulunan herkesi koruma alanı içine almaktadır. Nitekim maddenin formülasyonunda “herkes” ibaresi kullanılmıştır. Bir başka deyişle Anayasamız herkes için bilim özgürlüğünü güvenceye almıştır.

Bir özgürlük alanı olarak güvenceye alınan bilim; araştırma ve öğreti öğelerinden oluşmaktadır. Bilimin iki ortaya çıkış biçimi olan araştırma ve öğretinin içeriği Devlet tarafından katı kurallara bağlanamaz ve onların Devlet tarafından bilimsel denetimi yapılamaz (Maier W. Staats-und Verfassungsrecht, 3-B md.1, Achim 1993, s.141). Devlet tarafından denetim yapılmaması aslında bilimsel özerkliğe dairdir. Anayasamızda yer alan bilim ve sanat özgürlüğüne ilişkin 27. madde, eğitime ilişkin 42. madde ve üniversitelere dair 130. madde bütüncül değerlendirildiğinde Devlet ile bilim arasındaki bir ilkenin belirgin olarak anayasa koyucu tarafından düzenlendiği ve vurgulandığı kolaylıkla tespit edilmektedir. Bu ilke devletin, personel ve finansal kaynakların sağlanması yoluyla fonksiyon yeteneğine ve bilimsel özerkliğe sahip bir bilim örgütünü güvence altına alma yükümlülüğüdür.

Her ne kadar 1971 değişikliği ile soyut niteliğe bürünmüş olsa da 1982 Anayasasında açıkça herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi dikkate alınarak yapılan sistematik yorum ile 1982 Anayasasının bilimsel özerkliği güvence altına aldığını belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sistematik yorum, normun anlamının araştırılmasında salt o norm metnine değil, normun diğer normlarla birlikte oluşturduğu bağlamdan çıkan anlama odaklanmayı ifade eder (ODER, Bertil Emrah, Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri, Kasım 2010, İstanbul, s. 55).

Hukuksal normların oluşturduğu bağlamla birbirini tamamladığı bir kurgudur ve bu kurgu normatif bir bütünlük oluşturur. Söz konusu normatif bütünlük onların anlamlarını ortaya

ıkmasında belirleyicidir. Üniversitelerin bölünmesini bilimsel özerklik ve bilim özgürlüğü bağlamında değerlendirirken de bu normatif bütünlük esas alınmalıdır.

Sistematik yorumun hiyerarşik bakımdan eş düzeydeki normlar esas alınarak yapılması zorunludur. Bu sebeple Anayasa madde 27’de düzenlenen bilim özgürlüğünün eğitim özgürlüğü ve üniversitelere daire düzenlemeler ile beraber yorumlamak sistematik yorumun doğası gereğidir. Nitekim temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasa normlarını yorumunda sistematik yorum çerçevesinde kanunlara uygun yorum esas alınamaz ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir anayasa normunun yorumunda (a) normun kendi maddesinde güvence altına alınan özgül nitelikleri (b) anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler (c) ilgili normun diğer normlar ile oluşturduğu bağlam ve özellikle normun diğer hak ve özgürlük normları ile ilişkisi dikkate alınmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere bir temel hak ve özgürlük olan bilim özgürlüğünün yorumunda bilim özgürlüğüne getirilecek sınırlamalar maddede güvenceye alınan özgül nitelikler ile anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler de değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Anayasanın bilimsel araştırma ve yayın da bulunma serbestliğine getirdi tek sınırlamayı 27. maddenin ikinci fıkrasındaki sınırlama oluşturmaktadır. Söz konusu bilim özgürlüğünü, niversiteler bağlamında değerlendirdiğimizde; üniversitelerin evrenseli aramak ve öğretmek gerekçesi karşısında geçersizleşir. Bu sınırlama düşünceye değil eyleme yöneliktir (GÖREN, Zafer, Anayasa Hukukuna Giriş, İzmir, 1999, s. 464-466).

Bilim zgrlğ üniversitelerin bilimsel özerkliği birlikte değerlendirilmelidir. Bugün için bilimsel özerklik daha da şüpheci bir yaklaşım ile alınmaktadır. Çünkü yüksek öğrenim kurumlarının teşkilat ve denetimine ilişkin anayasal düzenlemeler yasal düzenlemelerle birlikte ayrıntılı bir sınırlama korsesi oluşturmaktadır. Bilim zgrlğ devletin desteğine diğer özgürlüklerden daha çok gereksinim duyar. Nitekim, siyasal etki tehlikesi bilim özgürlüğünü zayıflatır.

Bilimsel özerkliğe müdahale niteliği taşıyabilecek herhangi bir düzenleme bu bağlamda, bilim özgürlüğünün sınırı olarak değerlendirilemez. Nitekim niversitelerin, niversite vasfı taşıyabilmesi ancak bilimsel özerkliğe sahip olmaları ile mümkündür. 1961 Anayasası bağlamında Anayasa Mahkemesi niversitelerin sahip olması gereken ilkeleri ř şekilde belirlemiştir:

Anayasa açısından niversite kavramını belirleyecek ölülerden birisinin yasa ile niversite adı altında kurulmuş bulunma ls olduğu, yasa ile kurulmuş olsalar bile niversite adı altında kurulmuş bulunmayan yüksek ğretim ve eğitim kurumlarının niversite sayılamayacağı ileri sürülebilir. şunu belirtelim ki, yasalarla niversite adı altında ve Anayasa’nın 120. maddesindeki ilkeler doğrultusunda kurulan kurumların Anayasa açısından niversite sayılacakları herkesin tartışmasız kabul edeceği bir gerçektir. Ancak bunun dışında kalan belli nitelikteki bir takım yüksek ğretim kurumlarının dahi niversite sayılıp sayılmayacaklarının belirlenmesi için Anayasa’nın 120. maddesindeki ilkelerin neye dayanılarak konulmuş bulundukları araştırılmalıdır.

a) ağdaş uygarlığın temeli, insanların davranışlarında, eylemlerinde akılı egemen kılmalarıdır. Bunun yolu ise bilimsel çalışma yoludur; bu yolun kılavuzu olan ilke de bilimin insanların yaşamasında gerçek yol gösterici sayılması ilkesidir. Bu ilkenin eylemli olarak uygulanabilmesi için toplumun yapısının kilit yerlerinde bilimsel gerçeği arayıp bulabilecek,

uygulayabilecek ve bütün düşünce ve davranışlarında bilimsel gerçeğin isterlerinden ayrılmayacak kişilerin bulunması, bunun sağlanması için de bu nitelikte kişilerin yetiştirilmiş olması zorunludur. Bilimsel çalışma, yalnız aklın ve gözlemin biçimlendirdiği bir çalışma olması dolayısıyla böyle bir çalışmaya ve bilimsel yolda eyleme yönelecek kişilerin bilimsel gerekler dışında bir etki ile karşılaşmaksızın yetiştirilmeleri temel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yalnızca bilimsel ve nesnel ölçülere göre biçimlendirilmiş bir öğretim ve eğitimin gerçekleştirilmesi, toplumsal açıdan büyük önem gösteren alanlardaki yüksek öğretim ve eğitimin gerek siyasal çevrelerin ve özellikle siyasal iktidarın, gerekse toplumdaki çeşitli kümelerin etkilerinin dışında tutulmuş bir öğretim ve eğitim düzeni ile olabilir. Bu düzenin gerçekleştirilmesi düşüncesi üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması ve üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerklikle donatılması ilkelerinin ortaklaşa gerekçesidir.

Aşağıdaki b bendinde Devletçe kurulma ilkesine, başka deyimle Devlet tekeli ilkesine, c bendinde özerklik ilkesine temel olan Özel gerekçeler açıklanacaktır.

b) Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yüksek öğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eli ile ve yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

Temsilciler Meclisindeki görüşmelerden anlaşıldığı üzere (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt 4, S. 28-45 ve 389-400) üniversite açılmasının Devlet tekeline verilisinin bir gerekçesi de yabancıların Türkiye'de yüksek eğitim yerleri açma yolu ile Türk kültürünün zararına ve kendi kültürleri yararına işleyen bir eğitim ve öğretim sağlamalarını önlemektir.

c) Üniversitelere yönetim ve bilim açısından özerklik tanınmasının gerekçesi ise siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarın üniversite çalışma, öğretim ve eğitimi etkisi altında bulundurma yolunu kapamak ve üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi her türlü dış etkiden uzak bir ortam içinde sürdürmektir. Her siyasal kuruluşun kendisine göre birtakım görüşleri ve anlayışları vardır ve bu kuruluşlar eğitim ve öğretimi kendi görüş ve anlayışları doğrultusunda etkileme eğilimini gösterebilirler. Oysa toplumsal açıdan çok önemli bulunan alanlarda görev alacak yetenekli kimselerin yetiştirilmesi, (Az yukarıda da belirtildiği gibi) bunların yalnızca nesnel ve bilimsel düşüncelere dayanan bir eğitim ve öğretimden geçmiş bulunmalarına bağlıdır. Her ne kadar bilimin ilerlemesi ile bilimsel gerçeklerde de birtakım değişimler olabilmekte ve olmakta ise de bu değişimlerin nedeni siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarların ya da çeşitli kümelerin düşünceleri değildir ve bu türlü değişimler, toplum için zararlı değil, ancak yararlı olabilir.

ç) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması, yönetim ve bilim yönlerinden özerk olması ilkelerinin, bilimsel gerekler dışındaki etkilerden uzak tutulmuş bir çalışmayı öğretimi ve eğitimi sağlamak ereği ile benimsendiği. Anayasa Mahkemesinin bundan önce vermiş olduğu iki kararının gerekçelerinde de açıkça bildirilmiştir. (Esas 65/32, Karar 66/3 sayılı, 4/2/1966 günlü karar - Resmî Gazete sayı 12317, gün 8/6/1966, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 4, S. 33 ve sonra; Esas 67/32, Karar 68/57 sayılı, 3/2/1968 günlü karar Resmî Gazete sayı 13346, gün 8/11/1969, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 7, S. 84 ve sonrası)- Böylece Anayasa Mahkemesinin bu konuda, şimdiki kararda belirtilen görüşü, bundan önce belirtmiş olduğu düşüncelerinin aynıdır.

d) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki Devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce, toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yalnızca bilimsel gereklere uygun biçimde ve bilimsel isterler dışında kalan etkilerden uzak olarak yetiştirilmesi olunca, toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren ve fakat adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa'nın 120 nci maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir, başka deyimle üniversite diye anılmayan, ancak verdiği yüksek öğretim, nitelikçe üniversite öğretimi olan veya bu öğretimin sonuçlarını sağlayan bütün kurumlar, Anayasa'nın 120 nci maddesi açısından üniversite kavramı içinde sayılmak gerekir.

e) Hukuk düzeni bir kurum için kural koyarken bu kurumu tanımlamazsa, koyduğu kurala o kurumun toplumsal alanda geçerlikte bulunan tanımını temel tutmuş ve o kurumun toplum içindeki görevini yapan bütün kurumları o kurala bağlamak istemiş demektir. Gerçekten hukuk kuralları toplumsal ilişkileri düzenleyen ve genellikle yaptırıma bağlayan kurallardır. Öğretim ve eğitim kurumlarının toplumsal görevi ise genellikle nitelikli adam yetiştirmek ve yetişenlere belli yetkiler sağlayan belgeler vermektir. Nitelikli adam yetiştirilmesi, belli dersleri okutmak, belli uygulamaları yaptırmak yoluyla, yetişenlere belge verilmesi ise belli öğretim dönemi içinde ve sonunda öğrencileri belli kuramsal ve uygulamaya ilişkin sınavlardan geçirmek ve sınavların sonucunda başarıyı saptamak yolu ile olur. Eğitim ve öğretim kurumlarının toplumsal görevi belli dersleri okutmak ve belli sınavlardan geçirdikten sonra belli yetkiler sağlayan belgeler vermek olduğuna, Anayasa'nın 120 nci maddesinde üniversitenin her şeyden önce bir öğretim kurumu olarak göz önünde tutulmuş bulunduğu ve onun tanımının ancak toplumsal görevine bakılarak yapılmasının zorunlu olmasına göre Anayasa'nın 120 nci maddesine üniversite demek, yalnız üniversite adını taşıyan kurumlar demek değildir; üniversitelerin toplumsal görevini yapan, başka deyimle, hiç olmazsa temel çizgileri bakımından üniversite öğretim ve eğitimi sağlayan, üniversite diplomasına eşit değerinde diploma veren ve ancak adı üniversite olmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumları da bu tanımın kapsamına girmektedir (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1969/31 E., 1971 /3 K., 12/1/1971 tarih).

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının yürürlükte olduğu dönemde oluşturduğu bu çerçeveyi defaten vurgulamıştır.

1982 Anayasasının Yükseköğretim Kurumları başlıklı 130. maddesinin birinci fıkrası “Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur” şeklindedir. 1982 Anayasası'nın “Yükseköğretim Kurumları” başlıklı 130. maddesinin gerekçesi ise şu şekildedir;

“Üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak Devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği ilkesi getirilmiştir.

Üniversitelerin, Devletin gözetim ve denetimi altında, kendi organları eliyle yönetilmesi, öğretim üye ve yardımcılarının göreve alınmaları, yükseltilmeleri ve görevlerine son verilmesinin kendi organları tarafından yürütülmesi de bilimsel özerkliğin bir gereği olarak belirtilmiştir.

Üniversitelerde öğretim ve eğitimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi, yurt düzeyinde yaygınlaşan üniversitelerin öğretim üye ihtiyaçlarının dengeli biçimde, ülke ihtiyaçları ve kalkınma planı gerekleri dikkate alınarak karşılanması konularının ve genel olarak Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanun koyucuya bırakılmıştır.

Getirilen düzenleme ile üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları, Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Türk Milletinin millî değerleri ile çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun eğitim ve öğretime hizmet eden kurumlar olarak düşünülmekte; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hizmetinde hür, bilimsel düşünme yeteneğine ve geniş dünya görüşüne sahip bir kuşak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.”

Bu bağlamda, Anayasa’nın 130. maddesinin birinci fıkrasında amacı ve işlevi belirtilen üniversitelerin taşınması gereken zorunlu niteliklerin yine bu fıkra da şu şekilde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır;

- a. Değişik birimlerden oluşmak,
- b. Kamu tüzelkişiliğine,
- c. Ve bilimsel özerkliğe sahip olmak,
- d. Devlet tarafından,
- e. Ve yasayla kurulmak,

Bir yapının yasa ile kurulup adına üniversite denilmesi ile o yapı üniversite niteliği taşımaz. Ancak iptali talep edilen düzenlemede oluşu gibi üniversiteleri bölerek bir başka deyişle nitelikleri değiştirilerek sahip oldukları köklü üniversite vasıfları siyasal erk tarafından yok edilmektedir. Yasama organındaki sandalye sayısındaki çoğunluğun oylamasıyla ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunan üniversitelerin yok edilmesi en hafif ifade ile kamu yararının gözetilmemesi anlamına gelmektedir. Nitekim “Üniversiteler, sadece günlük teknik gereksinimleri karşılayan bir yüksek okul durumunda da değildirler; ülkenin içindeki ve dışındaki bilimsel hareketleri ve gelişmeleri izlemek ve incelemek kurumlar hakkında bilimsel araştırmalar, değerlendirmeler ve eleştiriler yapmak, böylece ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunmak zorundadırlar. Bu günün üstüne çıkamayan, yurttaki hareketleri izleyip eleştirmeyen bilimsel verileri yayınlama gücünden yoksun ve sadece olanı öğretmekle yetinen, yaratıcılık gücü olmayan kuruluşlar, adı ne olursa olsun, gerçek anlamda üniversite sayılamazlar.(Anayasa Mahkemesi Kararı, 1976/1 E., 1976/28 K., 25/5/1976 tarih).

Anayasa Mahkemesi daha yakın tarihli bir kararında üniversiteler ve bilimsel özerkliği şu şekilde yorumlamıştır;

“Anayasa’nın 130. maddesi, üniversitelerin yine bir hukuk devletinin üniversitesine yaraşır biçimde, uygar ve evrensel karakterde öğretim-eğitim, araştırma ve yayın konularında bilimsel özerkliğe sahip bir kamu tüzelkişisi biçiminde kurulmasını ve Cumhuriyetin temel organları içinde bu niteliğiyle yer almasını istemiş, üniversitelerin öğretim üyeleri ve yardımcılarını kapsayan kendine özgü önem ve değerinde bir meslek sınıfı düşünmüş ve buna göre düzenlemeler yapmıştır.

Anayasa’nın 130. maddesinde, üniversitelerin, bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla

kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca çeşitli baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilmeleri yolunu kapatmak ve bu faaliyetlerin bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku yoktur.

... Anayasa üniversitelere bilimsel özerklik tanımıştır. Üniversitelerin, Anayasal ilke ve gereklere bağlı olacaklarından, devrim yasalarına, bu arada özellikle Öğretim Birliği Yasası'na özenle uyacakları kuşkusuzdur. Üniversitelerin bilimsel özerkliği benimsenirken güdülen erkek, üniversite öğretimi niteliğindeki yükseköğretimi siyasal çevrelerin ya da çeşitli çıkar veya düşünce kümelerinin dışında tutmaktır. Her türlü bilimsel görüş ve düşüncelerin öğrenilmesi ve öğretilmesi, bunun yayılması ve özgürlük olarak demokratik düzende yerini bulmuş ve “düşünce özgürlüğü”nün varlığını ortaya koymuştur. Eğitim ve öğretim özgürlüğü düşünce özgürlüğünün bir bölümünü oluşturmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, Devletin sadece eğitim ve öğretim özgürlüğünü kabul etmesi yeterli bulunmayıp, bu özgürlükten bütün kişilerin yararlanabileceği bir düzen kurmakla yükümlü kılınması öngörülmüştür.

.... Anayasa'nın 130. maddesinde açıklanan bu hükümler; maddenin birinci fıkrasında sayılan amaçlar ile yasayla kurulma, kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olma, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasının gözetilmesi kuralları ve üniversite elemanlarının serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilmeleri ve bunun sınırı, üniversite yönetim ve denetim organlarının ve öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu'nun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmayacaklarına ilişkin güvence ile yükseköğretim kurumlarının örgütlenmeleri ve işleyişleriyle ilgili olarak maddenin dokuzuncu fıkrasında sayılan konuların da yasayla düzenlenmesi zorunluluğu olarak gösterilebilir. Bu ilkeler, ister Devlet, isterse vakıflar tarafından kurulsun, tüm yükseköğretim kurumlarına yönelik kurallardır.

Anayasa'nın 130. maddesi, üniversite çalışmalarını, eğitim ve öğretimin her türlü dış etkiden uzak, bilimin gerektirdiği yansız ve baskısız bir ortam içinde yapılmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Anayasa'da, üniversiteler konusunda yasama organını bağlayan ilkeler ve hükümler 130. maddede ö/el olarak belirtilmiştir. Bu ilkelere dayanarak kurulan ve Devlet yapısıyla bilim kuruluşları içinde yer alan üniversiteye, Devletin herhangi bir yönetim kademesinin, bu kurallarla bağdaşmayacak müdahaleler yapmasına ve böyle bir karışmaya olanak verecek yasal düzenlemelerde bulunulmasına yer yoktur. (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1990/2 E., 1990/10 K., 30.5.1990 tarih)

Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca değişik baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilme yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1993/25 E., 1994/2 K., 25.1.1994 tarih). Ancak iptali talep edilen düzenleme tam olarak siyasal iktidarın bilimsel gerekler ve gereksinimleri dikkate almadan bilimsel özerkliği yok sayarak bilim özgürlüğüne müdahaledir. Bilimsel özerklik, kuruluştan işleyişe değin, bilimin gerektirdiği özgürlük ortamının tüm çalışmalarla yönetimde bir yaşam biçimi olarak sağlanmasıdır. Üniversiteler, en üst düzeydeki bilim

kuruluşlarıdır. Özgür toplumun bilim alanındaki simgeleridir. Yönetim yapısı ve biçimi, üniversitenin niteliğini açıklar. Bilgi edinme, bilgi üretme ve insan yetiştirme amacının ortaya çıkardığı yapının, araştırma, deneyim ve tüm çabalarla gerçeği bulma ereğine özgün bir kurum olduğu göz ardı edilemez. Özetlenen bu özellikleriyle üniversite, bilimi yaşama katan, usun öncülüğünü, düşüncenin aydınlığını somutlaştıran kurumlardır. Varlığının temeli kendi toplumu olmakla birlikte, amaç ve işlevinin gerektirdiği atılımlar ve devingenlikle onun önünde yürürler. Kurumlaşmış gelenek ve ilkeleriyle toplumun itici gücüdürler. Anayasa gerekleriyle uyumsuz bir üniversite yapısına geçerlik tanınmaz. Üniversitede devlet yönetimindeki sıralama türünde bir yönetim biçimi, düşünce üretimine, özgür düşünce ve özgür çalışmaya elverişli bir ortama engeldir. Bilimsel çalışmalarının, bilimsel yönetim ve bu özelliğe uyumlu olmak gerekir. Danışmanın, dayanışmanın ve kimi günde yarışmanın yerini akçalı olanaklara dayanan biçimsel üstünlük çabaları alırsa, bilgi ve bilim yerine görüntü egemen olur. Nesnel kurallara uymayıp öznel kuralları yeğleyerek özel konumlu üniversite oluşturmak Anayasa'nın öngördüğü üniversite yapısıyla bağdaşmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1991/21 E., 1992/42 K., 29.6.1992 tarih). Siyasal iktidarın bu müdahalesi aslında toplumun çağdaş yaşam biçimine müdahaledir. Tüm bu açıklanan sebeplerle iptali talep edilen düzenleme Anayasanın 27. ve 130. maddelerine aykırılık teşkil eder, iptali gerekir.

12. 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 194'ün ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan “Süleyman Demirel Üniversitesine bağlı Ziraat Fakültesinin adı ve bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Tarım Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesinden, Süleyman Demirel Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Orman Fakültesi, Teknoloji Fakültesi, Eğirdir Su Ürünleri Fakültesinden” ibaresi, (b) bendinde yer alan” Süleyman Demirel Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Eğirdir Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, Yalvaç Büyükkutlu Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu” ibaresi ile (c) bendinin Anayasaya Aykırılığı

İptali talep edilen düzenleme, Süleyman Demirel Üniversitesi'nin bölünmesini hedeflemektedir. Bölünme özellikle; Ziraat Fakültesi, Tarım Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesinden, Orman Fakültesi, Teknoloji Fakültesi, Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi, Eğirdir Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, Yalvaç Büyükkutlu Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Aksu Mehmet Süreyya Demiraslan Meslek Yüksekokulu, Atabey Meslek Yüksekokulu, Eğirdir Meslek Yüksekokulu, Gelendost Meslek Yüksekokulu, Gönen Meslek Yüksekokulu, Isparta Meslek Yüksekokulu, Keçiborlu Meslek Yüksekokulu, Senirkent Meslek Yüksekokulu, Sütçüler Prof. Dr. Hasan Gürbüz Meslek Yüksekokulu, Şarkikaraağaç Meslek Yüksekokulu, Şarkikaraağaç Turizm Meslek Yüksekokulu, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Uluborlu Selahattin Karasoy Meslek Yüksekokulu, Uzaktan Eğitim Meslek Yüksekokulu, Yalvaç Meslek Yüksekokulu, Yalvaç Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu ile Yenişarbademli Meslek Yüksekokulu'nu kapsamaktadır. Ancak bir üniversitenin bazı bölümlerinin ayrılarak bir başka üniversite oluşturulmasını bütüncül değerlendirmek gerekir.

Kamuoyu nezdinde “üniversitelerin bölünmesini” hedefleyen bu düzenleme, bilim özgürlüğüne doğrudan bir müdahaledir. Bilim özgürlüğü, sanat özgürlüğü ile birlikte Anayasanın 27. maddesinde düzenlenmiştir. Bilim özgürlüğü, üniversiteler dışında ve içinde bilimsel faaliyette bulunan herkesi koruma alanı içine almaktadır. Nitekim maddenin formülasyonunda “herkes” ibaresi kullanılmıştır. Bir başka deyişle Anayasamız herkes için bilim özgürlüğünü güvenceye almıştır.

Bir özgürlük alanı olarak güvenceye alınan bilim; araştırma ve öğreti öğelerinden oluşmaktadır. Bilimin iki ortaya çıkış biçimi olan araştırma ve öğretinin içeriği Devlet tarafından katı kurallara bağlanamaz ve onların Devlet tarafından bilimsel denetimi yapılamaz (Maier W. Staats-und Verfassungsrecht, 3-B md.1, Achim 1993, s.141). Devlet tarafından denetim yapılmaması aslında bilimsel özerkliğe dairdir. Anayasamızda yer alan bilim ve sanat özgürlüğüne ilişkin 27. madde, eğitime ilişkin 42. madde ve üniversitelere dair 130. madde bütüncül değerlendirildiğinde Devlet ile bilim arasındaki bir ilkenin belirgin olarak anayasa koyucu tarafından düzenlendiği ve vurgulandığı kolaylıkla tespit edilmektedir. Bu ilke devletin, personel ve finansal kaynakların sağlanması yoluyla fonksiyon yeteneğine ve bilimsel özerkliğe sahip bir bilim örgütünü güvence altına alma yükümlülüğüdür.

Her ne kadar 1971 değişikliği ile soyut niteliğe bürünmüş olsa da 1982 Anayasasında açıkça herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi dikkate alınarak yapılan sistematik yorum ile 1982 Anayasasının bilimsel özerkliği güvence altına aldığını belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sistematik yorum, normun anlamının araştırılmasında salt o norm metnine değil, normun diğer normlarla birlikte oluşturduğu bağlamdan çıkan anlama odaklanmayı ifade eder (ODER, Bertil Emrah, Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri, Kasım 2010, İstanbul, s. 55).

Hukuksal normların oluşturduğu bağlamla birbirini tamamladığı bir kurgudur ve bu kurgu normatif bir bütünlük oluşturur. Söz konusu normatif bütünlük onların anlamlarını ortaya çıkmasında belirleyicidir. Üniversitelerin bölünmesini bilimsel özerklik ve bilim özgürlüğü bağlamında değerlendirirken de bu normatif bütünlük esas alınmalıdır.

Sistematik yorumun hiyerarşik bakımdan eş düzeydeki normlar esas alınarak yapılması zorunludur. Bu sebeple Anayasa madde 27'de düzenlenen bilim özgürlüğünün eğitim özgürlüğü ve üniversitelere daire düzenlemeler ile beraber yorumlamak sistematik yorumun doğası gereğidir. Nitekim temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasa normlarını yorumunda sistematik yorum çerçevesinde kanunlara uygun yorum esas alınamaz ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir anayasa normunun yorumunda (a) normun kendi maddesinde güvence altına alınan özgül nitelikleri (b) anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler (c) ilgili normun diğer normlar ile oluşturduğu bağlam ve özellikle normun diğer hak ve özgürlük normları ile ilişkisi dikkate alınmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere bir temel hak ve özgürlük olan bilim özgürlüğünün yorumunda bilim özgürlüğüne getirilecek sınırlamalar maddede güvenceye alınan özgül nitelikler ile anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler de değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Anayasanın bilimsel araştırma ve yayın da bulunma serbestliğine getirdi tek sınırlamayı 27. maddenin ikinci fıkrasındaki sınırlama oluşturmaktadır. Söz konusu bilim özgürlüğünü, üniversiteler bağlamında değerlendirdiğimizde; üniversitelerin evrenseli aramak ve öğretmek gerekçesi karşısında geçersizleşir. Bu sınırlama düşünceye değil eyleme yöneliktir (GÖREN, Zafer, Anayasa Hukukuna Giriş, İzmir, 1999, s. 464-466).

Bilim özgürlüğü üniversitelerin bilimsel özerkliği birlikte değerlendirilmelidir. Bugün için bilimsel özerklik daha da şüpheli bir yaklaşım ile alınmaktadır. Çünkü yüksek öğrenim kurumlarının teşkilat ve denetimine ilişkin anayasal düzenlemeler yasal düzenlemelerle birlikte ayrıntılı bir sınırlama korsesi oluşturmaktadır. Bilim özgürlüğü devletin desteğine diğer

özgürlüklerden daha çok gereksinim duyar. Nitekim, siyasal etki tehlikesi bilim özgürlüğünü zayıflatır.

Bilimsel özerkliğe müdahale niteliği taşıyabilecek herhangi bir düzenleme bu bağlamda, bilim özgürlüğünün sınırı olarak değerlendirilemez. Nitekim üniversitelerin, üniversite vasfı taşıyabilmesi ancak bilimsel özerkliğe sahip olmaları ile mümkündür. 1961 Anayasası bağlamında Anayasa Mahkemesi üniversitelerin sahip olması gereken ilkeleri şu şekilde belirlemiştir:

Anayasa açısından üniversite kavramını belirleyecek ölçülerden birisinin yasa ile üniversite adı altında kurulmuş bulunma ölçüsü olduğu, yasa ile kurulmuş olsalar bile üniversite adı altında kurulmuş bulunmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumlarının üniversite sayılamayacağı ileri sürülebilir. Şunu belirtelim ki, yasalarla üniversite adı altında ve Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkeler doğrultusunda kurulan kurumların Anayasa açısından üniversite sayılacakları herkesin tartışmasız kabul edeceği bir gerçektir. Ancak bunun dışında kalan belli nitelikteki bir takım yüksek öğretim kurumlarının dahi üniversite sayılıp sayılmayacaklarının belirlenmesi için Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelerin neye dayanılarak konulmuş bulundukları araştırılmalıdır.

a) Çağdaş uygarlığın temeli, insanların davranışlarında, eylemlerinde aklı egemen kılınmasıdır. Bunun yolu ise bilimsel çalışma yoludur; bu yolun kılavuzu olan ilke de bilimin insanların yaşamasında gerçek yol gösterici sayılması ilkesidir. Bu ilkenin eylemli olarak uygulanabilmesi için toplumun yapısının kilit yerlerinde bilimsel gerçeği arayıp bulabilecek, uygulayabilecek ve bütün düşünce ve davranışlarında bilimsel gerçeğin isterlerinden ayrılmayacak kişilerin bulunması, bunun sağlanması için de bu nitelikte kişilerin yetiştirilmiş olması zorunludur. Bilimsel çalışma, yalnız aklın ve gözlemin biçimlendirdiği bir çalışma olması dolayısıyla böyle bir çalışmaya ve bilimsel yolda eyleme yönelecek kişilerin bilimsel gerekler dışında bir etki ile karşılaşmaksızın yetiştirilmeleri temel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yalnızca bilimsel ve nesnel ölçülere göre biçimlendirilmiş bir öğretim ve eğitimin gerçekleştirilmesi, toplumsal açıdan büyük önem gösteren alanlardaki yüksek öğretim ve eğitimin gerek siyasal çevrelerin ve özellikle siyasal iktidarın, gerekse toplumdaki çeşitli kümelerin etkilerinin dışında tutulmuş bir öğretim ve eğitim düzeni ile olabilir. Bu düzenin gerçekleştirilmesi düşüncesi üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması ve üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerklikle donatılması ilkelerinin ortaklaşa gerekçesidir.

Aşağıdaki b bendinde Devletçe kurulma ilkesine, başka deyimle Devlet tekeli ilkesine, (c) bendinde özerklik ilkesine temel olan Özel gerekçeler açıklanacaktır.

b) Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yüksek öğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eli ile ve yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

Temsilciler Meclisindeki görüşmelerden anlaşıldığı üzere (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt 4, S. 28-45 ve 389-400) üniversite açılmasının Devlet tekeline verilisinin bir gerekçesi de yabancıların Türkiye'de yüksek eğitim yerleri açma yolu ile Türk kültürünün zararına ve kendi kültürleri yararına işleyen bir eğitim ve öğretim sağlamalarını önlemektir.

c) Üniversitelere yönetim ve bilim açısından özerklik tanınmasının gerekçesi ise siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarın üniversite çalışma, öğretim ve eğitimi etkisi altında bulundurma yolunu kapamak ve üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi her türlü dış etkiden uzak bir ortam içinde sürdürmektir. Her siyasal kuruluşun kendisine göre birtakım görüşleri ve anlayışları vardır ve bu kuruluşlar eğitim ve öğretimi kendi görüş ve anlayışları doğrultusunda etkileme eğilimini gösterebilirler. Oysa toplumsal açıdan çok önemli bulunan alanlarda görev alacak yetenekli kimselerin yetiştirilmesi, (Az yukarıda da belirtildiği gibi) bunların yalnızca nesnel ve bilimsel düşüncelere dayanan bir eğitim ve öğretimden geçmiş bulunmalarına bağlıdır. Her ne kadar bilimin ilerlemesi ile bilimsel gerçeklerde de birtakım değişimler olabilmekte ve olmakta ise de bu değişimlerin nedeni siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarların ya da çeşitli kümelerin düşünceleri değildir ve bu türlü değişimler, toplum için zararlı değil, ancak yararlı olabilir.

ç) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması, yönetim ve bilim yönlerinden özerk olması ilkelerinin, bilimsel gerekler dışındaki etkilerden uzak tutulmuş bir çalışmayı öğretimi ve eğitimi sağlamak ereği ile benimsendiği. Anayasa Mahkemesinin bundan önce vermiş olduğu iki kararının gerekçelerinde de açıkça bildirilmiştir. (Esas 65/32, Karar 66/3 sayılı, 4/2/1966 günlü karar - Resmî Gazete sayı 12317, gün 8/6/1966, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 4, S. 33 ve sonra; Esas 67/32, Karar 68/57 sayılı, 3/2/1968 günlü karar Resmî Gazete sayı 13346, gün 8/11/1969, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 7, S. 84 ve sonrası)- Böylece Anayasa Mahkemesinin bu konuda, şimdiki kararda belirtilen görüşü, bundan önce belirtmiş olduğu düşüncelerinin aynıdır.

d) Anayasa'nın 120 nci maddesindeki Devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce, toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yalnızca bilimsel gereklere uygun biçimde ve bilimsel isterler dışında kalan etkilerden uzak olarak yetiştirilmesi olunca, toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren ve fakat adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa'nın 120 nci maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir, başka deyimle üniversite diye anılmayan, ancak verdiği yüksek öğretim, nitelikçe üniversite öğretimi olan veya bu öğretimin sonuçlarını sağlayan bütün kurumlar, Anayasa'nın 120 nci maddesi açısından üniversite kavramı içinde sayılmak gerekir.

e) Hukuk düzeni bir kurum için kural koyarken bu kurumu tanımlamazsa, koyduğu kurala o kurumun toplumsal alanda geçerlikte bulunan tanımını temel tutmuş ve o kurumun toplum içindeki görevini yapan bütün kurumları o kurala bağlamak istemiş demektir. Gerçekten hukuk kuralları toplumsal ilişkileri düzenleyen ve genellikle yaptırıma bağlayan kurallardır. Öğretim ve eğitim kurumlarının toplumsal görevi ise genellikle nitelikli adam yetiştirmek ve yetişenlere belli yetkiler sağlayan belgeler vermektir. Nitelikli adam yetiştirilmesi, belli dersleri okutmak, belli uygulamaları yaptırmak yoluyla, yetişenlere belge verilmesi ise belli öğretim dönemi içinde ve sonunda öğrencileri belli kuramsal ve uygulamaya ilişkin sınavlardan geçirmek ve sınavların sonucunda başarıyı saptamak yolu ile olur. Eğitim ve öğretim kurumlarının toplumsal görevi belli dersleri okutmak ve belli sınavlardan geçirdikten sonra belli yetkiler sağlayan belgeler vermek olduğuna, Anayasa'nın 120 nci maddesinde üniversitenin her şeyden önce bir öğretim kurumu olarak göz önünde tutulmuş olduğuna ve onun tanımının ancak toplumsal görevine bakılarak yapılmasının zorunlu olmasına göre Anayasa'nın 120 nci maddesince üniversite demek, yalnız üniversite adını taşıyan kurumlar demek değildir; üniversitelerin toplumsal görevini yapan, başka deyimle, hiç olmazsa temel çizgileri bakımından üniversite öğretim ve eğitimi sağlayan, üniversite diplomasına eşit

değerde diploma veren ve ancak adı üniversite olmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumları da bu tanımın kapsamına girmektedir (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1969/31 E., 1971 /3 K., 12/1/1971 tarih).

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının yürürlükte olduğu dönemde oluşturduğu bu çerçeveyi defaten vurgulamıştır.

1982 Anayasasının Yükseköğretim Kurumları başlıklı 130. maddesinin birinci fıkrası “Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur” şeklindedir. 1982 Anayasası’nın “Yükseköğretim Kurumları” başlıklı 130. maddesinin gerekçesi ise şu şekildedir;

“Üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak Devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği ilkesi getirilmiştir.

Üniversitelerin, Devletin gözetim ve denetimi altında, kendi organları eliyle yönetilmesi, öğretim üye ve yardımcılarının göreve alınmaları, yükseltilmeleri ve görevlerine son verilmesinin kendi organları tarafından yürütülmesi de bilimsel özerkliğin bir gereği olarak belirtilmiştir.

Üniversitelerde öğretim ve eğitimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi, yurt düzeyinde yaygınlaşan üniversitelerin öğretim üye ihtiyaçlarının dengeli biçimde, ülke ihtiyaçları ve kalkınma planı gerekleri dikkate alınarak karşılanması konularının ve genel olarak Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanun koyucuya bırakılmıştır.

Getirilen düzenleme ile üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları, Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Türk Milletinin millî değerleri ile çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun eğitim ve öğretime hizmet eden kurumlar olarak düşünülmekte; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hizmetinde hür, bilimsel düşünme yeteneğine ve geniş dünya görüşüne sahip bir kuşak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.”

Bu bağlamda, Anayasa’nın 130. maddesinin birinci fıkrasında amacı ve işlevi belirtilen üniversitelerin taşınması gereken zorunlu niteliklerin yine bu fıkra da şu şekilde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır;

- a. Değişik birimlerden oluşmak,
- b. Kamu tüzelkişiliğine,
- c. Ve bilimsel özerkliğe sahip olmak,
- d. Devlet tarafından,
- e. Ve yasayla kurulmak,

Bir yapının yasa ile kurulup adına üniversite denilmesi ile o yapı üniversite niteliği taşımaz. Ancak iptali talep edilen düzenlemede oluşu gibi üniversiteleri bölerek bir başka deyişle nitelikleri değiştirilerek sahip oldukları köklü üniversite vasıfları siyasal erk tarafından yok edilmektedir. Yasama organındaki sandalye sayısındaki çoğunluğun oylamasıyla ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunan

üniversitelerin yok edilmesi en hafif ifade ile kamu yararının gözetilmemesi anlamına gelmektedir. Nitekim “Üniversiteler, sadece günlük teknik gereksinimleri karşılayan bir yüksek okul durumunda da değildirler; ülkenin içindeki ve dışındaki bilimsel hareketleri ve gelişmeleri izlemek ve incelemek kurumlar hakkında bilimsel araştırmalar, değerlendirmeler ve eleştiriler yapmak, böylece ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunmak zorundadırlar. Bu günün üstüne çıkamayan, yurttaki hareketleri izleyip eleştirmeyen bilimsel verileri yayınlama gücünden yoksun ve sadece olanı öğretmekle yetinen, yaratıcılık gücü olmayan kuruluşlar, adı ne olursa olsun, gerçek anlamda üniversite sayılamazlar.(Anayasa Mahkemesi Kararı, 1976/1 E., 1976/28 K., 25/5/1976 tarih).

Anayasa Mahkemesi daha yakın tarihli bir kararında üniversiteler ve bilimsel özerkliği şu şekilde yorumlamıştır;

“Anayasa’nın 130. maddesi, üniversitelerin yine bir hukuk devletinin üniversitesine yaraşır biçimde, uygar ve evrensel karakterde öğretim-eğitim, araştırma ve yayın konularında bilimsel özerkliğe sahip bir kamu tüzelkişisi biçiminde kurulmasını ve Cumhuriyetin temel organları içinde bu niteliğiyle yer almasını istemiş, üniversitelerin öğretim üyeleri ve yardımcılarını kapsayan kendine özgü önem ve değerinde bir meslek sınıfı düşünmüş ve buna göre düzenlemeler yapmıştır.

Anayasa’nın 130. maddesinde, üniversitelerin, bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca çeşitli baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilmeleri yolunu kapatmak ve bu faaliyetlerin bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku yoktur.

... Anayasa üniversitelere bilimsel özerklik tanımıştır. Üniversitelerin, Anayasal ilke ve gereklere bağlı olacaklarından, devrim yasalarına, bu arada özellikle Öğretim Birliği Yasası’na özenle uyacakları kuşkusuzdur. Üniversitelerin bilimsel özerkliği benimsenirken güdülen erkek, üniversite öğretimi niteliğindeki yükseköğretimi siyasal çevrelerin ya da çeşitli çıkar veya düşünce kümelerinin dışında tutmaktır. Her türlü bilimsel görüş ve düşüncelerin öğrenilmesi ve öğretilmesi, bunun yayılması ve özgürlük olarak demokratik düzende yerini bulmuş ve “düşünce özgürlüğü”nün varlığını ortaya koymuştur. Eğitim ve öğretim özgürlüğü düşünce özgürlüğünün bir bölümünü oluşturmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, Devletin sadece eğitim ve öğretim özgürlüğünü kabul etmesi yeterli bulunmayıp, bu özgürlükten bütün kişilerin yararlanabileceği bir düzen kurmakla yükümlü kılınması öngörülmüştür.

.... Anayasa’nın 130. maddesinde açıklanan bu hükümler; maddenin birinci fıkrasında sayılan amaçlar ile yasayla kurulma, kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olma, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasının gözetilmesi kuralları ve üniversite elemanlarının serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilmeleri ve bunun sınırı, üniversite yönetim ve denetim organlarının ve öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu’nun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmayacaklarına ilişkin güvence ile yükseköğretim kurumlarının örgütlenmeleri ve işleyişleriyle ilgili olarak maddenin dokuzuncu fıkrasında sayılan konuların da yasayla düzenlenmesi zorunluluğu olarak gösterilebilir. Bu ilkeler, ister

Devlet, isterse vakıflar tarafından kurulsun, tüm yükseköğretim kurumlarına yönelik kurallardır.

Anayasa'nın 130. maddesi, üniversite çalışmalarını, eğitim ve öğretimin her türlü dış etkiden uzak, bilimin gerektirdiği yansız ve baskısız bir ortam içinde yapılmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Anayasa'da, üniversiteler konusunda yasama organını bağlayan ilkeler ve hükümler 130. maddede ö/el olarak belirtilmiştir. Bu ilkelere dayanarak kurulan ve Devlet yapısıyla bilim kuruluşları içinde yer alan üniversiteye, Devletin herhangi bir yönetim kademesinin, bu kurallarla bağdaşmayacak müdahaleler yapmasına ve böyle bir karışmaya olanak verecek yasal düzenlemelerde bulunulmasına yer yoktur. (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1990/2 E., 1990/10 K., 30.5.1990 tarih)

Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca değişik baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilme yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1993/25 E., 1994/2 K., 25.1.1994 tarih). Ancak iptali talep edilen düzenleme tam olarak siyasal iktidarın bilimsel gerekler ve gereksinimleri dikkate almadan bilimsel özerkliği yok sayarak bilim özgürlüğüne müdahaledir. Bilimsel özerklik, kuruluştan işleyişe değin, bilimin gerektirdiği özgürlük ortamının tüm çalışmalarla yönetimde bir yaşam biçimi olarak sağlanmasıdır. Üniversiteler, en üst düzeydeki bilim kuruluşlarıdır. Özgür toplumun bilim alanındaki simgeleridir. Yönetim yapısı ve biçimi, üniversitenin niteliğini açıklar. Bilgi edinme, bilgi üretme ve insan yetiştirme amacının ortaya çıkardığı yapının, araştırma, deneyim ve tüm çabalarla gerçeği bulma ereğine özgün bir kurum olduğu göz ardı edilemez. Özetlenen bu özellikleriyle üniversite, bilimi yaşama katan, usun öncülüğünü, düşüncenin aydınlığını somutlaştıran kurumlardır. Varlığının temeli kendi toplumu olmakla birlikte, amaç ve işlevinin gerektirdiği atılımlar ve devingenlikle onun önünde yürürler. Kurumlaşmış gelenek ve ilkeleriyle toplumun itici gücüdürler. Anayasa gerekleriyle uyumsuz bir üniversite yapısına geçerlik tanınmaz. Üniversitede devlet yönetimindeki sıralama türünde bir yönetim biçimi, düşünce üretimine, özgür düşünce ve özgür çalışmaya elverişli bir ortama engeldir. Bilimsel çalışmalarının, bilimsel yönetim ve bu özelliğe uyumlu olmak gerekir. Danışmanın, dayanışmanın ve kimi günde yarışmanın yerini akçalı olanaklara dayanan biçimsel üstünlük çabaları alırsa, bilgi ve bilim yerine görüntü egemen olur. Nesnel kurallara uymayıp öznel kuralları yeğleyerek özel konumlu üniversite oluşturmak Anayasa'nın öngördüğü üniversite yapısıyla bağdaşmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1991/21 E., 1992/42 K., 29.6.1992 tarih). Siyasal iktidarın bu müdahalesi aslında toplumun çağdaş yaşam biçimine müdahaledir. Tüm bu açıklanan sebeplerle iptali talep edilen düzenleme Anayasanın 27. ve 130. maddelerine aykırılık teşkil eder, iptali gerekir.

13. 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 195'in ikinci fıkrasının (a) ve (b) betlerinin Anayasaya Aykırılığı

İptali talep edilen düzenleme, Afyon Kocatepe Üniversitesi'nin bölünmesini hedeflemektedir. Bölünme özellikle; Diş Hekimliği Fakültesi, Eczacılık Fakültesi ile Tıp Fakültesi, Afyon Sağlık Yüksekokulu, Atatürk Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Bolvadin Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu ile Şuhut Sağlık Hizmetleri Meslek

Yüksekokulu'nu kapsamaktadır. Ancak bir üniversitenin bazı bölümlerinin ayrılarak bir başka üniversite oluşturulmasını bütüncül değerlendirmek gerekir.

Kamuoyu nezdinde “üniversitelerin bölünmesini” hedefleyen bu düzenleme, bilim özgürlüğüne doğrudan bir müdahaledir. Bilim özgürlüğü, sanat özgürlüğü ile birlikte Anayasanın 27. maddesinde düzenlenmiştir. Bilim özgürlüğü, üniversiteler dışında ve içinde bilimsel faaliyette bulunan herkesi koruma alanı içine almaktadır. Nitekim maddenin formülasyonunda “herkes” ibaresi kullanılmıştır. Bir başka deyişle Anayasamız herkes için bilim özgürlüğünü güvenceye almıştır.

Bir özgürlük alanı olarak güvenceye alınan bilim; araştırma ve öğreti öğelerinden oluşmaktadır. Bilimin iki ortaya çıkış biçimi olan araştırma ve öğretinin içeriği Devlet tarafından katı kurallara bağlanamaz ve onların Devlet tarafından bilimsel denetimi yapılamaz (Maier W. Staats-und Verfassungsrecht, 3-B md.1, Achim 1993, s.141). Devlet tarafından denetim yapılmaması aslında bilimsel özerkliğe dairdir. Anayasamızda yer alan bilim ve sanat özgürlüğüne ilişkin 27. madde, eğitime ilişkin 42. madde ve üniversitelere dair 130. madde bütüncül değerlendirildiğinde Devlet ile bilim arasındaki bir ilkenin belirgin olarak anayasa koyucu tarafından düzenlendiği ve vurgulandığı kolaylıkla tespit edilmektedir. Bu ilke devletin, personel ve finansal kaynakların sağlanması yoluyla fonksiyon yeteneğine ve bilimsel özerkliğe sahip bir bilim örgütünü güvence altına alma yükümlülüğüdür.

Her ne kadar 1971 değişikliği ile soyut niteliğe bürünmüş olsa da 1982 Anayasasında açıkça herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi dikkate alınarak yapılan sistematik yorum ile 1982 Anayasasının bilimsel özerkliği güvence altına aldığını belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sistematik yorum, normun anlamının araştırılmasında salt o norm metnine değil, normun diğer normlarla birlikte oluşturduğu bağlamdan çıkan anlama odaklanmayı ifade eder (ODER, Bertil Emrah, Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri, Kasım 2010, İstanbul, s. 55).

Hukuksal normların oluşturduğu bağlamla birbirini tamamladığı bir kurgudur ve bu kurgu normatif bir bütünlük oluşturur. Söz konusu normatif bütünlük onların anlamlarını ortaya çıkmasında belirleyicidir. Üniversitelerin bölünmesini bilimsel özerklik ve bilim özgürlüğü bağlamında değerlendirirken de bu normatif bütünlük esas alınmalıdır.

Sistematik yorumun hiyerarşik bakımdan eş düzeydeki normlar esas alınarak yapılması zorunludur. Bu sebeple Anayasa madde 27'de düzenlenen bilim özgürlüğünün eğitim özgürlüğü ve üniversitelere daire düzenlemeler ile beraber yorumlamak sistematik yorumun doğası gereğidir. Nitekim temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasa normlarını yorumunda sistematik yorum çerçevesinde kanunlara uygun yorum esas alınamaz ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir anayasa normunun yorumunda (a) normun kendi maddesinde güvence altına alınan özgül nitelikleri (b) anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler (c) ilgili normun diğer normlar ile oluşturduğu bağlam ve özellikle normun diğer hak ve özgürlük normları ile ilişkisi dikkate alınmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere bir temel hak ve özgürlük olan bilim özgürlüğünün yorumunda bilim özgürlüğüne getirilecek sınırlamalar maddede güvenceye alınan özgül nitelikler ile anayasanın sınırlama ve sınırlamanın sınırına ilişkin oluşturduğu ölçütler de değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Anayasanın bilimsel araştırma ve yayın da bulunma

serbestliğine getirdi tek sınırlamayı 27. maddenin ikinci fıkrasındaki sınırlama oluşturmaktadır. Söz konusu bilim özgürlüğünü, üniversiteler bağlamında değerlendirdiğimizde; üniversitelerin evrenseli aramak ve öğretmek gerekçesi karşısında geçersizleşir. Bu sınırlama düşünceye değil eyleme yöneliktir (GÖREN, Zafer, Anayasa Hukukuna Giriş, İzmir, 1999, s. 464-466).

Bilim özgürlüğü üniversitelerin bilimsel özerkliği birlikte değerlendirilmelidir. Bugün için bilimsel özerklik daha da şüpheli bir yaklaşım ile alınmaktadır. Çünkü yükseköğretim kurumlarının teşkilat ve denetimine ilişkin anayasal düzenlemeler yasal düzenlemelerle birlikte ayrıntılı bir sınırlama korsesi oluşturmaktadır. Bilim özgürlüğü devletin desteğine diğer özgürlüklerden daha çok gereksinim duyar. Nitekim, siyasal etki tehlikesi bilim özgürlüğünü zayıflatır.

Bilimsel özerkliğe müdahale niteliği taşıyabilecek herhangi bir düzenleme bu bağlamda, bilim özgürlüğünün sınırı olarak değerlendirilemez. Nitekim üniversitelerin, üniversite vasfı taşıyabilmesi ancak bilimsel özerkliğe sahip olmaları ile mümkündür. 1961 Anayasası bağlamında Anayasa Mahkemesi üniversitelerin sahip olması gereken ilkeleri şu şekilde belirlemiştir:

Anayasa açısından üniversite kavramını belirleyecek ölçülerden birisinin yasa ile üniversite adı altında kurulmuş bulunma ölçüsü olduğu, yasa ile kurulmuş olsalar bile üniversite adı altında kurulmuş bulunmayan yükseköğretim ve eğitim kurumlarının üniversite sayılamayacağı ileri sürülebilir. Şunu belirtelim ki, yasalarla üniversite adı altında ve Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkeler doğrultusunda kurulan kurumların Anayasa açısından üniversite sayılacakları herkesin tartışmasız kabul edeceği bir gerçektir. Ancak bunun dışında kalan belli nitelikteki bir takım yükseköğretim kurumlarının dahi üniversite sayılıp sayılmayacaklarının belirlenmesi için Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelerin neye dayanılarak konulmuş bulundukları araştırılmalıdır.

a) Çağdaş uygarlığın temeli, insanların davranışlarında, eylemlerinde aklı egemen kılınmasıdır. Bunun yolu ise bilimsel çalışma yoludur; bu yolun kılavuzu olan ilke de bilimin insanların yaşamasında gerçek yol gösterici sayılması ilkesidir. Bu ilkenin eylemli olarak uygulanabilmesi için toplumun yapısının kilit yerlerinde bilimsel gerçeği arayıp bulabilecek, uygulayabilecek ve bütün düşünce ve davranışlarında bilimsel gerçeğin isterlerinden ayrılmayacak kişilerin bulunması, bunun sağlanması için de bu nitelikte kişilerin yetiştirilmiş olması zorunludur. Bilimsel çalışma, yalnız aklın ve gözlemin biçimlendirdiği bir çalışma olması dolayısıyla böyle bir çalışmaya ve bilimsel yolda eyleme yönecek kişilerin bilimsel gerekler dışında bir etki ile karşılaşmaksızın yetiştirilmeleri temel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yalnızca bilimsel ve nesnel ölçülere göre biçimlendirilmiş bir öğretim ve eğitimin gerçekleştirilmesi, toplumsal açıdan büyük önem gösteren alanlardaki yüksek öğretim ve eğitimin gerek siyasal çevrelerin ve özellikle siyasal iktidarın, gerekse toplumdaki çeşitli kümelerin etkilerinin dışında tutulmuş bir öğretim ve eğitim düzeni ile olabilir. Bu düzenin gerçekleştirilmesi düşüncesi üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması ve üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerklikle donatılması ilkelerinin ortaklaşa gereğidir.

Aşağıdaki (b) bendinde Devletçe kurulma ilkesine, başka deyimle Devlet tekeli ilkesine, c bendinde özerklik ilkesine temel olan Özel gerekçeler açıklanacaktır.

b) Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yüksek öğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eli ile ve

yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

Temsilciler Meclisindeki görüşmelerden anlaşıldığı üzere (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, cilt 4, S. 28-45 ve 389-400) üniversite açılmasının Devlet tekeline verilisinin bir gerekçesi de yabancıların Türkiye’de yüksek eğitim yerleri açma yolu ile Türk kültürünün zararına ve kendi kültürleri yararına işleyen bir eğitim ve öğretim sağlamalarını önlemektir.

c) Üniversitelere yönetim ve bilim açısından özerklik tanınmasının gerekçesi ise siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarın üniversite çalışma, öğretim ve eğitimi etkisi altında bulundurma yolunu kapamak ve üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi her türlü dış etkiden uzak bir ortam içinde sürdürmektir. Her siyasal kuruluşun kendisine göre birtakım görüşleri ve anlayışları vardır ve bu kuruluşlar eğitim ve öğretimi kendi görüş ve anlayışları doğrultusunda etkileme eğilimini gösterebilirler. Oysa toplumsal açıdan çok önemli bulunan alanlarda görev alacak yetenekli kimselerin yetiştirilmesi, (Az yukarıda da belirtildiği gibi) bunların yalnızca nesnel ve bilimsel düşüncelere dayanan bir eğitim ve öğretimden geçmiş bulunmalarına bağlıdır. Her ne kadar bilimin ilerlemesi ile bilimsel gerçeklerde de birtakım değişimler olabilmekte ve olmakta ise de bu değişimlerin nedeni siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarların ya da çeşitli kümelerin düşünceleri değildir ve bu türlü değişimler, toplum için zararlı değil, ancak yararlı olabilir.

ç) Anayasa’nın 120 nci maddesindeki üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması, yönetim ve bilim yönlerinden özerk olması ilkelerinin, bilimsel gerekler dışındaki etkilerden uzak tutulmuş bir çalışmayı öğretimi ve eğitimi sağlamak ereği ile benimsendiği. Anayasa Mahkemesinin bundan önce vermiş olduğu iki kararının gerekçelerinde de açıkça bildirilmiştir. (Esas 65/32, Karar 66/3 sayılı, 4/2/1966 günlü karar - Resmî Gazete sayı 12317, gün 8/6/1966, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 4, S. 33 ve sonra; Esas 67/32, Karar 68/57 sayılı, 3/2/1968 günlü karar Resmî Gazete sayı 13346, gün 8/11/1969, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 7, S. 84 ve sonrası)- Böylece Anayasa Mahkemesinin bu konuda, şimdiki kararda belirtilen görüşü, bundan önce belirtmiş olduğu düşüncelerinin aynıdır.

d) Anayasa’nın 120 nci maddesindeki Devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce, toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yalnızca bilimsel gereklere uygun biçimde ve bilimsel isterler dışında kalan etkilerden uzak olarak yetiştirilmesi olunca, toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren ve fakat adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa’nın 120 nci maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir, başka deyimle üniversite diye anılmayan, ancak verdiği yüksek öğretim, nitelikçe üniversite öğretimi olan veya bu öğretimin sonuçlarını sağlayan bütün kurumlar, Anayasa’nın 120 nci maddesi açısından üniversite kavramı içinde sayılmak gerekir.

e) Hukuk düzeni bir kurum için kural koyarken bu kurumu tanımlamazsa, koyduğu kurala o kurumun toplumsal alanda geçerlikte bulunan tanımını temel tutmuş ve o kurumun toplum içindeki görevini yapan bütün kurumlar o kurala bağlamak istemiş demektir. Gerçekten hukuk kuralları toplumsal ilişkileri düzenleyen ve genellikle yaptırıma bağlayan kurallardır. Öğretim ve eğitim kurumlarının toplumsal görevi ise genellikle nitelikli adam yetiştirmek ve yetişenlere belli yetkiler sağlayan belgeler vermektir. Nitelikli adam yetiştirilmesi, belli dersleri okutmak, belli uygulamaları yaptırmak yoluyla, yetişenlere belge verilmesi ise belli öğretim

dönemi içinde ve sonunda öğrencileri belli kuramsal ve uygulamaya ilişkin sınavlardan geçirmek ve sınavların sonucunda başarıyı saptamak yolu ile olur. Eğitim ve öğretim kurumlarının toplumsal görevi belli dersleri okutmak ve belli sınavlardan geçirdikten sonra belli yetkiler sağlayan belgeler vermek olduğuna, Anayasa'nın 120 nci maddesinde üniversitenin her şeyden önce bir öğretim kurumu olarak göz önünde tutulmuş bulunduğu ve onun tanımının ancak toplumsal görevine bakılarak yapılmasının zorunlu olmasına göre Anayasa'nın 120 nci maddesince üniversite demek, yalnız üniversite adını taşıyan kurumlar demek değildir; üniversitelerin toplumsal görevini yapan, başka deyimle, hiç olmazsa temel çizgileri bakımından üniversite öğretim ve eğitimi sağlayan, üniversite diplomasına eşit değerinde diploma veren ve ancak adı üniversite olmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumları da bu tanımın kapsamına girmektedir (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1969/31 E., 1971 /3 K., 12/1/1971 tarih).

Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının yürürlükte olduğu dönemde oluşturduğu bu çerçeveyi defaten vurgulamıştır.

1982 Anayasasının Yükseköğretim Kurumları başlıklı 130. maddesinin birinci fıkrası “Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur” şeklindedir. 1982 Anayasası'nın “Yükseköğretim Kurumları” başlıklı 130. maddesinin gerekçesi ise şu şekildedir;

“Üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak Devlet eliyle ve kanunla kurulabileceği ilkesi getirilmiştir.

Üniversitelerin, Devletin gözetim ve denetimi altında, kendi organları eliyle yönetilmesi, öğretim üye ve yardımcılarının göreve alınmaları, yükseltilmeleri ve görevlerine son verilmesinin kendi organları tarafından yürütülmesi de bilimsel özerkliğin bir gereği olarak belirtilmiştir.

Üniversitelerde öğretim ve eğitimin özgürlük ve güvenlik içinde yürütülmesi, yurt düzeyinde yaygınlaşan üniversitelerin öğretim üye ihtiyaçlarının dengeli biçimde, ülke ihtiyaçları ve kalkınma planı gerekleri dikkate alınarak karşılanması konularının ve genel olarak Devletin üniversiteler üzerindeki gözetim ve denetim yetkilerinin düzenlenmesi konuları, bilimsel özerklik dikkate alınmak suretiyle kanun koyucuya bırakılmıştır.

Getirilen düzenleme ile üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları, Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Türk Milletinin millî değerleri ile çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun eğitim ve öğretime hizmet eden kurumlar olarak düşünülmekte; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hizmetinde hür, bilimsel düşünme yeteneğine ve geniş dünya görüşüne sahip bir kuşak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.”

Bu bağlamda, Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında amacı ve işlevi belirtilen üniversitelerin taşınması gereken zorunlu niteliklerin yine bu fıkra da şu şekilde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır;

a. Değişik birimlerden oluşmak,

- b. Kamu tüzelkişiliğine,
- c. Ve bilimsel özerkliğe sahip olmak,
- d. Devlet tarafından,
- e. Ve yasayla kurulmak,

Bir yapının yasa ile kurulup adına üniversite denilmesi ile o yapı üniversite niteliği taşımaz. Ancak iptali talep edilen düzenlemede oluşu gibi üniversiteleri bölerek bir başka deyişle nitelikleri değiştirilerek sahip oldukları köklü üniversite vasıfları siyasal erk tarafından yok edilmektedir. Yasama organındaki sandalye sayısındaki çoğunluğun oylamasıyla ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunan üniversitelerin yok edilmesi en hafif ifade ile kamu yararının gözetilmemesi anlamına gelmektedir. Nitekim “Üniversiteler, sadece günlük teknik gereksinimleri karşılayan bir yüksek okul durumunda da değildirler; ülkenin içindeki ve dışındaki bilimsel hareketleri ve gelişmeleri izlemek ve incelemek kurumlar hakkında bilimsel araştırmalar, değerlendirmeler ve eleştiriler yapmak, böylece ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki gelişmesine katkıda bulunmak zorundadırlar. Bu günün üstüne çıkamayan, yurttaki hareketleri izleyip eleştirmeyen bilimsel verileri yayınlama gücünden yoksun ve sadece olanı öğretmekle yetinen, yaratıcılık gücü olmayan kuruluşlar, adı ne olursa olsun, gerçek anlamda üniversite sayılamazlar.(Anayasa Mahkemesi Kararı, 1976/1 E., 1976/28 K., 25/5/1976 tarih).

Anayasa Mahkemesi daha yakın tarihli bir kararında üniversiteler ve bilimsel özerkliği şu şekilde yorumlamıştır;

“Anayasa’nın 130. maddesi, üniversitelerin yine bir hukuk devletinin üniversitesine yaraşır biçimde, uygar ve evrensel karakterde öğretim-eğitim, araştırma ve yayın konularında bilimsel özerkliğe sahip bir kamu tüzelkişisi biçiminde kurulmasını ve Cumhuriyetin temel organları içinde bu niteliğiyle yer almasını istemiş, üniversitelerin öğretim üyeleri ve yardımcılarını kapsayan kendine özgü önem ve değerinde bir meslek sınıfı düşünmüş ve buna göre düzenlemeler yapmıştır.

Anayasa’nın 130. maddesinde, üniversitelerin, bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca çeşitli baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilmeleri yolunu kapatmak ve bu faaliyetlerin bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku yoktur.

... Anayasa üniversitelere bilimsel özerklik tanımıştır. Üniversitelerin, Anayasal ilke ve gereklere bağlı olacaklarından, devrim yasalarına, bu arada özellikle Öğretim Birliği Yasası’na özenle uyacakları kuşkusuzdur. Üniversitelerin bilimsel özerkliği benimsenirken güdülen erkek, üniversite öğretimi niteliğindeki yükseköğretimi siyasal çevrelerin ya da çeşitli çıkar veya düşünce kümelerinin dışında tutmaktır. Her türlü bilimsel görüş ve düşüncelerin öğrenilmesi ve öğretilmesi, bunun yayılması ve özgürlük olarak demokratik düzende yerini bulmuş ve “düşünce özgürlüğü”nün varlığını ortaya koymuştur. Eğitim ve öğretim özgürlüğü düşünce özgürlüğünün bir bölümünü oluşturmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, Devletin sadece eğitim ve öğretim özgürlüğünü kabul etmesi yeterli bulunmayıp, bu özgürlükten bütün kişilerin yararlanabileceği bir düzen kurmakla yükümlü kılınması öngörülmüştür.

.... Anayasa'nın 130. maddesinde açıklanan bu hükümler; maddenin birinci fıkrasında sayılan amaçlar ile yasayla kurulma, kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olma, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasının gözetilmesi kuralları ve üniversite elemanlarının serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilmeleri ve bunun sınırı, üniversite yönetim ve denetim organlarının ve öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu'nun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmayacaklarına ilişkin güvence ile yükseköğretim kurumlarının örgütlenmeleri ve işleyişleriyle ilgili olarak maddenin dokuzuncu fıkrasında sayılan konuların da yasayla düzenlenmesi zorunluluğu olarak gösterilebilir. Bu ilkeler, ister Devlet, isterse vakıflar tarafından kurulsun, tüm yükseköğretim kurumlarına yönelik kurallardır.

Anayasa'nın 130. maddesi, üniversite çalışmalarını, eğitim ve öğretimin her türlü dış etkiden uzak, bilimin gerektirdiği yansız ve baskısız bir ortam içinde yapılmasını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Anayasa'da, üniversiteler konusunda yasama organını bağlayan ilkeler ve hükümler 130. maddede ö/el olarak belirtilmiştir. Bu ilkelere dayanarak kurulan ve Devlet yapısıyla bilim kuruluşları içinde yer alan üniversiteye, Devletin herhangi bir yönetim kademesinin, bu kurallarla bağdaşmayacak müdahaleler yapmasına ve böyle bir karışmaya olanak verecek yasal düzenlemelerde bulunulmasına yer yoktur. (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1990/2 E., 1990/10 K., 30.5.1990 tarih)

Anayasa'nın 130. maddesinin birinci fıkrasında, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip kamu tüzelkişileri olarak tanımlanması ve bunların ancak Devlet tarafından yasayla kurulabileceklerinin saptanması ile güdülen ereğin, siyasal çevrelerin, özellikle iktidarların ve ayrıca değişik baskı gruplarının, üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi etki altında tutabilme yolunu kapatmak ve bu çalışmaların bilimsel gerekler ve gereksinimlerden başka, herhangi bir dış etkiden uzak kalacak bir ortamda sürdürülmesini sağlamak olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1993/25 E., 1994/2 K., 25.1.1994 tarih). Ancak iptali talep edilen düzenleme tam olarak siyasal iktidarın bilimsel gerekler ve gereksinimleri dikkate almadan bilimsel özerkliği yok sayarak bilim özgürlüğüne müdahaledir. Bilimsel özerklik, kuruluştan işleyişe değin, bilimin gerektirdiği özgürlük ortamının tüm çalışmalarla yönetimde bir yaşam biçimi olarak sağlanmasıdır. Üniversiteler, en üst düzeydeki bilim kuruluşlarıdır. Özgür toplumun bilim alanındaki simgeleridir. Yönetim yapısı ve biçimi, üniversitenin niteliğini açıklar. Bilgi edinme, bilgi üretme ve insan yetiştirme amacının ortaya çıkardığı yapının, araştırma, deneyim ve tüm çabalarla gerçeği bulma ereğine özgün bir kurum olduğu göz ardı edilemez. Özetlenen bu özellikleriyle üniversite, bilimi yaşama katan, usun öncülüğünü, düşüncenin aydınlığını somutlaştıran kurumlardır. Varlığının temeli kendi toplumu olmakla birlikte, amaç ve işlevinin gerektirdiği atılımlar ve devingenlikle onun önünde yürürler. Kurumlaşmış gelenek ve ilkeleriyle toplumun itici gücüdürler. Anayasa gerekleriyle uyumsuz bir üniversite yapısına geçerlik tanınmaz. Üniversitede devlet yönetimindeki sıralama türünde bir yönetim biçimi, düşünce üretimine, özgür düşünce ve özgür çalışmaya elverişli bir ortama engeldir. Bilimsel çalışmalarının, bilimsel yönetim ve bu özelliğe uyumlu olmak gerekir. Danışmanın, dayanışmanın ve kimi günde yarışmanın yerini akçalı olanaklara dayanan biçimsel üstünlük çabaları alırsa, bilgi ve bilim yerine görüntü egemen olur. Nesnel kurallara uymayıp öznel kuralları yeğleyerek özel konumlu üniversite oluşturmak Anayasa'nın öngördüğü üniversite yapısıyla bağdaşmamaktadır (Anayasa Mahkemesi Kararı, 1991/21 E., 1992/42 K., 29.6.1992 tarih). Siyasal iktidarın bu müdahalesi aslında toplumun çağdaş yaşam biçimine müdahaledir. Tüm bu açıklanan sebeplerle iptali talep edilen düzenleme Anayasanın 27. ve 130. maddelerine aykırılık teşkil eder, iptali gerekir.

III. YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İSTEMİNİN GEREKÇESİ

İptali talep edilen düzenlemeler, sadece ilahiyat önlisans programından mezun olanlara ilahiyat fakültesi ve aynı programı uygulayan fakültelerde, eşdeğer alanlarda lisans tamamlama eğitimi yaptırılmasını ve üniversitelerin “bölünmesini” hedefleyen düzenlemelerdir. Bu düzenlemeler anayasamızda güvenceye alınan temel ilkelere, hak ve özgürlüklere aykırılık teşkil etmektedir. Anayasal düzenin hukuka aykırı kural ve düzenlemelere maruz bırakılması kabul edilemez. Hukuk devleti sayılmanın en önemli gereklerinden biri de Anayasa’ya aykırılık teşkil eden normların ivedilikle arındırılması, bireylerin haklarında telafisi mümkün olmayan sonuçlara yol açılmasının engellenmesi bir başka deyişle bireylerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına almayı ifade eder. Anayasaya aykırılıkların sürdürülmesi, özenle korunması gereken hukukun üstünlüğü ilkesini de zedeleyecektir. Hukukun üstünlüğünün sağlanamadığı bir düzende, kişi hak ve özgürlükleri güvence altında sayılamayacağından, bu ilkenin zedelenmesi hukuk devleti yönünden giderilmesi olanaksız durum ve zararlara yol açacaktır.

Bu zarar ve durumların doğmasını önlemek amacıyla, Anayasaya açıkça aykırı olan ve iptali istenen hükümlerin iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüklerinin de durdurulması istenerek Anayasa Mahkemesine dava açılmıştır.

IV. SONUÇ VE İSTEM

9/5/2018 tarihli ve 7141 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun

1) 5. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen GEÇİCİ MADDE 77’nin birinci cümlesinin Anayasa’nın 2. ve 10. maddelerine,

2) 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 179’un ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan “Selçuk Üniversitesine bağlı Mühendislik Fakültesinin adı ve bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesinden, Selçuk Üniversitesine bağlı Mimarlık Fakültesinin adı ve bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Mimarlık ve Tasarım Fakültesi,” ibaresi ile (b) bendinin Anayasa’nın 27. ve 130. maddelerine,

3) 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 180’in ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan “Kütahya Dumlupınar Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Diş Hekimliği Fakültesi ile Tıp Fakültesinden, Kütahya Dumlupınar Üniversitesine bağlı Kütahya Sağlık Yüksekokulunun fakülteye dönüştürülmesi ve adı ile bağlantısının değiştirilmesi ile oluşturularak Rektörlüğe bağlanan Sağlık Bilimleri Fakültesinden,” ibaresi ile (b) bendinde yer alan “Kütahya Dumlupınar Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Gediz Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu ile Simav Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulundan,” ibaresi ile (c) bendinin Anayasa’nın 27. ve 130. maddelerine,

4) 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 181’in ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan “İnönü Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Su Ürünleri Fakültesi ile Ziraat Fakültesinden,” ibaresi ile (b) ve (c) bendlerinin Anayasa’nın 27. ve 130. maddelerine,

5) 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 182'nin ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "İstanbul Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Orman Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Veteriner Fakültesi, Mühendislik Fakültesi" ibaresi; (b) bendinde yer alan "İstanbul Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Ormancılık Meslek Yüksekokulu, Veteriner Fakültesi Meslek Yüksekokulunun adı ve bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Veterinerlik Meslek Yüksekokulu, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu" ibaresi ile (c) bendinde yer alan "İstanbul Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Adli Tıp Enstitüsü, Kardiyoloji Enstitüsü, Nörolojik Bilimler Enstitüsü, Akciğer Hastalıkları ve Tüberküloz Enstitüsü" ibaresinin Anayasa'nın 27. ve 130. maddelerine,

6) 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 183'ün ikinci fıkrasının (a) bendinin, (b) bendinde yer alan "Gazi Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu, Tapu Kadastro Yüksekokulu, Türk Müziği Devlet Konservatuarı" ibaresinin, (c) bendinin Anayasa'nın 27. ve 130. maddelerine,

7) 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 184'ün ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "Sakarya Üniversitesine bağlı Spor Bilimleri ile Teknoloji fakültelerinin adları ve bağlantıları değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Söğütli'de Spor Bilimleri Fakültesi ve Arifiye'de Teknoloji Fakültesinden, Sakarya Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Sapanca'da Turizm Fakültesinden" ibaresinin, (b) bendinin, (c) bendinde yer alan "Sakarya Üniversitesine bağlı Kırkpınar Turizm Meslek Yüksekokulu ile Sakarya Meslek Yüksekokulunun adları ve bağlantıları değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Sapanca Turizm Meslek Yüksekokulu ile Adapazarı Meslek Yüksekokulundan; Sakarya Üniversitesine bağlı Ali Fuat Cebesoy Meslek Yüksekokulu ile Geyve Meslek Yüksekokulunun birleştirilerek bağlantısının değiştirilmesiyle Rektörlüğe bağlanan Geyve Meslek Yüksekokulundan; Sakarya Üniversitesine bağlı iken bağlantıları değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Akyazı Meslek Yüksekokulu, Arifiye Meslek Yüksekokulu, Ferizli Meslek Yüksekokulu, Hendek Meslek Yüksekokulu, Karasu Meslek Yüksekokulu, Kaynarca Seyfettin Selim Meslek Yüksekokulu, Pamukova Meslek Yüksekokulu, Sapanca Meslek Yüksekokulu ve Kocaali Meslek Yüksekokulu" ibaresinin Anayasa'nın 27. ve 130. maddelerine,

8) 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 185'in ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "Ondokuz Mayıs Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri Fakültesi ile Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesinden" ibaresi ile (b) bendinin Anayasa'nın 27. ve 130. maddelerine,

9) 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 187'nin ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "Mersin Üniversitesine bağlı Tarsus Teknoloji Fakültesinin adı ve bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Teknoloji Fakültesinden, Mersin Üniversitesine bağlı Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesinin bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesinden" ibaresi ile (b) ve (c) bendlerinin Anayasa'nın 27. ve 130. maddelerine,

10) 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 188'in ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "Karadeniz Teknik Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Fatih Eğitim Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, İletişim Fakültesi, Karadeniz Teknik Üniversitesine bağlı Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunun fakülteye dönüştürülmesi ve adı ile bağlantısının değiştirilmesi ile oluşturulan ve Rektörlüğe bağlanan Spor Bilimleri Fakültesi" ibaresi ile (b), (c) ve (ç) bendlerinin Anayasa'nın 27. ve 130. maddelerine,

11) 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 189'un ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "Erciyes Üniversitesine bağlı Uygulamalı Bilimler Yüksekokulunun fakülteye dönüştürülmesi ve adı ile bağlantısının değiştirilmesi ile oluşturulan ve Rektörlüğe bağlanan Uygulamalı Bilimler Fakültesi" ibaresi ve (b) bendinde yer alan "Erciyes Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Bünyan Meslek Yüksekokulu, Develi Hüseyin Şahin Meslek Yüksekokulu, Mustafa Çıkrıkçıoğlu Meslek Yüksekokulu, Pınarbaşı Meslek Yüksekokulu, Safiye Çıkrıkçıoğlu Meslek Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Tomarza Mustafa Akıncıoğlu Meslek Yüksekokulu, Yahyalı Meslek Yüksekokulu ile Erciyes Üniversitesine bağlı Kayseri Meslek Yüksekokulunun adı ve bağlantısı değiştirilerek oluşturulan Meslek Yüksekokulu" ibaresinin Anayasa'nın 27. ve 130. maddelerine,

12) 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 190'ın ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesine bağlı Elbistan Teknoloji Fakültesinin adı ile bağlantısının değiştirilmesi ile oluşturularak Rektörlüğe bağlanan Elbistan Mühendislik Fakültesi" ibaresi ile (b) bendinin Anayasa'nın 27. ve 130. maddelerine,

13) 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 193'ün ikinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bendlerinin Anayasa'nın 27. ve 130. maddelerine,

14) 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 194'ün ikinci fıkrasının (a) bendinde yer alan "Süleyman Demirel Üniversitesine bağlı Ziraat Fakültesinin adı ve bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Tarım Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesinden, Süleyman Demirel Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Orman Fakültesi, Teknoloji Fakültesi, Eğirdir Su Ürünleri Fakültesinden" ibaresi, (b) bendinde yer alan "Süleyman Demirel Üniversitesine bağlı iken bağlantısı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Eğirdir Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, Yalvaç Büyükkutlu Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu" ibaresi ile (c) bendinin Anayasa'nın 27. ve 130. maddelerine,

15) 7. maddesi ile 2547 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 195'in ikinci fıkrasının (a) ve (b) bedlerinin Anayasa'nın 27. ve 130. maddelerine,

aykırı olduklarından iptallerine ve uygulanmaları halinde giderilmesi güç ya da olanaksız zarar ve durumlar olacağı için, iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesine makul bir sürede görüşülerek karara bağlanmasına ilişkin istemimizi saygı ile arz ederiz."